CONAN-DOYLE

O DRAMĂ SUB NAPOLEON

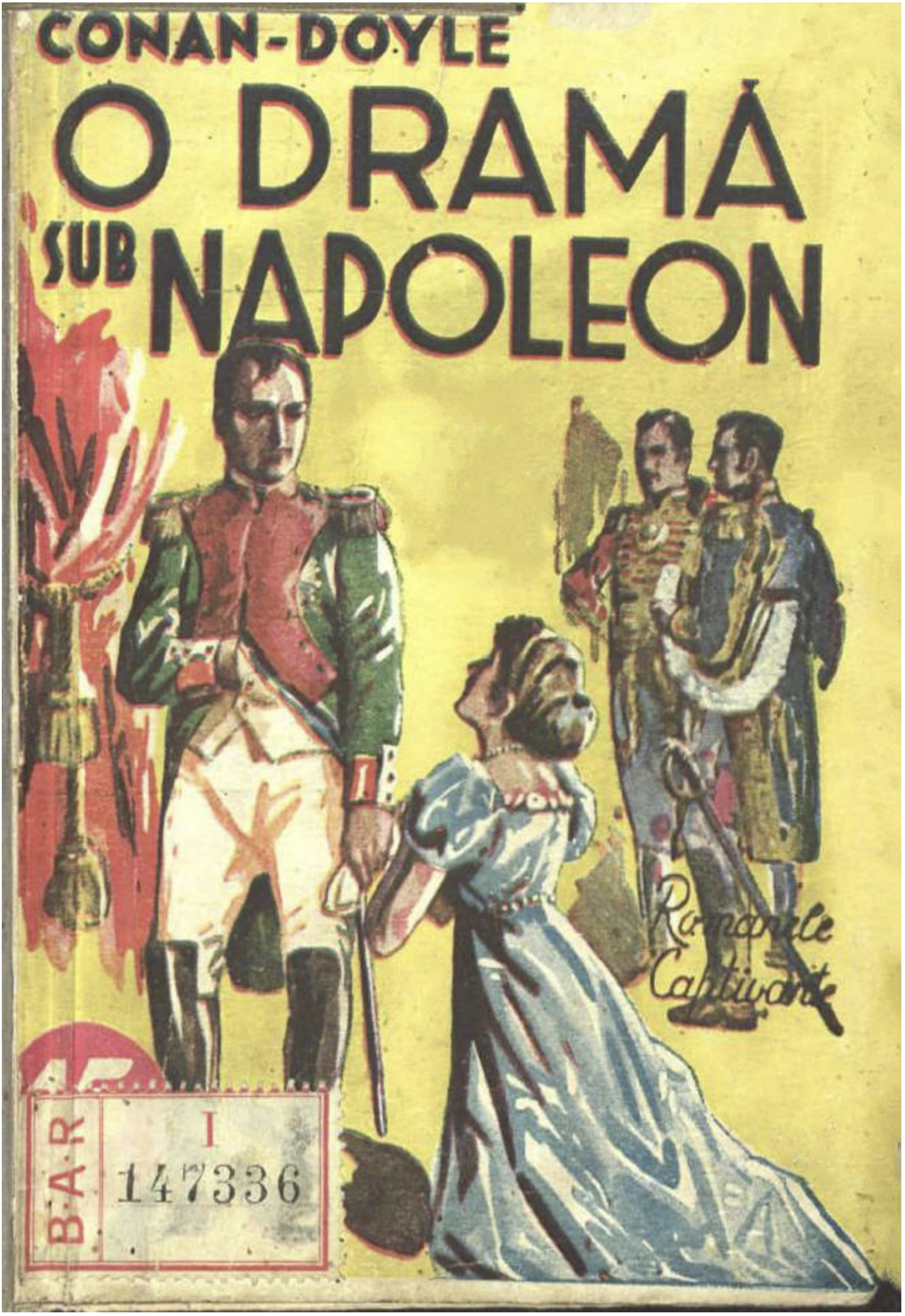

B.A.R
I
147336

ARTHUR CONAN DOYLE

O dramă sub Napoleon

Traducere: **Mia Constanţiu**

Editura "ADEVĂRUL" S. A.

Bucureşti

1937

CONAN DOYLE

O DRAMĂ SUB NAPOLEON

— ROMAN —

TRADUCERE DE
MIA CONSTANȚIU

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

CITIȚI REGULAT

COLECȚIA

"ROMANELE CAPTIVANTE"

CELE MAI IEFTINE

CELE MAI BUNE

La 1 ALE FIECĂREI LUNI UN ROMAN

Cereți-le la chioșcuri, librării și în gări

I
Coasta Franţei

Citisem de mai bine de o sută de ori scrisoarea unchiului meu: o ştiam pe de rost. Totusi o scosei din nou din buzunar şi rezemându-mi de catargul cel mare, o recitii cu atâta atenţie, caşicum aş fi deschis-o acum pentru întâia oară. Avea o scriere limpede, precisă, colţuroasă, o adevărală scriere de om de legi, şi era adresaţi lui ,,Louis de Laval", prin îngrijirea lui William Hargreaves, – hanul la ,,Omul Verde", Ashford, Kent. Proprietarul ,,Omului Verde" primind de curând prin fraudă o anumită cantitate de spirt din Franţa, scrisoarea ajunsese pe aceeaşi cale, Era ticluită astfel:

,,Scumpul meu nepot,

Află ca tatăl tău a murit, Astfel iată-te singur pe lume! Nădăjduiesc că nu vei voi să întreţii sentimentele de duşmănie care, de atâta amar de vreme, desbină familia noastră. La începutul Revoluţiei, tatăl tău a îmbrăţişat cauza regelui; eu, pe cea a poporului, Cum s'au sfârşit lucrurile, şti prea bine, Tatăl tău a luat drumul exiluuil, eu am intrat în posesiunea domeniului vostru Grosbois. Ah! fără îndoială era greu pentru voi să vă găsiţi deodată întro situaţie inferioară situaţiei străbunilor voştri, dar la urma urmelor, tot era mai bine ca pământurile voastre şi aparţie unui Bernac decât unui străin; cel puţin erai sigur că vei afla cândva, la fratele mamei tale, simpatie şi consideraţie.

„Acum, scumpul meu Louis, am să-ți dau un sfat, Cunoşti părerile mele republicane; firește, au fost întotdeauna profund sincere. Totuși, în ziua în care mi-am dat seama că puterea lui Napoleon era de neînvins, m'am hotărât și mă alătur lui: trebuie să urli cu lupii, Deatunci am avut prilejul și-i fac atâtea servicii, încât în momentul de față nu-mi poate refuza nimic. Acum se află, cu armata, la Boulogne, numai la câteva ore de Groshois. Vino deci, va ierta cu siguranță ostilitatea tatălui tău, luând în considerație devotamentul unchiului tău. Numele tău mai e proscris, e adevărat, dar asta și nu te oprească; am destulă influenţă asupra Împăratului ca să fac să se ridice această dificultate. Așa că, din nou, ţi-o repet, vino, vino îndată, vino cu încredere.

Unchiul tău "C. Bernac"

Conținutul acestei scrisori era bun; dar adresa ei mă arunca într'o cumplită încurcătură. La fiecare colţ al plicului, unchiul meu pusese o pecetie de ceară roşie – trebuie că se folosise de degetul lui cel gros în loc de stampilă, căci se deosibeau, imprimate în ceară, sbârciturile pielii groase și zgrunjuroase – dar deasupra uneia din aceste stampile erau scrise aceste douăcuvinte englezești: „Don't come" (nu veni). Fuseseră scrise în grabă. Dar de către cine?.. Să fi fost oare unchiul meu care le adăugase în urma unei bruște schimbiri de ideie?… Atunci la ce îmi mai trimisese invitaţia?… Fuseseră scrise de cineva ca să fiu împiedicat de a primi ospitalitatea ce mă se oferea?.. Dar vezi că peceţiile erau neatinse, deci nimeni n'avea cunoştinţă de conţinutul scrisorii… și aceste două cuvinte mă atrăgeau, mă fascinau, făcând și răsară spectral din sufletul meu o ciudată și sinistră presimţire.

Legănat de clipocitul monoton al apei, începui să mă gândesc la tot ce mă se povestise despre unchiul Bernac. Tatăl meu, unicul moștenitor al uneia din cele mai nobile și mai vechi familii din Franța, luase de soție, pentru frumusețea și virtutea ei, pe domnișoara Bernac, o burgheză. Niciodată n'a avut prilej să regrete această mesalianță, căci mama mea a fost întotdeauna pentru el un înger de bunătate și de duioșie; în schimb avu a se plânge adesea de cumnatul său, procurorul Charles Bernac, Acesta din urma, sub aere smerite de respect fățarnic, ascundea o ură neimpicată față de părinţii mei; sentimentele lui veninoase izbucniră de la primele turburări din 1789. Stârni pe ţăranii noștri la revoltă, pân'ntr'atât că furăm siliţi să fugim din ţară. Mai târziu, urmându-l pe Robespierre în cele mai cumplite excese, făcu să i se treacă drépt recompensă, castelul nostru și pământurile noastre din Grosbois. La căderea lui Robespierre, izbuti să câștige încrederea lui Barras; însfârșit, cu toate feluritele forme de guvernământ ce se urmaseră, obţinu mereu noi drepturi de proprietate ale domeniilor noastre. Acum, pretindea că e favorizat de Napoleon. Ce servicii putea aștepta

acesta de la un republican atât de feroce ca unchiul meu?…

Mă veţi întrebă, fără îndoială, de ce primeam invitaţia unui om pe care tatăl meu nu încetase şi-l numeasea un trădător şi un uzurpator. Doamne Dumnezeule! pentrucă noi cei din generaţia nouă socoteam că sunt absurde şi de niciun folos arţagurile, vrăşmăşiile şi răfuelile generaţiei precedente. Pentru vechii emigranţi totul se oprise la anul 1792: neclintiţi, păstram îngropate în fundul sufletului lor duioşiile şi antipatiile trecutului, Dar noi crescuserăm pe pământ străin, înţelegeam că ideile înaintaseră, că se deschiseseră omenirii căi noui, noi, dimpotrivă, voim şi uităm trecutul şi să nu ne gândim decât la viitor. Franţa nu mai era în ochii noştri pământul însângerat al sans-culoţilor şi al ghilotinei, ea era regina bătăliilor, vrednica luptătoare atacată de toţi şi biruitoarea tuturor, dar vai! mereu atât de dârz asaltată, încât copiii ei, răsleţiţi prin lumea întreagă, auzeau răsunând în urechile lor strigătele ei disperate şi chemările ei la arme. Aceste strigăte, aceste chemări erau îndemnul care mă hotăra să părăsesc Anglia, mai mult decât scrisoarea unchiului meu.

De mult inima mea se interesa de lupta îngrozitoare pe care patria mea o susţinea singură împotriva întregei Europe; aşi fi vrut să mă înrolez cu voluntarii aceia pe care un entuziasm sublim îi făceau să alerge la frontieră... Dar parcă tatăl meu mi-ar fi dat voie? El care servise sub Conde, şi combătuse la Quiberon contra republicei franceze în fruntea emigranţilor nobili, nu m'ar fi acuzat de laşitate? N'a cunoscut niciodată sentimentele mele. Azi, tatăl meu fiind mort, nimic nu mi se mai punea în calea întoarcerii în Franţa. Ceeace mă îndemna mai mult să iau această hotărîre, fu că şi Eugenie, – aceea care, mai târziu, deveni soţia mea, – împărtăşea dorinţele mele şi se asocia aspiraţiilor mele. Părinţii ei, care coborau dintr'o ramură lăturalnică a casei de Choiseul, aveau prejudecăţi şi mai înrădăcinate încă decât cele ale tatălui meu, şi în vreme ce ea se bucura cu mine de vreo nouă victorie a Franţei, familiile noastre, adunate în salon, se întreceau în sterpe păreri de rău şi în blesteme. A! ne iubeam foarte mult noi doi, dar cred că această comuniune de spirit în care trăiam necontenit şi care ne despărţea oarecum de toţi ai noştri, ne făcea încă şi mai scumpi unul altuia.

Într'un colţ al micului nostru „Cottage" se afla o fereastră joasă aproape acoperită de ramurile unui trandafir urcător era fereastra camerei Eugeniei. Seara, după cină, venea să se rezeme de prichiciul ei. Eu, afară, mă aşezam pe un bolovan mare, şi acolo, despărţiţi doar de tufele înflorite şi parfumate ale arbustului, stăteam de vorbă. Vorbeam de proiectele mele. Eugenia mă încuraja şi mă îmbărbăta. Fericite timpuri!...

Însfârşit, ceeace mă sili să-mi grăbesc plecarea, fu duelul meu cu un gentilom din Kent, care se numea Farley, un fel de zurbagiu fanfaron care nu lăsa niciun prilej să nu rostească insulte, nu numai împotriva Împăratului, ceeace ar mai fi fost scuzabil din partea unui Englez, dar chiar împotriva Franţei şi împotriva Francezilor. Să recunoaştem această dreptate naţiunii engleze că a fost întotdeauna generoasă cu emigranţii. N'aveam într'adevăr a ne plânge de nimic. Dar în niciun colţ din lume nu poţi fi ferit de imbecili şi de fanfaroni; până şi în liniştita şi somnoroasa Ashford aveam de suferit de de-alde ăştia. De cele mai multe ori ne prefăceam că nu-1 auziam pe Farley; totuşi, dela o vreme impertinenţa lui întrecu de mult măsura, că mă jurai să-i dau o lecţie straşnică.

Într'o noapte, eram adunaţi la hanul „Omul Verde"; Farley era acolo, pe jumătate beat şi, ca de obicei, nu mai contenea să verse la înjurături împotriva Francezilor. Din când în când îi luneca privirea spre mine ca să-şi dea seama de efectul pe care-1 producea asupră-mi cuvintele sale. Stăteam nepăsător.

— Domnule de Laval, strigă el deodată punând mâna lui mare pe umărul meu, iată un toast pe care ţi-1 propun: „Pentru braţul lui Nelson care a învins Franţa!"

Se opri cu ochii turburi, cu gura larg spintecată de un râs grosolan.

— Închin paharul cu d-ta, domnule, răspunsei cu răceală, dacă consimţi şi d-ta la toastul meu.

— Ne-am înţeles! zise Farley.

Şi băurăm.

— Acum, e rândul d-tale, domnule! strigă englezul cu glas îngânat.

— Nu, umpleţi mai întâi paharul.

— Poftim!...

— Ei bine?… pentru ghiuleaua care a retezat braţul lui Nelson..."

În aceeaşi clipă primi în plin obraz un pahar de porto. Farley şi cu mine ne băturăm a doua zi. Îl rănii la umăr. Când mă prezentai seara la mica fereastră, Eugenie culese câteva frunze de laur, apoi făcu o coroană pe care mi-o puse pe cap numindu-mă eroul ei.

Duelul meu nu mă expunea la nici o urmărire judiciară, dar mă împiedica să mai locuesc la Ashford. Dacă, în realitate, unchiul Bernac avea destulă influenţă ca să facă să se şteargă numele meu depe lista de proscripţiuni, singurul obstacol care-mi mai închidea porţile ţării mele dispărea.

În momentul acela visarea mea fu întreruptă de stăpânul vasului care mă zgâlţâi cu brutalitate.

— Hei, prietene, strigă el, de-aci 'ncolo, trebuie să-ţi continui drumul cu barca.

Respinsei pe omul acela atrăgându-i atenţia că eram încă tare departe de mal.

— Apăi, fă cum pofteşti! mormăi el. Ia barca, sau de nu, ia-o înnot până la coastă; cât despre mine, de-aci încolo, nu mă mai clintesc.

În zadar mă încercai să-l conving că-i plătisem să mă ducă până la uscat.

— Ah! da, al naibii de bine mă mai plăteşti! rânji el.

Apoi întorcându-se spre unul din mateloţi: „Hai, Jim, strânge pânzele, băete!"

Şi când îl întrebai ce are de gând:

— „Vixen" pleacă înapoi peste un ceas, îmi răspunse el. N'ai decât să te întorci la Dauvres cu noi, dacă-ţi face plăcere!...

— Vasăzică, refuzi cu tot dinadinsul să mă duci la ţărm! îl întrebai.

— Fireşte! Pentru nimic în lume, Vixen n'o să se 'ncumete să se apropie de stâncile Ambleuteuse pe un astfel de vânt blestemat, care suflă dinspre sud-st.

— Bine, spusei, am să merg cu barca.

— Cu siguranţă că ai să-ţi laşi şi pielea în plimbărica asta pe o astfel de vreme! zise el, repezind o enormă ţâşnitură de scuipat negricios drept pe cizmele mele.

Tremurând de mânie, era cât p'aci să mă reped le el, dar gândindu-mă că eram singur, fără arme, împotriva a şase derbedei contrabandişti, mă stăpânii şi, încălecând bastingajul, sării în barcă. După ce mă aşezai, mi se aruncă pachetul, erau ceva rufe înodate într'o basma: doi mateloţi veniră şi ei, barca fu împinsă în larg şi curând începurăm să plutim spre mal.

Noaptea cădea, şi ce noapte!... Nori mari sdrenţuiţi sburliţi, alergau dela un capăt la celalt al orizontului. La asfinţit, soarele scăpata roşu, tare, dar deja înfăşurat într'un val greu de negură. Uneori prin spărturile norilor se zărea o bandă lungă purpurie. Oceanul era ca închis într'un cerc de foc. Colea, ba înălţată de valuri, ba prăvălindu-se adânc cu ele, mica barcă se ştergea cu încetul în umbra crescândă. Cei doi mateloţi se ţineau bine. Din când în când priveau cerul şi coasta încă departe tare. Temându-mă să nu-i văd dând înapoi în faţa necruţătoarei furtuni, îi întrebai, ca să le mai abat atenţia, ce erau luminile acelea care scânteiau în umbră la dreapta şi la stânga.

— E Boulougne, la nord, şi Etaples, la sud, răspunse politicos unul din marinari.

Boulogne!... Etaples!... Ce de amintiri îmi mai evocau aceste nume!...

La Boulogne ne duceam în timpul copilăriei mele, să ne petrecem vara. Mă vedeam, mic micuţ, păşind alături de tata, când se plimba pe malul mării. Toţi se descopereau la apropierea noastră. Etaples!... De acolo am fugit noi. Poporul îmbulzit pe cheiu, urla, vocifera la trecerea noastră. Aruncau în noi cu pietre. Mama fusese rănită la genunchi. Îmi amintesc blestemul scăpat de pe buzele tatălui meu, ţipătul meu de groază, buimăceala noastră a tuturor... Boulogne la nord, Etaples la sud, şi, între ele două – castelul meu din Grosbois!...

...Scormoneam cu înfrigurare din ochi întunecimea, încercând să zăresc silueta bătrânului donjon, (turn, foişor) şi dantelăria meterezelor.

— Precum vezi, urmă marinarul, tot ţinutul ăsta nu-i decât o blestemată de coastă pustie. Zău, pentru întâia oară debarc aici un vânat de soiul d-tale !...

— Dar drept cine mă luaţi voi? îl întrebai.

— O, nu-i treaba mea. Sunt lucruri de care e mai bine să nu vorbeşti...

— Credeţi că sunt un conspirator ?

— De, domnule, mai ştii? Însfârşit, Dumnezeu să te aibă 'n pază! suntem obişnuiţi cu dealde astea.

— Vă dau cuvântul meu de onoare că nu sunt aşaceva.

— Atunci, un prizonier evadată?

— Nici asta!

Omul se aplecă asupra vâslelor şi văzui faţa lui speriată, iscodind-o pe a mea.

— N'ei fi cumva un spion de-al lui Boney[1]?

— Eu! un spion! exclamai indignat.

— Bine, bine? nu te supăra, zise el. E tot una, să mă ia dracu dacă ştiu cine eşti!... Totuşi, dac'ai fi fost vreun spion de-ai lui Boney, n'aşi fi clintit nici degetul cel mic ca să te duc, măcar să fi spus patronul ori ce ar fi spus.

— Lasă, lasă, să nu-1 vorbim de rău pe Boney, murmură celalt matelot, e prietenul marinarilor.

Fui surprins auzindu-1 că se exprimă astfel, căci paraponul Englezilor împotriva noului Împărat al Francezilor întrecea tot ce se poate închipui. Aristocraţia şi poporul erau de acord în ura lor în contra omului şi a politicei sale.

— Dacă mai poţi azi trece prin contrabandă puţină cafea sau rachiu, e numai mulţumită lui Boney, adăugă răzând marinarul.

Îmi adusei atunci aminte că Bonaparte era foarte popular la contrabandişti, de când le concedase tot traficul pe Canalul Mânecii.

Marinarul, urmând să vâslească cu o singură mână, arătă cu cealaltă apa cenuşie şi neastâmpărată.

— Apa asta, e chiar Boney însuşi! zise el între dinţi.

Voi care trăiţi într'un secol paşnic, n'aţi putea concepe emoţia pe care mi-o produse această simplă frază. Erau abia zece ani decând era cunoscut omul acesta de origină italiană. Norocul lui se ridicase cu o repeziciune de necrezut. Pe când lumea se întreba încă cine e, se abătea asupra Italiei dedea de-a berbeleacul pe Austriaci, semna preliminariile păcii din Leoben – intimidând pe generali pe câmpul de bătălie, uluind pe bărbaţii de stat în consiliu. Cu o îndrăzneală nemaipomenită, se aventura în Orient şi, pe când lumea se mai minunea de felul cum prefăcuse Egiptul în departament francez, reapărea în Italia şi bătea Austria pentru a doua oară. Mergea tot atât de repede ca şi zvonul cuceririlor lui. Pretutindeni unde se afla erau noui victorii, era doborîrea vechilor sisteme, răsturnarea frontierelor. Olanda, Elveţia nu mai erau decât nume pe mapamond. Franţa absorbea în ea Europa. Acest imberb ofiţer de artilerie, uns Împărat prin voinţa poporului, zdrobise fără sforţare pe Iacobinii ceia dâri, în faţa cărora cei mai mari regi şi cele mai mândre aristocraţii plecaseră capul. Noi care-1 observam în cele mai mici acte ale lui, ajunseserăm a-1 considera ca ceva suprapământesc, ca un Zeu protector al Franţei. Faptele lui lăsaseră în sufletul meu o impresie atât de mare încât, atunci când marinarul englez arătă apa misterioasă spunând: „E Boney" îmi reţinui respiraţia în nu ştiu ce nebună aşteptare de a vedea ieşind din valuri şi planând pe apă o fiinţă gigantică o formă teribilă şi ameninţătoare.

Dar ceeace aveam sub ochi nu semăna defel cu această viziune ideală. La nord înainta un cap foarte lung, foarte strâmt, al cărui nume îmi scapă azi. La început topit în aceeaşi culoare cenuşie ca şi celelalte puncte ale coastei, pe măsură ce umbra se condensa el se lumina din loc în loc. Curând nu mai fu decât o imensă linie de foc de un roşu întunecat. Indicai aceste focuri unuia dintre marinari.

[1] Poreclă dată lui Bonaparte în Anglia

— Ce să fie? întrebai.

— Lagărul lui Boney, domnule. Ai să vezi douăsprezece dealdeastea de aici până la Ostende. Ehei! mititelu ăsta de Boney cum ar mai trece el la noi, de-ar putea numai să scape de ochiul lui Nelson...

— De unde ştie lord Nelson ce face împănatul ? îl întrebai eu.

Marinarul arătă, pe după umărul meu, trei lumini care scânteiau în depărtare:

— Câinele de pază! zise el.

— „Andromeda" vasul lui Nelson, adăugă tovarăşul său.

De câteori nu m'am gândit la aceste focuri de lagăr ale lui Napoleon şi la cele trei lumini jucăuşe ale vasului lui Nelson! Cei doi rivali erau acolo faţă 'n faţă. Lupta secolelor trecute avea să se lămurească în viitorul apropiat.... Dar vai! parcă nu ştiu azi că totul s'a şi lămurit ! SfântaElena!

Înaintam repede. Pământul apărea acum mai desluşit deasupra valurilor. Deodată un vas ieşi din umbră şi înainta spre noi

— Paza coastelor! scrâşni unul din marinari.

— Bill băiete, ne-am dus dracului! zise celalt, vărând ceva într'una din cizmele lui mari.

Totuşi, vasul, zărindu-ne, se depărtă într'o direcţie opusă. Cei doi marinari se priviră, ştergându-şi fruntea cu mâneca.

— Pe cât pare nici cugetul lor nu e mai liniştit decât al nostru, – zise primul. Zău! Aş fi jurat că sunt de ăia de păzesc coasta!...

— Pe cât pare nu suntem singurii care trec marfă prohibită în astă seară, spuse al doilea. Dar, ce naiba să fie vasul ăsta? Să mă spânzuri dacă-mi dă măcar prin gând ce-o fi! Când l-am zărit am ascuns un sul de tutun în cizmă. — Hei Bill dă-i drumu, să isprăvim odată !

După o minută, acostarăm la o plajă pietroasă. Îmi luai bocceaua şi sării afară din barcă. Nu se mai deosibeau nici culorile apusului, nici norii zdreţuroşi totul era cufundat într'un întuneric adânc. Voii să privesc barca o ultimă dată; dispăruse! Nume decât bubuiturile tunetului şi geamatul vântului!..

Şi astfel, în primele zile ale anului 1805 mă întorsei, după treisprezece ani de exil, în ţara căreia familia mea îi slujise timp de mai multe secole cu strălucire şi glorie şi-i fusese unul din stâlpii de frunte. Ne-a tratat foarte aspru ţara asta; răsplătise serviciile noastre prin insulte, prin exil şi confiscarea bunurilor noastre; totuşi uitai toate, când, îngenunchiat pe pietrele ude, pusei buzele mele pe pământul ei binecuvântat.

II
MLAŞTINA

La asfinţitul zilei călătorul obosit se opreşte, şi, de sus, depe o colină înălţată, aruncă privirea asupra drumului pe care 1-a străbătut. Nu mai vede nici cotiturile, nici obstacolele. Coastele pe care a trebuit să se caţere, prăpăstiile care se căscau sub paşii lui, tufele spinoase care i-au sfâşiat carnea, totul se topeşte şi dispare sub valurile nopţii. Şi se miră, acum când a ajuns la ţintă, că a şovăit atât în drumurile străbătute, că s'a simţit atât de istovit, atât de descurajat. Tot aşa omul, la capătul existenţei, nu mai deosebeşte evenimentele tinereţii decât învăluite ca într'o negură. În zadar caută, la anumite ore, să reînvie în mintea lui amintirea necazurilor, îndoielilor, pasiunilor care i-au rănit sufletul; totul se şterge în umbra trecutului. Şi se miră acum când a căpătat ca un mut avertisment al morţii, că a suferit atât, că a plâns atât pentru lucruri uitate, sfârşite...

Este totuşi o împrejurare în viaţa mea, pe care mi-o amintesc cu o limpezime surprinzătoare: e noaptea aceea de furtună în care m'am întors în Franţa. Nici azi nu mi se întâmplă să respir mirosul tare şi sărat al mării, fără ca să mă ducă gândul pe plaja ceea singuratecă pe care picioarele mele călcau cu bucurie, căci era însuşi pământul scumpei mele patrii.

Ridicându-mă, cea dintâi grijă a mea fu să-mi ascund punga în buzunarul dinăuntru al hainei. O scosesem ca să răsplătesc pe marinarul care mă ajutase la debarcat. Mărturisesc sincer că şovăii foarte mult înainte

de a-i ceda una din monedele mele de aur; căci eram ferm încredinţat că ticălonul era mult mai bogat ca mine. Scosei mai întâi o jumătate coroană, apoi o pusei la loc, şi o scosei din nou; însfârşit, jenându-mă să i-o ofer, îi dădui o monedă de aur întreagă, adică a zecea parte din tot ce posedam. Acum după ce-mi văzui averea mea pusă la adăpost, mă aşezai pe o stâncă ce ieşea din apă şi încercai să-mi adun gândurile, să-mi examinez liniştit situaţia. Eram singur, mi-era foame, mi-era frig, ploaia îmi şfichiuia obrazul; dar eram acasă, în Franţa, nu mai depindeam de mila inamicilor mei, şi gândul acesta făcea să-mi tresalte inima de bucurie. Ce aveam să fac acum?... Să-mi urmez drumul, fără îndoială. Dar să mă duc deadreptul la Grosbois?... Castelul, pecât mai eram în stare să-mi aduc aminte, mai era încă de. parte, la vreo douăsprezece, mile de ţărm. Îmi privii hainele, erau ude leoarcă; părul mi-era încolăcit, mâinile murdare. Puteam să mă înfăţişez astfel unchiului pe care abia de-1 cunoşteam? Orgoliul meu se revoltă când îmi închipuii deodată pe servitori măsurându-mă cu privirea şi refuzând poate să introducă la stăpânul lor pe vagabondul ăsta plin de noroi... Apoi, s'o spun? simţeam un fel de ruşine să mă întorc astfel noaptea, aproape pe furiş, în vechea locuinţă a tatălui meu... Nu, exclamai, voi aiştepta până mâine ! – Numai că mi-era cu neputinţă să rămân acolo. Trebue cu orice preţ să găsesc un adăpost.

Dece, aţi spune dv., nu încercaseşi să ajungi la Etaples sau la Boulogne? — Ei bine, pentru acelaş motiv binecuvântat care m'a făcut să acostez în taină prin meleagurile acestea neospitaliere: pentrucă numele de Laval mai era în capul listei proscrişilor, căci tatăl meu fusese unul din şefii cei mai energici ai acelei societăţi, mici dar foarte influente, legată trup şi suflet de cauza vechiului regim.

Să intru într'unul din oraşele de pe coastă fără să-mi fie asigurat mai întâi protecţia unchiului meu, însemna să mă expun să cad într'un avant-post, să fiu arestat, târât în faţa Împăratului ca proscris sau ca spion. Şi pecât mi se părea de glorios să mă duc liber să-i ofer sabia mea, pe atât m'aşi fi crezut degradat, înjosit, dacă ar fi trebuit să apar în faţa lui plecat sub povara celei mai uşoare acuzaţii. De fapt, nu-mi rămânea nimic mai bun de făcut decât să mă aventurez în cuprinsul ţării şi să pornesc în căutarea unui şopron sau a unei colibe ca să-mi petrec acolo noaptea.

În acest timp, vântul se făcu şi mai tăios. Era atât de întuneric încât creasta albă a valurilor abia de se desena deasupra massei întunecate a Oceanului. Dinspre uscat nu se zărea decât o deliniere neprecisă a unor înălţături neregulate. Când mă apropiai, îmi dădui seama că distanţa îmi exagerase înălţimea lor şi că ceeace luasem, de departe, drept nişte coline, nu erau decât nişte dune joase, acoperite pe alocuri de o vegetaţie leproasă de mărăciniş şi de muşchi. Cu bocceluţa pe umeri, pornii la drum hotărît, dar după un ceas eram istovit, căci picioarele mi se înfundau în nisipul mişcător şi hainele îmbibate de apă mi se îngreuiau tot mai mult... „Oare am să mai ies vreodată din dunele astea?" mă întrebam într'una. Încetară brusc şi mă pomenii atunci pe un teren moale, mocirlos, în care fiecare din paşii mei săpa o gaură adâncă; răspândea un miros de sălbătecime, miasme de putreziciune ca dint'un mormânt... Unde mă aflam? — Instinctiv, strigai... Nu-mi răspunse nimic decât mugetul valurilor şi bubuitul tunetului... Inaintai... noroiul mi se urcă curând până la gleznă. Voii să mă întorc spre dune: cu neputinţă, întunericul îmi închidea drumul. Mai înaintai, noroiul mi se urcă până la pulpa piciorului. Îngrozit, gâfâind, fruntea mi se îmbrobonea de sudoare, gâtlejul mi se sugruma ca prins într'o strânsoare de fier... Mi-era frică!... da, frică să nu mor acolo, în acea groaznică mocirlă, eu care visam frumoasa moarte a soldatului pe câmpul de luptă!... În clipa aceea un fulger palid despică norii şi, sub lumina aceasta fugară, văzui – înaintea mea, înapoia mea, pretutindeni – un fel de licărire verzuie: asta semăna cu o întindere de oţel sclipind de mari solzi albăstrui, ca pielea unei reptile. — O mlaştină! strigai. Mă rătăcisem într'una din acele bălţi de sare de mare care mărginesc coasta şi pe care marea le alimentează prin nişte canale naturale. Dar se va fi sfârşind şi mlaştina asta undeva!... Dac'aşi izbuti s'o străbat, aşi da poate de un drum, un câmp, colibe de lucrători de baltă!...

În mica şcoală din Ashford la care urmasem în copilărie, profesorul de geografie ne învăţase cum să ne orientăm după stele; dar vai! niciuna nu strălucea printre norii aceştia de plumb!... Şi apoi aşi fi fost oare în stare să pun în practică lecţiile bătrânului meu profesor?...

Mai bălăcind, mai lunecând prin locurile mai întărite, trebue că făcusem două-trei mile. Deodată sângele îmi îngheţă în vine, membrele îmi înţepeniră. Arbuştii ăştia, care se ridicau colea în faţa mea, nu-i mai observasem odată?... Zău, nu era un miraj, o halucinaţie, recunoşteam bine frunzişul lor slab, forma lor pipernicită... Şi totuşi nimic nu-mi dovedea că nu ar putea fi alţii asemănători! Cum să mă încredinţez?... Cum să mă orientez în întunericul ăsta infernal ?.... A, uitasem că am amnar şi cremene... Stând pe vine, făcui să scapere scânteia şi constatai cu groază, că lângă urmele proaspete ale paşilor mei se ştergeau puţin câte puţin vechile urme sub înceata infiltraţie a apei... Vasăzică mă învârtesc în cerc !... Decât timp oare ? Avui o adevărată criză, de desnădejde care-mi crescu şi mai mult oboseala. Atunci, aplecat asupra acestei mlaştini infecte, fui apucat de o poftă să mă cufund în ea, să mă tăvălesc în ea ca o larvă şi să mă las înghiţit de ea... Dar, fără a-mi da seama, ridicai ochii spre cer, bolborosind nu ştiu ce rugăciune, şi inspiraţia aceasta mă salvă.

Observai, pe rotunjimea unei luni mohorîte şi nimbate vag cu aur palid, vârful unui V colosal, ale cărei două picioare se desfăceau până dincolo de orizont. Nu era decât un semn fugitiv, aproape, ireal, ceva repede ca gândul, dar care mă smulse deodată din amorţeala fatală în care mă cufundasem; un cârd de raţe sălbatice sburând, măturate de furtună, deasupra mlaştinei. Observasem, odinioară, în Kent, că aceste păsări, în timpul furtunei, dezertează de pe malul mării ca să se refugieze pe pământuri. Deci, urmând direcţia zborului lor, mă depărtam de mal. Sufletul îmi scăpă de toropeală şi suspendat de această speranţă fragilă, pornii din nou la drum, silindu-mă să merg drept înaintea mea.

După o jumătate de oră de sforţări, zării o luminiţă care scânteia în umbră ca un ochiu de diamant. Dispăru, apoi reapăru din nou. Şi fu pentru mine o uşurare fără nume, s'o contemplez aşa, de departe, în întunericul acesta lugubru în care nu răsunau decât cârâiturile ciorilor învârtejite de furtună.

Lumina era odihna, viaţa pentru mine, biet vagabond hărţuit.

Zorit acum să ajung, mă excitam la fugă, mă bruftuluiam singur. Ah! Eram într'adevăr tare zorit să mă descotorosesc de smârcul ăsta împuţit!... „N'au să-mi refuze ospitalitatea, îmi spuneam, – aveam doar bani!" Şi, cu o mişcare convulsivă, strânsei punga, ascunsă în buzunarul hainei, la pieptul meu. — „Oh! da, tot ce-or vrea, pentru puţină hrană, pentru un culcuş şi câteva clipe de somn!..." Totuşi pe măsură ce mă apropiam mi se părea tot mai cu neputinţă ca o fiinţă omenească să locuiască în locul ăsta sinistru, unde nu se auzia măcar un lătrat de câine.

Mlaştina se schimbase într'un lac cu ape letargice ce înconjurau o biată colibă cu acoperişul năruit. Lumina binecuvântată venea de aci, din coliba asta; iac'o, o vedeam acum filtrându-se printr'o fereastră îngustă.

Cu spinarea încovoiată, biciuit de răbufnelile vântului, îmi recăpătai răsuflarea, când, deodată, lumina se ascunse şi un cap de bărbat veni să se încadreze în pătratul ferestrei. Nu rămase acolo decât o minută, se eclipsă demascând lumina şi reveni în dată. Acest manej repetat de câteva ori ajunse a-mi pricinui o presimţire vagă.

Înfăţişarea colibei, era, ce-i drept, prea puţin atrăgătoare; mişcările circumspecte ale bărbatului denunţau teama de o surpriză sau de un atac. „Dacă m'aş rătăci cumva într'un cuib de bandiţi?... Ah! nu, mai bine mlaştina şi furiile uraganului; cel puţin eram liber... aveam spaţiul în jurul meu!..." Dar mă simţeam cotropit şi de o oboseală nemaipomenită; picioarele mi se îngreuiau, mintea mi se rătăcea; mă împleticeam la cel mai mic obstacol. La urmă, plictisit de toate şovăielile astea, străbătui distanţa care mă despărţea de colibă şi mă târâi dealungul zidului până la fereastră.

Scena pe care o îmbrăţişai, aruncându-mi privirea înăuntru, mă linişti. Lângă căminul mare unde pâlpâia un foc de lemne, şedea un tânăr de o frumuseţe izbitoare. Cum sta şi citea cu atenţie dintr'o carte mare avui timpul să-l admir. Avea faţa de un oval desăvârşit, tenul mat, părul negru adunat într'o coadă şi legat cu o panglică de mătase neagră. Singurul lucru care îi strica puţin armonia figurii era buza de jos foarte groasă şi cam resfrântă spre bărbie; dar toată fizionomia lui avea nu ştiu ce expresie dulce şi poetică, şi care seducea

grozav. Istovit, flămânzit, lipsit de orice afecţiune, mă lăsai ispitit să gust anticipat, o clipă, bucuria unei încăperi bine încălzite, a unei cine bune, a unei conversaţii lungi, tihnite...

Deodată tânărul puse cartea pe masă, înainta spre fereastră şi ajunse la ea înainte ca eu să fi avut timpul să mă arunc cu totul înapoi în umbra zidului. Zărindu-mă, scoase o exclamaţie bucuroasă şi agită mâinile într'un gest de bun-venit, apoi alergă să deschidă uşa. În picioare, în prag, silueta lui fină se desprindea precis în cadrul luminat.

— Ah! prietenii mei! exclamă el, cât aţi întârziat!... Nu vă mai aşteptam!...

— Iertare, domnule, îi spusei ieşind din umbră.

Fără a-mi îngădui să-mi isprăvesc fraza, mă respinse cu o lovitură de pumn năprasnică, sări în colibă ca un tigru, trânti şi zăvori uşa cu zgomot.

Eram uluit. Manierele omului acestuia erau într'un atât de complect dezacord cu trăsăturile lui. Care poate să fi fost motivul mâniei sale?...

„Am avut de aface cu un nebun", mă gândi.

Tocmai era să mă depărtez, când o nouă buimăceală mă ţintui locului. Am mai spus, nu-i aşa? că coliba spre care mă mânase soarta era o cocioabă dărăpănată într'un hal nemaipomenit. Molozul lepros curgea de pe ea, cărămizile igrasioase se fărâmiţau, uşa ciuruită de găuri de sus până jos făcea să străbată lumina dinăuntru ca printr'o strecurătoare. Ceeace-mi scăpase luării aminte, era o crăpătură, aproape cât degetul de groasă, căscând, mai departe de ţâţâni, ca şi cum lemnul umflat de umezeală, plesnise apoi sub strânsoarea balamalelor lungi de fier. Întorcându-mă văzui crăpătura aceasta, şi pe după ea, în dunga purpurie proectată pe tânărul acela scotocindu-şi buzunarele. Dispăru curând pe după streaşina vetrei şi nu mai deosebii picioarele aşezate pe marginea de piatră care susţinea grătarul încins. Dar în aceeaş clipă, repede ca gândul, el sări jos şi se repezi la uşă, pe care o deschise din nou.

— Cine eşti? zise el cu o voce care tremura de emoţie.

— Sunt un călător; mi-am pierdut drumul.

Urmă o pauză; apoi adăugă:

— De ce ţii cu tot dinadinsul să intri aici? Casa n’are nimic atrăgător.

— Domnule, îi spusei cu un ton îngrozit, sunt istovit, nu-mi refuza un adăpost. Sunt ceasuri întregi de când rătăcesc prin mlaştina asta îngrozitoare.

— N’ai întâlnit pe acolo pe nimeni? mă întrebă el repede.

— Nu, domnule, pe nimeni.

— Atunci, dă-te puţin înapoi, zise el; într’un loc atât de pustiu ca acesta, oricâte precauţiune ar lua cineva tot nu e prea mult.

Ascultai şi el căscă uşa numai atât, ca să-şi poată scoate trupul numai pe jumătate. Nu mai vorbea, dar mă examina cu o stăruinţă care mă stânjenea, mă jignea, fără de voia mea.

— Cum te numeşti? reîncepu el.

— Louis Laval, răspunsei impunând numelui meu o aparenţă plebeiană.

— Unde te duci?

— Caut un adăpost ca să mă odihnesc.

— Vii din Anglia?

— Vin de pe coastă.

Clătină din cap. Nu încăpea îndoială că răspunsurile mele în doi peri nu-l satisfăceau.

— Ei bine! nu, exclamă el, nu poţi intra.

— Totuşi...

— Nu, nu, nu, e cu neputinţă.

Îmi arătă nişte lumini cari licăreau la stânga mea.

— Un sat, zise el; ajungi acolo în câteva minute.

Fără de voia lui, spunând acestea, făcuse câţiva paşi şi se opri lângă mine. Tocmai plecam, când, spre marea mea uimire, mă reţinu şi cu o voce cu totul diferită, zise:

— Rămâi la urma urmei, domnule Laval, nu pot într'adevăr să te las afară pe afurisita asta de furtună. Ai să te încălzeşti, ai să bei un pahar de rachiu; asta cel puţin o să-ţi mai dea putere.

Abrutizat de oboseală, de nevoie şi de emoţii, nu mai spusei nimic, cu toate că nu puteam înţelege această bruscă întorsătură.

— Domnule, îţi mulţumesc, murmurai eu şi-1 urmai pe tânăr în colibă.

III
COLIBA

Prima mea mişcare fu să mă reped la vatră. Rând pe rând îmi întindeam spre foc ba mâinile înţepenite, ba cişmele mele îmbibate de apă. Ah!! Ce bine îţi făcea să vezi scânteind jarul acela trandafiriu şi flăcările albăstrui ca nişte flăcări de punş! Pielea obrajilor mei, biciuită multă vreme de tăiosul vânt marin se întindea la căldură, crăpa în jurul fălcilor; nasul meu de care aproape mă îndoiam că-1 mai am, se umfla ca o pătlăgică. Simţeam prin toate membrele ca un fel de gâdilitură urmată de o neînvinsă nevoie de somn. Dar nu cedai, căci curiozitatea mi-era prea excitată. Cine era omul acela? Ce făcea în coliba asta izolată în mijlocul unui loc atât de îngrozitor? Ce oaspeţi putea aştepta la o asemenea oră? Dece, după ce mă expediase într'un chip atât de brutal, se răsgândise deodată? Şi mai ales, ce ascunsese după vatră?

Şi pe când mă tot întrebam astfel, cercetam în dreapta şi în stânga unica încăpere care compunea coliba. Nimeni nu locuia în ea, era vădit; pesemne că nu servea decât de loc de întâlnire tânărului şi complicilor săi. Pereţii pe cari şiruiau igrasia musteau picături negricioase, infecte; în josul pereţilor pe lângă podea, se răsfăţa o vegetaţie de bureţi; cercevelele uşilor şi ale ferestrei se măcinau, se fărâmiţau; toată construcţia părea roasă, putredă, canceroasă. Cât despre mobile, ele se mărgineau la o masă şchioapă, la trei lăzi mari ţinând fără îndoială loc de scaune, şi la o mulţime de plase vechi de pescuit care răspândeau un miros nelămurit de peşte şi de mocirlă. Într'un colţ observai o a patra ladă sfărâmată şi o secure. Asta îmi arăta cum şi de unde îşi procură tânărul lemnul cu care întreţinea focul. Dar ce mă fascina era ce vedeam pe masă, lângă carte şi lângă lampă şi anume, un coş conţinând o şuncă minunată, o pâine şi o sticlă de vin.

Dacă tovarăşul meu se arătase la început prea puţin milos, mărturisesc că-şi răscumpăra acum asprimea printr'o amabilitate exagerată, amabilitate pe care mi-o explicam şi mai puţin decât reaua lui primire de adineauri. În timp ce deplângea halul în care mă adusese bălăceala mea prin mlaştină, spintecă ce mai rămăsese din ladă şi aruncă în vatră câteva scânduri. Apoi mă pofti să şed, îmi dădu o bucată de pâine şi o felie de şuncă şi-mi turnă de băut. Îmi devorai hrana, fără a-1 scăpa însă o clipă din ochi. Îmi păru şi mai frumos decât la început. Avea nişte ochi negri foarte blajini, foarte catifelaţi, umbriţi de gene lungi şi ridicate la vârfuri; numai că, precum am mai spus adineauri, gura dezmintea ochii: trăda o neliniste secretă, ceva constrâns ceva jenat, iar când şi când un zâmbet nelămurit o strâmba într'o expresia falsă, aproape răutăcioasă. Simţeam că mă examina, că cernea fiecare cuvânt al meu, fie el cât de neînsemnat; dar şi eu mă ţineam bine, având grije să nu dau vreun răspuns nechibzuit întrebărilor lui. Ceia ce voia el cu tot dinadinsul să descopere era felul de afaceri care mă aduceau prin partea locului.

—Te încredinţez, zise el cu un ton făţarnic, că e ceva foarte greu pentru nişte negustori onorabili ca mine şi ca prietenii mei să nu ne putem obţine mărfurile decât înhăitându-ne cu nişte ticăloşi de contrabandişti!... Atâta vreme cât Împăratul, Dumnezeu să-1 aibă în sfânta lui pază! nu va fi hotărît, în înalta lui înţelepciune să restabilească liberul schimb între Franţa şi Anglia, vom fi reduşi să jucăm rolul acesta ascuns, să fim sclavii resemnaţi ai acestor pungaşi de mijlocitori. Căci, crede-mă, domnule, că la Tuilleries nu se duce lipsă de tutun, nici de cafea. Împăratul nu bea mai puţin de zece ceşti de moca pe zi; ştie foarte bine că acest soi de marfă nu creşte în serele dela Malmaison... Ce s'ar face dară, ce ne-am face noi cu toţii, Dumnezeule mare! fără de contrabandişti?

Şi adăugă cu indiferenţă:

— Eşti comerciant, domnule?

Făcui semn că nu. Rezerva mea îl irita, îmi dădui seama. Cât despre mine, eram încredinţat că mă mintea cu neruşinare. Fapt ciudat, cu cât mai mult îl priveam cu atât îmi devenea mai antipatic. Trăsăturile lui atât de fine, atât de delicate, de o armonie aproape feminină, se acopereau uneori cu o mască de vicleşug care mă scârbea ca atingerea unei vipere. Laşitatea sălăşluia în fundul ochilor lui visători; mişcările lui de o mlădiere felină, vocea lui mieroasă şi însinuantă, dovedea un tainic fond sufletesc de josnicie şi de obscură perfidie. Era inteligent, dar fără elan, fără dăruire de sine, fără veselie, cu fereli şi aţineri de fiară la pândă, şi începui să mă tem de el fără a şti pentru ce, din intuiţie, din presimţire.

El reîncepu:

— Iartă-mă, domnule Laval, dacă am fost la început neîncrezător faţa de d-ta. De când se află Împăratul prin meleagurile acestea, suntem hărţuiţi ca şi cum am fi o haită de spioni... De, fiecare îşi caută de interesele lui în lumea asta păcătoasă!... Figura şi hainele d-tale nu prea sunt de acelea pe care te aştepţi să le întâlneşti în mijlocul nopţii, pe marginea unei mlaştine.

Era întocmai aceiaşi reflecţie pe care mi-o făcusem şi eu privitoare la el.

— Îţi repet, domnule, spusei cu hotărîre, că sunt un călător şi că mi-am pierdut drumul. Acum, iată-mă întremat şi odihnit. N'am să abuzez dar mai departe de ospitalitatea d-tale. Am să încerc să ajung la satul pe care mi l-ai arătat.

Mă ridicasem, el însă mă sili să mă aşez la loc.

— Ei, ei, ei!... Cel mai bun lucru ce ai de făcut, e să rămâi aici!... De altfel furtuna s'a înteţit!...

Într'adevăr, era ca un asalt furios, exasperat. Coliba începu să tremure zgâlţâită, vântul răbufnea în vatră, ploaia izbea vijelios în geamuri. Îmi venea să cred că o să fim luaţi pe sus, duşi, rostogoliţi de vijelie şi de puhoi.

Tânărul se plimba încoace şi încolo, apoi se duse de se lipi cu faţa de fereastră. Privi mai întâi foarte atent, aşa cum mai făcuse adineauri, înainte de intrarea mea.

La adică... exclamă el, mi-ai putea face un mare serviciu.

— Cum aşa? eu?

— Uite, vreau să fiu sincer cu d-ta. (Nici când vreun om n'a avut o mutră mai ipocrită decât a lui în momentul acela) — Aştept două persoane cărora am nevoie să le comunic nişte ordine... Mă mir foarte mult că n'au sosit încă... poate că s'au rătăcit ca şi d-ta prin mlaştină!... Trebuie să mă în credinţez... Fii bun deci, rogu-te, să-ţi mai amâni plecarea cu jumătate oră... vei păzi casa în lipsa mea... şi dacă vin prietenii mei, primeşte-i d-ta... spune-le că am... că m'am dus să-i caut.

Propunerea aceasta era destul de naturală. Cu toate reticenţele care o însoţiau, nu-mi închipuii nicidecum că ar putea rezulta din asta vreo neplăcere pentru mine. Şi apoi, nu-mi înlesnea prilejul de a-mi satisface curiozitatea? Nici vorbă !... Căci pentru ca aventura mea să fie complectă trebuia cu tot dinadinsul să descopăr obiectul misterios ce-l ascunsese pe după vatră tânărul.

— Da? ne-am înţeles, nu-i aşa? zise el luându-şi pălăria. Şi ieşi repede trăgând uşa după el, şi auzii plescăitul paşilor săi depărtându-se în răpăitul lapoviţei.

Eram singur, coliba era acum toată, a mea, aveam să-i smulg în sfârşit taina !...

Apucai cartea lăsată pe masă: era Contractul Social, al lui Rousseau. Excelentă literatură desigur, dar pe care nu mă aşteptam s'o găsesc între mâinile unui om care cumpără zahăr şi cafea dela nişte ticăloşi de contrabandişti. În capătul primei pagini sta iscălit numele: „Lucien Lesage", şi dedesubt cu o scriere femeiască: „Lui Lucien, din partea Sibyllei". Vasăzică enigmaticul meu tovarăş se numea Lesage. Această primă descoperire nu mă reţinu multă vreme. După ce mă încredinţai că nici un zgomot nu se ridica în jurul colibei, în afară de vuetul uriaş al furtunii, mă repezi spre vatră şi mă urcai pe marginea de piatră, aşa cum îl văzusem pe tânăr făcând.

Vatra aceasta era o construcţie vastă, aşa cum se vede în bucătăriile fermelor. Se sta acolo foarte comod în picioare şi nici de cum stânjenit de fum. Mulţumită luminei vii pe care o răspândea jarul, descoperii îndată, în zidăria vetrei, o găoace produsă de dispariţia unei cărămizi, şi în ea un mic pachet pătrat, învelit într'o pânză galbenă cerată şi legată cu o panglică albă. Îl luai şi-1 deschisei la repezeală. Cuprindea mai multe scrisori şi o hârtie mare strânsă în patru: Adresele scrisorilor mă speriară. Erau redactate în stilul republican obişnuit şi destinate „cetăţeanului Talleyrand", cetăţeanului Fouche", „cetăţeanului Sout", „cetăţeanului MacDonald", „cetăţeanului Berthier", în sfârşit, tuturor demnitarilor armatei şi ai diplomaţiei, stâlpilor noului Imperiu. Ce avea de regulat acest pretins negustor de cafea cu toate aceste mari personalităţi?... Poate că foaia asta o să mă lămurească!... Pusei la loc scrisorile în pânza cerată şi desfăcui documentul... Dela întâia frază, fui încredinţat că pentru mine ar fi fost de o mie de ori mai bine să continui să bălăcesc în mocirlă decât să fi pătruns în coliba asta blestemată. Iată ce conţinea:

Cetăţeni francezi,

„Evenimentele acestei zile au dovedit că chiar în mijlocul trupelor sale tiranul nu putea să se sustragă răzbunării poporului batjocorit. Comitetul celor „Trei", lucrând temporar pentru „Republică", a decretat Bonaparte, întocmai ca şi Ludovic al XVI-lea Capet, trebuia să sufere condamnarea la moarte drept pedeapsă a atentatului său dela 18 Brumar..."

Deodată dădui drumul pachetului: două inele de fier îmi înceruiră gleznele. Îngrozit, gâfâind, mă aplecai şi zării, la lumina pâlpâitoare a flăcărilor, două mâini hidoase, păroase, desprinzându-se în relief pe pielea cizmelor mele.

— Aha! prietene, am pus mâna pe tine de astă dată, hai?... strigă o voce detunătoare.

IV
CONSPIRATORII

Buimăcit de surprindere, n'avui timp să-mi dau seama de situaţia extraordinară în care mă pomenisem deodată. Fui smuls din postul meu, ridicat în aer, apoi, asvârlit pe podea cu atâta violenţă încât rămăsei câteva minute zăpăcit.

— Stai, Toussac! Nu-1 omorî încă, spuse o voce foarte blajină, să vedem mai întâi cine este!

În aceiaş clipă, simţi pe beregată apăsarea unui deget gros, enorm, iar alte patru degete se încolăciră în jurul gâtului meu, întocmai ca un laţ. Capul mi se suci încet pe loc, până ce durerea deveni atât de cruntă încât scosei geamăt surd.

— Încă un sfert de linie şi s'a făcut, zise omul care mă ţinea, – şi fără urme, fără tapaj. Îmi cunoşti vechiul meu truc, nu-i aşa?....

— Nu, nu Toussac, nu face una ca asta, reîncepu aceiaşi voce blajină care vorbise adineauri. Da, am mai asistat la una din execuţiile tale, e ceva îngrozitor!... Brrr!... trosnetul acela m'a urmărit şi în vis timp de luni de zile!... Când te gândeşti că existenţa noastră e atât de fragilă încât o simplă apăsare de deget o poate nimici... Ah! nu, nu într'o luptă corp la corp inteligenţa va putea birui vreodată materia!...

Cu capul meu desgrădinat aproape din loc, cu bărbia răsucită până la umăr, nu puteam vedea pe cei care-mi discutau soarta dar îi ascultam îngrozit.

— „E drept, bunul meu Charles, omul acesta e acum în stăpânirea secretelor noastre celor mai importante". De astă data vorbea Lesage. „Trebuie cu orice preţ împiedecat să ne facă vreun rău. Totuşi, Toussac, lasă-1; căci tot îi este cu neputinţă să ne scape."

Fui aşezat jos cam în acelaş fel cum fusesem atacat, adică cu o brutalitate care mă buimăci. Cu ochii încă turburi, distingeam anevoie pe mizerabilii cari mă încercuiau. Că erau nişte ucigaşi nu mai încăpea nici o îndoială. Că în mocirla aceasta singuratică eram în absoluta lor putere, şi asta era adevărat. Cu toate astea îmi aminti de numele pe carc-1 purtam, şi mă sili să le ascund groaza de care eram cuprins. Ei erau trei, Lesage şi încă alţi doi. Lesage era lângă masă, cu cartea lui în mână; mă privea cu mutra ironică a unui

jucător de şah care Şi-a bătut adversarul printr'o mişcare de maestru. Lângă el şezând pe o ladă, era un bărbat de vreo cincizeci de ani cu faţa descărnată şi aproape verde, cu orbitele înfundate, cu buzele subţiri. Era îmbrăcat cu o jachetă de culoarea tabacului şi picioarele lui care ieşeau din nişte pantaloni scurţi, strânşi deasupra genunchiului de nişte catarame de otel, erau de o slăbiciune fantastică. Mă fixa înălţând capul într'un chip puţin încurajator. Dar cel care băgase cea mai mare spaimă în mine erau Toussac. Închipuiţi-vă o fiinţă colosală, aproape diformă prin excesiva desvoltare a tuturor muşchilor său, cu picioare nezgomotoase arcuite ca de cimpanzeu, cu braţele foarte lungi, terminate în nişte mâini păroase, noduroase, întocmai ca nişte labe oribile, cu un obraz năpădit de o barbă deasă şi neîngrijită. Părul încâlcit îi cădea pe frunte umbrindu-i puţin privirea cumplită. Dacă cei doi dintâi constituiau un tribunal, acesta fără îndoială, îndeplinea funcţiunea de călău.

— De unde vine?... Cine este?... Cum a descoperit refugiul nostru? întrebă omul cu haina cafenie.

— Când l-am zărit prin fereastră, răspunse Lesage, am crezut că eşti d-ta. Într'adevăr, care călători ar îndrăzni să se abată pe aici? Văzând că m'am înşelat, îi trânti uşa în nas şi mă grăbi să ascund hârtiile noastre pe după vatră. Din nefericire, uitasem cu totul că-i era uşor să mă spioneze prin crăpăturile uşii şi mai ales prin cea de lângă balamale. Abia când am ieşit ca să-i arăt drumul, am observat această crăpătură.

„Îndată am avut intuiţia că mă observase şi că nu se va lăsa să nu povestească aiurea ceeace-i desvăluise întâmplarea. Îl chemai deci înapoi, îl lăsai să intre, încercai să-1 descos, să aflu ce învârteşte şi calculai în acelaş timp, cum m'aş putea descotorosi de el."

— Ei! o lovitură bună de secură în ţeastă, ar fi tăiat repede nodul ăsta gordian!...

— Fireşte, scumpul meu Toussac, dar în sfârşit nici puţină diplomaţie nu strică.

— Bine, bine, să te auzim mai departe!... mormăi colosul.

Mă rog, acest Laval...

— Laval?... întrerupse bătrânelul.

— Da, pe cât pretinde... acest Laval mă văzuse sau nu ascunzând hârtiile noastre? Chestiune importantă care trebuia rezolvată. Şi iată planul pe care mi-1 făcui: să am răbdare până la sosirea voastră, apoi să-1 las singur în colibă şi să-1 pândesc de după fereastră. Aşa şi făcui. În clipa în care mă pusei la pândă, domnul se repezi la ascunzătoarea din vatră... Aţi intervenit atunci şi Toussac a avut bunătatea să-1 bage în sperieţi.

Tânărul se înălţă semeţ, părând că aşteaptă lauda prietenilor săi.

— Bravo, Lesage! făcu bătrânul bătând din palme; te-ai întrecut pe tine însuţi, scumpul meu... Când republica noastră va fi organizată, vom şti unde să-1 luăm pe prefectul nostru de poliţie. Mărturisesc că intrând aci, nu înţelesei nimic ce-i cu aste două picioare, care atârnau peste vatră, dar Toussac, el, le-a şi înşfăcat. Întotdeauna practic, bravul nostru Toussac.

— Vorbe şi iar vorbe! exclamă acesta din urmă. Uf! aduceţi-vă mai bine aminte că doar pentru că am vorbit în loc să lucrăm îşi are acum Bonaparte capul pe umeri şi o coroană de Împărat pe capul lui. Haide, să isprăvim odată cu băiatul ăsta şi să ne vedem de treburile noastre.

Înfăţişarea distinsă a lui Lesage, vorba lui chibzuită, mă făcuseră să nădăjduesc ca o să am în el un ocrotitor. Mă simţi nimicit când, adresându-i o implorare muta, ochii lui negri, deveniţi deodată foarte aspri, se întoarseră dela mine.

— Toussac are dreptate, zise el. A reda libertatea domnului acestuia, ar însemna, să ne compromitem siguranţa noastră.

— Dă-o dracului de siguranţă a noastră, urlă Toussac. Spune că compromitem îzbânda întreprinderii noastre, ceeace-i cu mult mai grav.

— Amândouă astea merg împreună, răspunse Lesage. De altminteri, n'avem de cât sa ne referim la art. 13 al Constituţiei noastre, care stipulează anume pedeapsa de aplicat în asemenea împrejurare. Răspunderea noastră să pune la adăpost în întregime pe după cei care au elaborat articolul acesta.

Ah! aproape că-mi venea să leşin auzind pe tânărul acesta cu chipul ideal de frumos susţinând raţiona-

mentele brutei care sta tot aplecată asupra mea ca un tigru gata să-şi devoreze prada. Totuşi, avui curând o nouă rază de nădejde. Bătrânul care, în tot timpul acestei desbateri, nu încetase să mă fixexe, tăcut, manifestă deodată oarecare nelinişte în fata dispoziţiunilor sanguinare ale camarazilor săi.

— Dragul meu Lucien, zise el îmbunător, punând mâna pe braţul tânărului. Noi ăştia, filosofii trebuie să avem un mare respect pentru caracterul sfânt al vieţii omeneşti. Gândeşte-te că ea este un tabernacol pe care nu-l violezi nepedepsit. Nu era asta şi părerea d-tale la epoca în care Marat speriase Franţa prin atâtea grozăvii ?

— Charles, te stimez foarte mult şi îmi place să mă consider ca cel mai fervent discipol al d-tale, dar, în momentul de faţă, te încredinţez că avem altceva de făcut decât să enunţăm teorii banale. E în joc siguranţa noastră: nu-i timp de codeală... Nimeni, fără îndoială, nu e mai mare inamic al cruzimilor ca mine; totuşi în faţa unei primejdii de neînlăturat, ştiu să impun tăcere sensibilităţii mele... Aminteşte-ţi îndemânătecia cu care Toussac a suprimat pe omul din Browstreet... O părâitură, şi gata!... De altminteri, pe acela d-ta însuţi l-ai condamnat!...

— Stai puţin, Toussac! strigă bătrânelul, când herculele, plictisit de toate tărăgănelile astea, îmi pusese din nou degetul în beregată. Lucien, apelez la onoarea ta, la principiile tale de morală!... Nu, nu vei îngădui ca o astfel de crimă să se înfăptuiască!... Apoi trebue să te gândeşti la o întorsătura a norocului, gândeşte-te că s'ar putea să fim arestaţi, traduşi în faţa justiţiei... moartea acestui copil nu ţi-ar răpi orice nădejde de îndurare?...

Tânărul se făcu pământiu. Acest din urmă argument îl zdruncină.

— Arestaţi... traduşi în fata justiţiei... îngână el. Ah! Charles, ştii bine că, dacă am ajunge până acolo, am fi condamnaţi fără doar şi poate!... Nu, nu, în nici un caz, nu poate fi vorba de îndurare pentru noi! Credemă, să ne supunem art. 13.

— De fapt, articolul acesta nu ne lasă oarecare latitudine?... Da, întrucât facem parte noi înşine din comitetul secret.

— De acord, dar uiţi că trebue un număr de... ca să se modifice un articol al legii. Nu suntem decât trei...

Laţul degetelor se strânse din nou pe ceafa şi pe beregata mea. Într'o scurtă rugăciune îmi încredinţai sufletul sfintei Fecioare şi sfântului Ignaţiu, patroni perpetui ai familiei mele. În clipa aceasta, omul cu jacheta de culoarea tabacului, se repezi la mine şi mă smulse din mâinile lui Toussac cu o furie care se deosibea cu desăvârşire de calmul lui obişnuit.

— N'ai să-l ucizi! zise el cu o voce falsificată de mânie. Cu ce drept te opui voinţei mele?... Toussac, îţi poruncesc să-i dai drumul! Retrage-ţi degetele!...

Constatând că tovarăşii lui rămâneau neclintiţi în hotărîrea lor şi că nu va obţine nimic prin violenţă, schimbă tonul:

— Uite, Lucien, ascultă-mă, iată ce vă propun... Am să-i pun întrebări: dacă e un spion, îl predau lui Toussac; dar dacă nu-i decât un călător inofensiv condus de steaua lui cea rea, dacă n'a fost împins decât de o curiozitate nebună ca să citească documentele, atunci o să-mi aparţie.

Cât despre mine, nu rostisem un singur cuvânt pentru apărarea mea. Avui prilejul mai târziu, să mă felicit de tăcerea aceasta, care, de fapt, mi-era inspirată mai mult de orgoliul meu decât de curajul meu. Sămi pierd dintr'o lovitură şi viaţa şi demnitatea ar fi fost prea de tot. Când bătrânul interveni în favoarea mea, scrutai înspăimântat faţa lui Toussac şi cea a lui Lesage. Tot sufletul îmi atârna de răspunsul lor. Dar bestialitatea unuia mă desgustă mai puţin de cât josnica ipocrizie a celuilalt. Lesage îşi lovea uşor dinţii cu marginea unghiilor şi repeta rânjind: „Articolul 13!... Articolul 13 !...."

— Ei bine! îmi iau eu răspunderea! zise bătrânelul.

— Nu ştii poate, adăugă Toussac la rândul lui, că pe lângă articolul 13 se mai află un altul care stipulează că pe acela care va fi dat azil unui criminal, sau care îl va fi ocrotit, îl aşteptă ca şi pe el... condamnarea la

moarte.

— Toussac, eşti un excelent om de acţiune, replică apărătorul meu, nicidecum dezarmat de acest atac direct, dar nu te băga în discuţie, n'ai şanse decât să pierzi.

Aerul lui de liniştită superioritate intimidă pe colos care se mulţumi să înalţe din umeri fără a răspunde.

— Cât despre d-ta, Lucien, mă mir că opui atâtea piedici îndeplinirii dorinţelor mele. Dacă ai fost iniţiat în adevăratele principii ale libertăţii, dacă ai fost admis în această societate glorioasă care-şi propune restabilirea Republicii, cui i o datoreşti?....

— Bunul meu Charles, exclamă tânărul foarte agitat, fi încredinţat că n'am să pun niciodată nici o piedică îndeplinirii dorinţelor d-tale. Ceeace vreau în această împrejurare, este ca un avânt generos al inimii d-tale să nu te târască dincolo de drumul drept!.... Dar, cercetează-1 pe băiatul acesta, şi-ţi vei da seama şi d-ta că pedepsa pe care vrem să i-o dăm şi-a meritat-o pe deplin.

Era şi părerea mea. De fapt deţineam acum secretul acestor oameni şi puteam chiar a doua zi să-i predau Împăratului. Cum puteam nutri speranţa că mă vor lăsa să ies viu din mâinile lor?... Dar viaţa are farmec, mai ales la douăzeci de ani şi când strânsoarea lui Toussac slăbi, când aerul pătrunse până la plămânii mei simţi o uş rare, o bună stare nemărginită. După ce fusesem ca aplecat deasupra unui abis negru, înfiorător, lumina mi se strecura, dulce în suflet; îmi reveni cu încetul, bucurându-mă de a fi, de a respira în voie.

După ce se scurse această primă minută, mă pomenii nas în nas cu judecătorul meu. Avea o figură ciudată, sbârcită toată, de culoarea cafenie a pielei argăsite ori a lemnului vechi.

— De unde vii, mă întrebă el.

Din Anglia.

— Dar eşti francez?

— Da.

— Când ai sosit?

—Astăseară.

— Cum?

— Pe un vas din Douvres.

— Ceeace spune e adevărat, mormăi Toussac, l-am văzut debarcând, puţin după ce vasul care m'a adus a pornit din nou în larg.

.... Atunci, vasul acela care fugise din calea noastră în umbră, era?... Îmi explicam manevra lui acum.

Bătrânul îşi reîncepu interogatoriul. Dar puzderia de întrebări pe care mi le punea erau pur şi simplu absurde. Pe deasupra mai şi şovâia, se bâlbâia în mijlocul frazei, se rătăcea în căutarea unui cuvânt, întorcea pe faţă şi pe dos fiecare din răspunsurile mele, şi se absorbea uneori două sau trei secunde într'o cumpănire fără rost. Lucien şi Toussac tropăiau pe loc de nerăbdare şi ciudă. Ce însemna farsa asta ridicolă? Avea oare bătrânelul acesta o ţintă?... Da, fără îndoială, căci era vădit că omul căuta să câştige timp... Dar de ce?... Deodată, cu acea luciditate care procură spiritului certitudinea primejdiei, ghicii că aştepta pe cineva, că acest cineva nu va zăbovi mult, şi că se bizuia pe el ca să mă salveze... Şi începui să vorbesc, să îndrug verzi şi uscate, până la desnădejde: povestii călătoria mea, discuţia mea cu stăpânul corăbiei, rătăcirea mea prin mlaştină, pe când el mă asculta cu ochi neliniştiţi, cu degetele rotunjite cornet în jurul urechii.

Toussac, pe care vorbăria mea îl irita, mă întrerupse cu o înjurătură.

— Ei, drace, destul! strigă el. Cred că nu ca să aud astfel de bazaconii mi-am pus pielea în joc venind aci. Hai să isprăvim odată, vă spun, cu băiatul ăsta şi să ne vedem de treburile noastre!...

— Cum v'o plăcea, răspunse bătrânelul. Uite, iată chiar aici un dulap făcut anume ca să-i servească de carceră... Am să-1 instalez acolo; după ce ne vom fi sfârşit afacerile, am să-mi reiau interogatoriul.

— Hotărît, eşti nebun, zise Tousac... Nu mi te-aş fi putut închipui atât de delicat, dragul meu... Nu te-ai arătat de fel aşa faţă de omul dela Bowstreet !...

Însfârşit, îţi repet, băiatul acesta posedă secretele noastre, trebuie să moară, altfel ne va târâ la eşafod.

Labele lui oribile se întindeau ca să-mi încercuiască gâtlejul, când deodată Lesage se ridică, palid, cu dinţii încleştaţi, cu degetul arătător întins spre uşă.

— Ascultaţi!... murmură el.

Ce-i? exclamară ceilalţi doi.

Rămaserăm câteşi patru gâfâind... dar nu se auzia decât urletul vântului.

— Ah! m'am înşelat! exclamă Lesage, râzând nervos.

— Da, ai visat, mormăi Toussac.

— Sst! făcu din nou tânărul. De astă dată un urlet se ridică deasupra furtunii, un urlet ciudat, începând printr'o notă gravă şi schimbându-se brusc într'un vaet foarte lung, foarte ascuţit.

— Un câine! Blestem, suntem descoperiţi!...

Lesage alergă la vatră, înşfacă toate hârtiile şi le aruncă în foc.

Toussac apucă securea.

Bătrânul împinse repede într'o parte plăşile de pescuit şi întredeschise o uşă ascunsă în lemnărie.

— Iute, intră aici! îmi zise el încet de tot.

Şi mă târâi în ascunzătoare.

V
LEGEA

Dulapul în care mă aflam era scund şi strâmt. Toată partea lui de sus era ocupată de coşuri rotunde pe care le recunoscui ceva mai târziu că trebue să fie curse de raci. Prin crăpăturile de lemn vedeam foarte bine ce se petrecea în odaie şi, cu toată oboseala şi emoţia care mă copleşeau, fui fascinat, nu alta de spectacolul care se desfăşură în faţa ochilor mei. Apărătorul meu, tot calm, se aşezase la loc pe o ladă. Cu picioarele încrucişate, cu mâinile înodate în jurul genunchilor, se legăna liniştit încoace şi 'ncolo; dar observai la el un tic care îmi scăpase adineauri. Era o apăsare a fălcilor, o sforţare ritmată, care făcea ca tâmplele să i se umfle şi să se lase ca urechile unui peşte. Lângă el, Lesage tremura, cu faţa acoperită de sudorile spaimei. Din când în când, încerca să se stăpânească dar curând se închircea, iar sub povara fricii, picioarele i se muiau, privirea i se rătăcea. Cât despre Toussac, era superb. Statura lui înaltă se desprindea pe cadrul jarului roşu al vetrei. Cu securea în mână, cu capul dat îndărăt, s'ar fi putut spune un atlet gata la luptă. Lătrăturile câinelui apropiindu-se, el străbătu încăperea şi deschise uşa.

— Nu, nu, strigă Lesage, nu lăsa câinele să intre!...

— Da de unde! nu înţelegi, că singura noastră şansă de salvare este să-1 omorîm?

— Şi dacă e dus de curea de cineva?...

— ... Dacă ar fi aşa, suntem pierduţi... Dar nu e, sunt sigur!...

Lesage se cocoloşi sub masă. Bătrânelul urma să se legene, cu un zâmbet ciudat în colţul buzelor. Mâna lui descărnată smucea de jaboul cămăşii, şi mi se părea că ascunde o armă la piept. Toussac, înfipt în pragul uşii, aştepta. Cu toată scârba ce mi-o inspira, nu mă putui împiedica să admir atitudinea lui curajoasă. Eu, unicul martor al acestei drame, îmi reţineam suflarea şi nu mă mişcăm.

Deodată, se operă o schimbare. Toussac se încorda înălţând securea deasupra capului său; bătrânul încetă de a se mai mişca şi deveni inert ca o statuetă de bronz, Lesage se întinse cât era de lung la pământ, apoi auzii un fel de flic-flac şi o dihanie întunecată apăru la intrarea colibei. Toussac izbi. Arma pătrunse întreagă în gâtlejul animalului. Lovitura fusese atât de violentă, încât omul şi animalul se rostogoliră împreună, gâfâind, urlând, sfârşindu-se. Era ceva îngrozitor!... Toussac înfigea degetele în gâtlejul câinelui, scormonea carnea aceasta caldă încă, cu rânjete de hienă. Şi animalul muşca, se zbătea, cu botul căscat, cu ochii sticloşi. La urmă, omul se ridică şi-şi scutură mâinile pe cari se scurgea sângele; câinele scoase un lătrat răguşit şi întinse labele într'o ultimă convulsie... Nu mai rămase pe pământ decât un morman inform în mijlocul unei băltoace roşii.

— Acum, urlă Toussac, să fugim! şi se năpusti afară din colibă.

Lesage, care în timpul luptei, se târîse până în fundul odăii, se ridică după plecarea lui Toussac.

— Ah! da, Charles, să fugim! strigă el.

Dar bătrânelul, neînfricoşat, se duse de încuie uşa şi scoase cheia pe care o puse în buzunar. „Scumpul meu prieten, zise el, dacă am un sfat să-ţi dau, apoi te sfătuesc să rămâi aici."

Celălalt îl privi la început cu uimire, apoi cu o expresie de nespusă groază în ochi:

— Ascultă, Charles, glumeşti, nu-i aşa ?

— Eu, de fel!

— Dar poliţia o să fie aici peste câteva minute!...

— O, desigur!

— Ei, atunci? Să fugim!

— Ba nu, rămânem unde suntem.

— Eşti nebun... nebun de legat!... La urma urmelor rămâi dacă-ţi convine; cât despre mine, plec.

Alergă spre uşă, dar bătrânul se aşează în faţa lui şi-1 opri cu un gest autoritar.

— Lucien, nu eşti altceva decât un imbecil, un păcălit... Mă pricepi?... un biet păcălit caraghios!...

Lesage rămase ca împietrit. Deodată, o lumină izbucni din haosul care-i turbura sufletul.

— Tu... tu... Charles... un spion! îngână el.

— Da, eu. Şi bătrânul avu un râs mut care mă îngheţă.

— Tu care erai sufletul societăţii noastre, reîncepu Lesage, tu, preşedintele comitetului nostru secret, tu, care ne-ai antrenat pe toţi!... Oh! Charles, e răutare ce ai făcut!... Auzi-i, vin, lasă-mă să fug!... Te implor, lasă-mă să fug!...

Figura de culoarea lemnului vechiu se legăna încet dela dreapta spre stânga. Tânărul îşi lovea fruntea cu podul palmei.

— Un spion!... repeta el. Charles un spion!... Dar erai cel mai revoluţionar dintre noi toţi!... De câte ori nu ne-am adunat în jurul tău ca să auzim doctrinele tale subversive!...

Şi schimbând brusc gândul:

— Atunci Sibylle şi ea... Nu, nu, Sibylle, nu, e cu neputinţă!... Charles, spune-mi că glumeşti... spune-mi!...

Trăsăturile bătrânului se descreţiră.

— Mirarea ta mă măguleşte mult, zise el. Da zău, mi-am jucat bine rolul!... Nu e greşeala mea că au fost atât de nechibzuiţi încât să dea drumul câinelui... În sfârşit, n'am prins în cursă decât pe unul, dar e cel puţin un îndrăzneţ şi primejdios conspirator.

Tot timpul cât vorbise ţinuse mâna la piept. O trase puţin afară, dar în aşa chip ca să lase să se vadă mânerul unui pistol.

— Nu, e inutil, zise el, ca răspuns unei mişcări a tânărului, vei rămânea aici viu sau mort.

Lesage începu să plângă. Bolborosi:

— Ah, eşti foarte tare!... Nu-i nimic; sunt numai curios să ştiu cum ai să explici purtarea d-tale Împăratului... căci n'ai să mă poţi împiedica să vorbesc.

— Ai dreptate, răspunse bătrânelul. Şi luându-şi pistolul îl aţinti asupra lui Lesage „Nu mă hotărîsem încă în ce stare am să te predau, zise el., mai bine mort!"

În timpul luptei lui Toussac cu câinele, tremurasem de groază; dar acum, era un simţimânt inexplicabil care punea stăpânire pe mine: totodată ruşine, dezgust, milă amestecată cu o desnădăjduire fără margini de a fi acolo, încarcerat, în cocioaba asta infectă.

Da, văzându-l pe tânărul acesta elegant, cu membrele delicate, cu chipul îmbibat de poezie, predestinat contemplării şi bucuriilor liniştite, văzându-1 supus, robit, fără de voia lui desigur, unei voinţe superioare lui, inapt să facă faţă rolului zdrobitor care-i fusese impus, uitai ipocrizia lui vicleană, laşitatea lui şi chiar

îndârjirea cu care-mi ceruse moartea. Atunci, nemai fiind în stare să îndur mai mult, ieşii din dulap şi mă interpusei între bătrân şi victima lui.

În clipa aceea, un zgomot confuz de voci, un clincănit de săbii atraseră atenţia noastră.

— „În numele Împăratului !" strigă cineva.

Şi uşa se năruí îndată cu zgomot.

Vântul năvăli în colibă. Sub ploaia care cădea fără încetare, deosebii un grup de călăreţi. Celor mai depărtaţi nu li se zărea decât forma vagă, penele unduitoare, mantalele fâlfâitoare; dar cei cari înaintaseră şi se aflau luminaţi de lumina lămpii ni se înfăţişau sub un aspect copleşitor de măreţie şi de virilitate.

Erau doi soldaţi, doi husari care-şi ţineau caii de frâie, şi, între ei, un ofiţer cu cisme înalte până la genunchi, într'o uniformă albastră, galonată cu argint. Acesta din urmă era un bărbat foarte frumos, cu tenul palid, cu ochi negri, cu o mustaţă lungă care trecea de cureaua coifului de alamă. Costumul îi sta de minune, făcând să iasă în evidenţă talia lui sveltă şi bine legată. Admiram felul cum aruncase pelerina peste umăr precum şi graţia cu care punea mâna pe mânerul săbiei. Ochii lui străbătură coliba dărăpănată şi afumată, cu podeaua plină de sânge şi se aţintiră apoi asupra celora cari erau reuniţi acolo.

— S'a făcut? zise el cu răceală.

Bătrânul îşi strecură liniştit pistolul într'unul din buzunarele hainei.

— Iată-l pe Lucien Lesage, zise el, arătând pe tânărul ce dârdâia întins la pământ.

— Frumos conspirator!... zise ofiţerul. Hai, ridică-te, mişelule... Gerard, ţi-l încredinţez pe prizonier. Ai să-l duci la lagăr.

Un tânăr locotenent pătrunse în colibă şi, cu ajutorul a doi soldaţi, duse pe bietul Lesage pe jumătate mort de spaimă.

— Şi unde e celălalt, acela care se numeşte Toussac?

— A sugrumat câinele şi a fugit. Şi Lesage ar fi făcut la fel dacă nu l-aş fi împiedicat. Nu ştiu zău, la ce bun aţi dat drumul câinelui? În tot cazul, colonele Lassale, mă poţi felicita, căci n'a fost deloc uşor lucru.

Întinse mâna ofiţerului, dar acesta, fără ca s'o ia, îi întoarse spatele şi vorbi cuiva de afară:

— Auziţi, general Savary, Toussac a fugit!

Un bărbat tânăr încă şi foarte înalt, apăru la rându-i cu cercul de lumină galbenă. Faţa lui bronzată puţin se contractă aflând ştirea aceasta neplăcută.

— Dar cine-i ăstălalt? întrebă el arătându-mă. Credeam că nu trebuiau să fie de cât două persoane cu d-ta...

— Scuzaţi generale, exclamă bătrânul. V'am spus că coliba aceasta era locul de întâlnire al conspiratorilor, dar, până în ultimul moment, n'am ştiut cine erau acei cari se întâlneau aici. V'am procurat mijloacele de a pune mâna pe Toussac... aţi dat drumul câinelui, cu atât mai rău pentru dv! Sunt încredinţat că Împăratul vă va cere socoteală de imprudenţa aceasta.

— Asta nu mă priveşte decât pe mine! răspunse cu severitate generalul Savary. Dar nu mi-ai răspuns încă cine e băiatul ăsta?

Mi se păru de prisos să-mi ascund numele căci aveam la mine o scrisoare din care tot l-ar fi aflat.

— Louis de Laval, spusei prezentându-mă eu însumi cu oarecare mândrie. Adevărat, în negurile Angliei, ne exageraserăm cam mult importanţa. Numele meu, oricât de aristocratic ar fi fost, nu produse nici un efect. Generalul Savary se mulţumi să-l înscrie pe tabletele lui.

— D. de Laval n'are nici un amestec în toate astea, zise bătrânul spion; numai întâmplarea l-a adus în coliba asta. Voi da mărturie pentru el, dacă va fi nevoie.

— Bine ! zise generalul. Cum am nevoie de toţi oamenii mei ca să pornesc în urmărirea lui Toussac, îl las atunci în paza dumitale. Să stea la dispoziţia Împăratului...

… Aa, da, n'ai ceva hârtii importante ?

— Lesage le-a ars, generale.

— Ah !... Dar posed copiile lor.

— Bine... Atunci, vino Lasalle, n'avem nici o clipă de pierdut!... Ai să-ţi înşiri oamenii dealungul mlaştinei.

Cei doi ofiţeri părăsiră coliba fără ca să se ocupe de tovarăşul meu. Câteva ordine scurte, un clincănit metalic când soldaţii încalecară din nou, şi se depărtară. Bătrânul, rezemat de cerceveaua uşii, îi urmări cu privirea până ce nu mai fură de cât nişte umbre şterse în obscuritate. Când se întoarse, mă inspecta cu un zâmbet enigmatic.

—Ei bine, tinere, ai asistat la o reprezentaţie din cele mai interesante... Frumoase tablouri vivante, hai?... Cel puţin mulţumeşte-mi pentru locul bun pe care ţi l-am dat!... Un fotoliu de orchestră, nu altceva!...

— Domnule, vă sunt foarte recunoscător, zisei, împărţindu-mă între recunoştiinţa pe care i-o datoram şi repulsiumea instinctivă care mă stăpânea; nu ştiu cum aş putea să vă exprim...

El ridică din umeri:

— Ai să-mi mulţumeşti mai târziu! Până atunci, cum eşti străin aici în ţară şi cum mai sunt şi răspunzător de persoana d-tale, ai să mă însoţeşti şi nădăjduiesc că restul nopţii ai să-1 petreci în linişte.

VI
SUBTERANA

Focul muria; tovarăşul meu stinse lampa: ieşirăm. Vântul se potolise, şi cădea acum o ploaie măruntă şi pătrunzătoare.

După cinci minute nu mai puteam vedea blestemata colibă unde era cât p'aci să fiu asasinat. Singur, cu siguranţă că m'aş fi rătăcit din nou, cum păţisem şi la sosire; dar de astă dată, aveam o călăuză care părea a cunoaşte bine ţinutul şi care umbla cu un pas hotărât şi repede. Îmi venea chiar greu să-1 urmez, căci spaimele prin care trecusem timp de mai mult de două ore mă zdrobiseră cu totul. Cu bocceluţa la subsuoară mă târâm anevoie lângă bătrân, cu mintea bătută de tot felul de gânduri şi vedenii.

Cu toate că încă foarte tânăr şi trăit departe, eram perfect în curent cu afacerile interne ale Franţei. Acolo la Ashford, auzisem doar pe emigranţi discutând atât de mult şi judecând cele mai mici evenimente politice. Ştiam că ridicarea lui Napoleon scosese din fire pe Jacobini şi pe republicanii avansaţi care-şi dădeau seama că toate sforţările lor pentru a dobori regalitatea, nu serviseră decât la instaurarea unui imperiu. Cât despre partizanii Bourbonilor, fuseseră crud desamăgiţi de felul în care poporul francez primise pe aventurierul acesta fără nobleţe, fără avere, care era Bonaparte al lui 18 Brumar. Ah, dacă speraseră restabilirea ordinei în patria lor, nu şi-o închipuiseră de fel cu un astfel de şef!... Aşa că, pentru motive diferite, partidele cele mai opuse se uneau în ura lor împotriva lua Napoleon şi în dorinţa lor de a-1 răsturna. De acolo, o mulţime de conspiraţii dintre care cele mai multe erau urzite în Anglia; de acolo, deasemeni, un întreg serviciu de spionaj, organizat de Fauche şi Savary, însărcinaţi să vegheze asupra siguranţei Împăratului. Un hazard ciudat mă adusese în Franţa în acelaş timp cu un periculos conspirator, şi-mi dăduse prilejul să examinez procedeele poliţiei imperiale.

Recapitulând incidentele serei, goana mea prin mlaştină, sosirea mea la colibă, descoperirea hârtiilor, această lungă perioadă de groază în care cumplitul Toussac cu mâna care în jurul gâtului meu voise să mă sugrume, scenele emoţionante la care fusesem martor, căsăpirea câinelui, arestarea lui Lesage, nu mă miram să fiu surescitat nervos, în prada unui fel de rătăcire bolnăvicioasă. Îmi reveneau în urechi cuvinte de ale generalului Savary, frazele lui Lesage, urlete, lătrături; un talmeşbalmeş de imagini se îndesa în faţa ochilor mei.

În sfârşit, lucru sigur neîndoelnic, e că eram dea'ntregul la cheremul ciudatului bătrân, a cărui purtare incalificabilă mă umpluse de desgust. Viclenia pe care o întrebuinţase ca să-şi predea tovarăşii, cinismul pe care îl arătase în discuţia lui cu Lesage, toate astea denotau un suflet josnic şi urît. Totuşi nu-mi puteam ascunde că pe mine mă smulsese dela o moarte sigură. între Toussac şi Lesage, situaţia mea era disperată,

şi el nu şovăise ca să mă scape, să înfrunte furia unuia şi nemulţumirea celuilalt. „Şi apoi, îmi spuneam, nimic nu-l împiedeca să mă denunţe ca conspirator; mi-ar fi fost doar cu neputinţă să-mi dovedesc nevinovăţia". În orice caz, omuleţul acesta slab, cu figura de cremene, îmi producea o impresie extraordinară. Mă simţeam totodată atras şi respins; eram neliniştit, trist, hărţuit între dorinţa de a afla cine era, ce făcea şi aceea de a mă depărta de el, de a fugi brusc.

După ce străbăturăm două sau trei mile în tăcere, îi cerui deodată să-mi dea câteva explicaţii asupra celor ce se petrecuseră în colibă.

Zării în umbră râsul lui înăbuşit.

— Zău, tare mă amuzi, domnule... domnule... cum ai spus ?

— De Laval.

Ah, dar, aşa-i, de Laval. Ai toată vioiciunea, toată candoarea tinereţii. Ba ai avut adineauri curiozitatea să vezi ce ascunsese Lesage pe după vatră... şi te-ai căţărat sus. Ba acum ai nevoie să cunoşti mobilele cărora m'am supus predându-mi colegii, şi-mi ceri pur şi simplu să ţi le expun... Eu, care sunt întotdeauna în legătură cu oameni preocupaţi să-şi ascundă simţimentele, îţi mărturisesc că francheţea d-tale îmi place.

— Domnule, răspunsei, eu n'am ce judeca mobilele care vă fac să lucraţi; mi-aţi salvat viaţa, vă mulţumesc.

Felul încurcat în care vorbeam, îi desvălui cât mă costa să-i exprim recunoştinţa mea.

— Nu, nu-mi mulţumi, zise el. Dacă moartea d-tale ar fi fost necesară îndeplinirii planurilor mele, cu siguranţă că te-aş fi lăsat pe mâna lui Toussae... Eşti încredinţat de asta, nu-i aşa ?... Astfel că nu-mi datorezi nicio recunoştinţă. Adăugă cu amărăciune:

— Ştiu chiar că dacă ţi-aş întinde mâna, ai face ca filfisonul cela de Lassalle, mi-ai întoarce spatele fără ca să mi-o iei... Ehe, o fi frumos să te baţi pentru Împăratul; dar ce e asta în comparaţie cu lupta neîncetată pe care o susţin eu împotriva fanaticilor pe care doctrinele neîncetate şi atentatele lor îi pun în afara tuturor legilor umane ?... Moartea ?! dar o înfrunt în toată clipa, e mereu suspendată deasupra capului meu!... Totuşi, nu merit, se spune, titlul de om de onoare... Dece ?.. Da, dece!.. repetă el. Cred că am desfăşurat mai mult curaj într'o singură întrevedere a mea cu Toussac, decât Lasalle în toate şarjele lui de cavalerie... Cât despre servicii, sunt sigur că nici un mareşal al Franţei n'a adus atât de importante ca ale mele... Fără îndoială că nu-i şi părerea d-tale, domnule... domnule...

— De Laval.

— Da, aşa-i... E nostim, nu-mi amintesc niciodată numele d-tale. Spuneam, vasăzică că d-ta trebuie să cam împărtăşeşti părerile colonelului Lassalle.

— Părerile mele nu au nici o importanţă, spusei. Încă odată, mi-aţi salvat viaţa, vă sunt recunoscător.

Tocmai era să-mi răspundă, dar în clipa aceea răsunară două detunături şi, curând după aceea, strigăte depărtate. Ne oprirăm... tăcerea se şi restabilise.

— L-au văzut pesemne pe Toussac, zise bătrânul. Tare mă tem că n'au să pună mâna pe el.. E un diavol. Pentru că vine vorba, ce crezi despre el ? Ştii că ar trebui să umbli mult până să dai de un om ca el!...

— Aş umbla mai degrabă până la capătul pământului ca să-l evit, strigai, – bineînţeles numai în cazul că nu aş avea o armă în mână ca să mă apăr.

Tovarăşul meu mă aprobă râzând.

— Totuşi, zise el, e un om de o mare cinste – virtute mare în secolul în care trăim. S'a aruncat în revoluţie cu elanul unei naturi simple şi drepte, sedus de făgăduelile strălucite ale scriitorilor, oratorilor, de proclamaţiile entuziaste ale deputaţilor burgheziei.

Era încredinţat că după turburările şi execuţiile necesare, Franţa va fi centrul păcii, al fericirii, al fraternităţii. Mulţi oameni nutreau aceste frumoase iluzii. Vai, ghilotina i-a secerat ca pe nişte spice coapte. Dar când, în locul păcii, găsi războiul, în locul fericirii o mizerie sdrobitoare, în locul libertăţii un imperiu, Toussac înebuni, nu alta. Azi e o brută, o bestie feroce, dealtminteri ai avut prilejul să-l contempli. Nu mai are

decât o idee să urmărească, să extermine pe cei cari au distrug idealul lui politic. A consacrat acestei răzbunări forţa lui de uriaş. Nu se teme de nimic. E perseverent, neîndurat, cumplit. Mă va ucide cu siguranţă, pentru renghiul pe care i l-am jucat în noaptea asta.

Această din urmă reflecţie fu rostită cu cel mai mare calm. Înţelesei atunci că nu era nici o lăudăroşenie când afirma că nu îi trebuia mai mult curaj ca să fie spion, decât lui Lassalle ca să fie un falnic spadasin.

Tăcuse... Urmă apoi ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi:

— Da, am făcut o greşală. Ar fi trebuit să trag în el pe când se zbătea pe jos cu câinele... Dar dacă n'aşi fi izbutit decât să-1 rănesc, m'ar fi sfâşiat în bucăţi... Nu, hotărât, e mai bine că s'a întâmplat aşa...

Lăsaserăm în urma noastră mlaştina şi, de câteva clipe, călcam pe o iarbă foarte moale şi deasă. Drumul pe care înaintam se desfăşura în chip de reţea pe vârfurile unor coline joase. Însoţitorul mergea mereu fără vreo şovăială, păstrându-şi pasul repede cu care pornise dela colibă. Asta îmi convenea oarecum, căci oboseala mi-era atât de mare, că fără această goană, care mă încorda, m'aş fi lăsat să cad ca să nu mă mai ridic.

Când plecasem pe vremi în Anglia, n'aveam decât opt ani, astfel că nu păstrasem decât o amintire foarte vagă despre ţinutul în care mă născusem. Nu-mi puteam de fel închipui locul unde ne aflam şi nici că-mi păsa. O abrutizare complectă pusese stăpânire pe mine. Totul îmi era egal. Nu doream decât un singur lucru: să dorm, să dorm multă vreme, foarte multă vreme. Ridicam picioarele şi le puneam din nou pe pământ cu o mişcare automatică. Dormitam cu ochii deschişi.

Deodată, mă trezii tremurând. Bătrânul se oprise pe marginea unui imens lighean, ale cărui contururi se desenau molatec sub lumina nehotărîtă a unei luni învăluite. Nu mai ploua, dar pe sus nori mari negri se învolburau în rotocoale grele. Ne aflam în faţa unei cariere părăsite şi aproape năpădită de vegetaţie de mărăcini şi de ferigă.

Bătrânul porni înainte, după ce se încredinţase că nimeni nu ne spiona, şi-1 urmai pas cu pas. Ajunserăm curând la zidul cretos şi merserăm dealungul lui până la un stâlp de stâncă în formă de monolit.

— Nu deosibeşti nici o lumină? mă întrebă tovarăşul meu.

Scrutai cu ochii întunericul în toate direcţiile: nu văzui nimic.

— E bine! Intră tinere, am să te urmez.

Rămăsei buimac. O gaură întunecată se căsca la baza monolitului. Pe când inspectam împrejurimea, bătrânul smulsese repede câteva tufe de mărăcine şi demascase orificiul acesta, cunoscut, fără îndoială numai de el singur.

— E cam strâmt la început, zise el, dar mai departe se lărgeşte.

Nu mă hotărâm.

La urma urmelor cine era personagiul acesta enigmatic? Unde mă ducea? Trăia într'o văgăună de panteră? Voia să mă asvârle în vreo cursă de fiare? Luna, lumină o clipă această deschizătură misterioasă. Era ceva îngrozitor; s'ar fi putut spune o gură fără de dinţi, rânjind într'un obraz pământiu de cadavru.

— E prea târziu ca să mai dai înapoi, observă tovarăşul meu. Ascultă, aibi încredere în mine...

— Bine, domnule, sunt la ordinele d-tale spusei.

— Atunci, treci înainte.

Mă introduse într'o trecătoare atât de îngustă şi de joasă, încât trebui să mă târâi în genunchi. Întorcându-mă puţin, zării silueta colţuroasă a spionului. Rămase o clipă nemişcat în cadrul deschizăturii. Apoi auzii un foşnet de frunziş şi orice lumină dispăru. Închisese trecătoarea. O frecătură mă vesti că bătrânul se ţâra pe urma mea...

— Aşa, înaintează, până ce ai să te izbeşti de o treaptă, îmi zise el. Acolo, vom fi mai la largul nostru şi-mi voi putea scăpără amnarul.

Din fericire pentru mine, la epoca acea eram foarte subţirel, altfel nu ştiu zău, cum aş fi manevrat, în burlanul acela în care spinarea mea se freca de tavanul aspru, iar coatele îmi atingeau pereţii de fiecare parte.

După un sfert de oră de plimbare de acest soi, ca Pieile Roşii mâinele mele întâlniră în sfârşit o treaptă...

Mă cățărai pe ea şi primii îndată în plin obraz o răbufneală de aer care mă vesti că eram într'un loc mai vast. Un părâit, o scântee, şi avurăm însfârşit lumină. Nu era decât o flăcăruie galbenă şi temătoare, flacăra plăpândă a unui opaiţ; dar, mulţumită ei se vedea. Prima mea privire căzu pe faţa călăuzei mele, pe faţa asta cenuşie, de culoarea lemnului vechi, care ar fi părut mumificată, fără veşnicul lui tic din fălci. Apoi examinai locul unde ajunseserăm. Era o subterană destul de înaltă ca să poţi sta în picioare şi părea de o întindere considerabilă. Dar era năruită pe alocuri, şi mormanele de piatră desprinse blocau trecerea primitivă care ducea acolo. De aceea se săpase felul acela de tranşee prin care trecurăm. Lucrările trebuie să fi fost recente, căci observasem pe pământ uneltele care slujiseră la găurirea stâncii. Tovarăşul meu porni din nou la drum.

— Ai văzut aşa ceva în Anglia? întreba el.

— Nu, niciodată.

— Strămunii d-tale, tinere, erau oameni prevăzători. Îşi amenajau întotdeauna o retragere pentru timpuri de răsmeriţă. Acum că s'au întors timpurile, subteranele lor sunt foarte folositoare pentru cei ce le-au descoperit.

— Şi unde duce asta de aici?

— Uite unde, zise bătrânul, arătând o uşe cu benzi şi paftale de fier. Bâjbâi o clipă printre broaşte, aşezându-se astfel, că-mi fu cu neputinţă să văd ce făcea. Ghicii că trebue să caute un secret. Uşa se deschise cu un scârţăit groaznic al ţâţânilor şi zării o scară cu trepte şubrede care hăţănau de vechi ce erau.

— Bagă de seamă tinere, e tare dreaptă.

Urcarăm. Sus, se afla o a doua uşă pe care bătrânul o deschise tot ca pe întâia.

Mă uluiam tot mai tare. Eram eu chiar Louis Laval cel care încă eri locuia în hanul la „Omul verde" din Ashford Kent, sau eram unul din eroii aventurilor fabuloase povestite de Pigault Lebrun ?

Arcadele acestea acoperite cu muşchi, uşile masive şi ferecate, subterana, scara întortochiată, toate astea se iveau în faţa mea ca o viziune fantastică şi turburătoare. Dar ceeace mă readucea la realitate, era opaiţul fumegând, hainele mele murdărite de noroi, şi mai ales fizionomia tovarăşului meu.

Trecusem acum într'un vestibul cu lespezi de marmoră, luminat la capăt de o lampă de ulei. La dreapta, uşa avea două ferestre ermetic închise cu nişte obloane tari de stejari. Vasăzică ne urcaserăm iar pe faţa pământului. Străbăturăm vestibulul; apoi, după ce parcurserăm un şir de culoare şi de odăiţe, bătrânul mă introduse într'o cameră confortabil mobilată.

— Sper că te va mulţumi pentru noaptea asta, zise el.

— Da, da, desigur.

Nu doream nimic mai mult decât să mă descotorosesc de hainele mele muiate şi să mă lungesc sub cuvertura, care mă fascina, prin albeaţa ei strălucitoare. Totuşi mai avui o ultimă tresărire de curiozitate:

— Domnule, spusei, nu vreţi să fiţi atât de bun şi să-mi spuneţi unde mă aflu?

— Eşti la mine, asta să-ţi fie deajuns pentru astă seară. Mâine vei afla mai multe.

Sună. Un servilor îngrozitor, înalt şi deşelat cu ochii buhăiţi cu părul ciufulit, veni fuga:

— Stăpâna-ta s'a culcat?

— Da, domnule de vreo două ceasuri cel puţin.

— Bine, du-te.

Şi adresându-mi-se mie:

— Noapte bună. Am să te trezesc mâine dimineaţă.

Se retrase. Zgomotul paşilor lui se pierdu tot mai mult în coridor, şi căzui într'un somn de plumb. Era sfârşitul visului de groază ce-l visasem treaz.

VII.
PROPRIETARUL CASTELULUI GROSBOIS

Gazda mea se ţinu de cuvânt. Când deschisei ochii dimineaţa, îl găsii în picioare la patul meu. Faţa lui

calmă şi proaspăt rasă, ţinuta lui modestă şi îngrijită n'ar fi putut face să se presupuie o singură clipă că fusese amestecat astă noapte în oribila dramă din colibă. Aplecat deasupra mea, mă privea cu un zâmbet binevoitor. Şi cu toate astea, îndată, zărindu-1, simţii renăscând în mine instinctiva repulsiune care mă obsedase pe când umblam împreună noaptea trecută. Îmi spuneam că nu voiu putea respira în voie, decât după ce voi fi rupt cu el relaţiunile legate într'un chip absolut involuntar.

Avea pe braţ un teanc de haine pe care le aruncă pe un scaun.

— Din câte mi-ai povestit eri, zise el, presupun că garderoba d-tale nu e prea complectă; iată îţi aduc ceva vestminte... Din nefericire, sau mai curând din fericire pentru d-ta, eşti mai înalt decât oamenii casei mele... Însfârşit, ai să iei ce ţi-o plăcea... Iată şi nişte brice, săpun şi o cutie de pudră. Am să mă întorc să te iau peste o oră, când vei fi terminat cu toaleta.

— Ba deloc! mă gândii, cu o periere bună, hainele mele au să mai fie destul de prezentabile. Mi-era silă să umblu în haine de împrumut. Nu scosei deci din pachetul lăsat de bătrân, decât o cămase plisată şi o cravată de mătase neagră. Tocmai isprăvisem cu îmbrăcatul şi mă rezemasem de fereastră, când gazda mea se întoarse. Mă examina cu atenţie şi zise satisfăcut.

— Merge, merge! zise el cu un aer de cunoscător. Pe vremea mea, nu se îmbrăca cineva cu atâta eleganţă pentru călătorie; dar azi, pare-se că aşa ceva e de cel mai bun ton. — Hai, domnule, fii te rog bun şi urmează-mă.

Solicitudinea lui privitoare la costumul meu mă cam mira; dar asta nu era nimic faţă de ceeace mă aştepta.

După ce străbătui culoarul, ajunserăm într'un hall mare. — Dar visam eu oare ? Mi se năzări că mai văzusem încăperea aceasta imensă, boltită, cu coloane masive de marmoră roşie... Dar nu, ce ideie!... Deodată tresării... Colo, în faţa mea atârna mare portretul tatălui meu!... Nimicit, fără de voce cu sângele izbindu-mi în artere, mă întorsei spre spion. Ochii lui cenuşii, cu privirea tăioasă ca nişte lame de brici, mă pătrunseră până în suflet.

— Pari surprins? domnule de Laval.

Fu ca o destindere de arc:

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnule, izbucnii, unde sunt? Cine eşti d-ta?

În loc de a-mi răspunde, chicoti cu râsul lui aproape mut; apoi, deschizând o uşa, mă făcu să intru, aproape cu deasila, într'o sufragerie în mijlocul căreia se afla o masă gata pusă. Aproape de masă, o fată tanără şedea pe un scaun scund; ţinea o carte şi citea. Se ridică la apropierea noastră, şi observai că era înaltă şi subţire. Avea parul şi sprâncenele foarte negre, ochii prelungi, nasul drept, niţel cam prea accentuat poate, dar bine desenat, buzele roşii, pielea aurie.

Dela început fui surprins de privirea aspră pe care mi-o aruncă.

— Sibylle, zise bătrânul, şi cuvintele lui îmi tăiară respiraţia, iată-1 pe vărul tău, Louis de Laval, Scumpul meu nepot, fiica mea, Sibylle Bernac.

— Cum! îngânai, d-ta... eşti?...

— Sunt fratele mamei d-tale, Charles Bernac.

Rămăsei cu gura căscată.

— ...D-ta eşti unchiul meu Bernac!.. Dar de ce nu mi-ai spus'o mai curând?...

— Ca să am timpul să te studiez mai în voie. Îmi făcea plăcere să văd ceeace educaţia engleză a făcut din nepotul meu. De altminteri, scumpul meu copil, mărturiseşte că mi-ar fi fost foarte greu să te apăr, astă noapte, dacă colegii mei ar fi bănuit înrudirea noastră. Scuză deci ciudata mea primire, împrejurările mi-o impuneau. Sunt sigur dealtminteri, că Sibylle mă va ajuta să mi-o răscumpăr.

Zâmbi fiicei sale care continua să mă privească cu răceală. Priveam sufrageria aceasta cu panourile curios sculptate, cu armele ei, în chip de trofee, cu blazoanele, cu capetele ei de fiare sălbatice, atârnate deasupra oglinzilor şi, încetul cu încetul toate astea îmi reveniră vii în memorie.

Da, o recunoşteam acum bine de tot, camera asta. Recunoşteam şi peisagiul care se desfăşura dincolo de ferestrele ogivale: stejarii bătrâni cu trunchiurile de aramă, parcul care urca în rânduri şi rânduri de terase, aleele cu carpeni, peluzele, şi, colo jos, marea! Vasăzică eram la Grosbois! Şi omul acesta strâns în jacheta lui nearătoasă, de culoarea tabacului, omul acesta cu mutra vicleană, spionul acesta josnic era chiar acela care-l trădase pe tatal meu, care-l deposedase!... Şi totuşi îmi salvase viaţa!...

Un vârtej de senzaţii confuze mă asalta. Ne aşezasem la masă. Pe când mânca, unchiul meu îmi tot explica motivele pentru care voise să păstreze incognito-ul.

— Am ghicit îndată cine erai, adăugă el ,căci eşti leit chipul tatălui tău. — Şti că d. de Laval avea repuaţia de cel mai frumos bărbat din provincia noastră? Şi eşti cel puţin tot atât de bine ca şi el.

Mă înclinai zâmbind.

— ...Şi apoi gentilomi de soiul d-tale nu prea se plimbă noaptea dealungul coastei, şi cum te şi aşteptam... cum te şi aşteptam, repetă el alunecând o privire spre partea mea.

Nu mă clintii.

— ...Ceeace m'a mirat mult, reluă el, era că te-am văzut atât de dezorientat în mijlocul subteranei. Nu ştia vasăzică de existenţa ei?

— Da... adică, nu, acum mi-aduc aminte că auzisem vorbindu-se, în copilăria mea, de trecătoarea secretă din Grosbois; dar se spunea că s'ar fi produs o prăbuşire şi ca nu se mai putea pătrunde în ea.

— Într'adevăr. Prima mea grije, când devenii proprietarul castelului, fu să pun să se sape o tranşee nouă. Prevedeam momente de turburări în timpul cărora subteranele mi-ar fi de mare folos. Dacă ar fi fost atunci în bună stare, fuga părinţilor d-tale ar fi fost mai uşor organizată.

Aceste din urmă cuvinte evocară în mintea mea, odioasa zi în care fuseserăm urmăriţi, hărţuiţi, ca nişte lupi flămânzi, de o gloată în delir.

La învierea unui trecut dureros veni să se adaoge ideia că acela care-mi vorbea, era mizerabilul care stârnise revolta ţăranilor noştri si-şi zidise averea pe ruina noastră. În clipa aceasta ridicai capul şi întâlni, aţintiţi asupra mea, ochi tăioşi ai bătrânului. Fu o ciocnire repede ca fulgerul. Ne pricepurăm unul pe altul.

— Trecutul a trecut! oftă el după o minută; Sibylle şi d-ta nu trebue să va însuşiţi certurile vechei generaţii.

Sibylle încă nu deschisese gura mei măcar o singură dată; nici nu-mi dăduse până acum nici un fel de atenţie dela începutul mesei. Dar, când tatăl ei rosti numele nostru al amândurora unindu-le intenţionat într'un acelaş sentiment de pace şi de concordie, se îndreptă furioasă, cu obrajii împurpuraţi, cu nările fremătoare.

— Sybille urmă liniştit unchiul meu, încredinţează-l pe vărul tău că orice resentiment a dispărut din inima ta.

— Dar bine tu eşti cel chemat să vorbeşti astfel tată ? Armele tale sunt oare cele gravate pe pereţii ăştia?… Sunt portretele străbunilor noştri cari împodobesc galeria? Ia întreabă-l mai bine pe moştenitorul Lavalilor dacă e mulţumit că ne vede posesorii pământurilor şi a castelului său?

Frumoşii ochi ai tinerei fete se întoarseră spre mine îndemnându-mă să răspund; dar bătrânul interveni:

— Sibylle, nu eşti amabilă, zise el cu severitate. E mare fericire pentru Louis că deţinem noi moştenirea lui, căci... dar mai era nevoie să i se reamintească?...

— Nu, nu-i nevoie! răspunse tânăra fată.

— Verişoară, mă ofensezi, îi spusei la rândul meu, doritor s'o conving că nu port nimănui nici o supărare, cum presupune ea. Nu pot uita fireşte că acest castel a fost timp de secole apanajul familiei mele, dar să nu crezi te rog, că nutresc cea mai mică ranchiună împotriva celor cari locuesc azi în el. Am venit în Franţa ca să îmbrăţişez o carieră şi nu mă bizui, ca s'o împlinesc cu demnitate, decât pe Dumnezeu şi pe sabia mea.

— Bravo, Louis, bravo! strigă unchiul meu. Niciodată o epocă n'a fost mai favorabilă decât a noastră

desvoltării talentului. Evenimente grave se pregătesc în Europa. Dacă izbuteşti să te introduci la Curte, vei fi chiar la izvorul operaţiunilor. Vrei să-1 serveşti pe Împărat, nu-i aşa ?...

— Vreau să-mi servesc ţara.

— O serveşti servindu-ţi Împăratul, căci fără el, Franţa ar recădea în anarhie, în haos.

— Se pare că nu-i de loc un serviciu uşor să-1 serveşti pe Împărat, zise verişoară-mea. Mai bine ai fi făcut să rămâi în Anglia, domnule de Laval, acolo cel puţin erai în siguranţă.

Hotărît îmi era ostilă... Dece ?

N'o ofensasem cu nimic!... O făcea din antipatie ?... Constatai că insinuările ei răuvoitoare contrariau şi pe tatăl ei, nu numai pe mine.

— Vărul tău e foarte curajos, Sibylle, nu s'ar putea spune acelaş lucru de cineva dintre cunoştinţele mele.

— De cine ?

— Bine, bine, să lăsăm asta! întrerupse bătrânul ca un om care se teme că nu s ar mai putea stăpâni.

Părăsi masa şi eşi. Tânăra fată se ridica, făcu o mişcare ca să alerge după el, apoi se răzgândi şi, ridicând din umeri, începu să râdă. Eram unul în faţa celuilalt, destul de încurcaţi.

— Nu-1 văzuseşi niciodată pe unchiul d-tale ? întrebă ea după câteva clipe de tăcere.

— Nu.

— Care e părerea d-tale despre el ?

O astfel de întrebare din partea unei fiice despre tatăl ei mă îngrozi. Ce fel de om era oare, pentru ca propriul lui copil, carne din carnea lui, să vorbească de el în aşa chip?

— Nu răspunzi, zise ea, asta îmi e deajuns! Nu ştiu cum, şi în ce loc v'aţi întâlniţi deasemeni nu ştiu ce s'a petrecut între voi noaptea asta, căci tatăl meu şi cu mine nu, ne facem confidenţe; dar cu siguranţă că totuşi ai avut prilejul să-i pătrunzi caracterul.

Căutai să scap de răspuns printr'un gest încurcat.

— Ah! trebue să te întreb ceva, reluă ea. Tatăl meu ţi-a scris ca să te îndemne să vii în Franţa, nu-i aşa?

— Da.

— N'ai observat nimic deasupra uneia din peceţiile care închideau scrisoarea?

— Cum ? exclamai luminându-mă subit, cele două cuvinte pe englezeşte d-ta le scriseseşi ?

— Eu. Nu aveam decât acest mijloc ca să te împiedic să primeşti invitaţia tatălui meu.

— Dar de ce să mă împiedici să primesc invitaţia asta ?... Te temeai de prezenţa mea aici ?... Vorbeşte sincer, te temi ca nu cumva să vă fac vreun neajuns verişoară ?

Tânăra fată şovăi o clipă, apoi spre marea mea uimire răspunse.

— Mi-e frică să nu cumva să ţi se facă vreun neajuns d-tale.

— Cum asta ?.... Sunt oare ameninţat de vre-o primejdie ?

— Da!

— Atunci în ă sfătueşti să plec ?

— Cât mai repede cu putinţă.

— Dar în sfârşit, cine ar vrea să-mi facă vreun rău, stăruii eu.

Ea îşi muşcă buzele încă şovăitoare şi, brusc, sâcâită de toate ascunzişurile astea:

— Tatăl meu, zise ea.

— Cu ce scop să-mi facă vreun rău ?

— Rămâne să ghiceşti, domnule.

Protestai.

— Domnişoară, îl acuzi pe nedrept, te încredinţezi. Astă noapte mi-a salvat viaţa....

— Ah!... Ce ţi s'a întâmplat ? Ai fost atacat ?

— Da, de nişte conspiratori cărora le surprinseseră secretul.

— Conspiratori! exclamă ea.

— …Cu siguranţă că m'ar fi ucis, dacă nu ar fi intervenit tatăl d-tale.

— Asta înseamnă că are tot interesul să te lase să trăeşti deocamdată.

Şi, sărind deodată dela un gând la altul:

— Vere, zise ea, ţi-am vorbit deschis, acum vorbeşte-mi la fel. Iubeşti pe cineva?

Cu adevărat, verişoara mea Sibylle, era o persoană ciudată! Această schimbare bruscă a conversaţiei, această întrebare „pe nepusă masă"... Nu era ceva bizar?... În sfârşit, curtoazia mă silea să-i răspund:

— Da verişoara, iubesc o fată încântătoare, domnişoara Eugenie de Choiseul, nepoata răposatului duce.

Sibylle se lumină:

— O iubeşti mult?

— Din tot sufletul meu!...

— Nimic nu te-ar putea sili să renunţi la ea?

— Nimic!

— Nici măcar perspectiva de a-ţi recăpăta averea, pământurile şi castelul d-tale din Grosbois?

— Nici măcar astea.

Tânăra fată îmi apucă mâna şi mi-o strânse cu o graţie nespusă.

— Vere dragă, iartă-mi felul agresiv cu care te-am primit adineauri. Acum nu mai suntem inamici ci camarazi, aliaţi chiar.

Ne mai strângeam încă mâna când unchiul meu reapăru.

VIII
VERIŞOARA SIBYLLE

Uimirea, mulţumirea se zugrăviră pe chipul unchiului meu. Mânia lui de adineauri nu se mai vădea acum decât printr'o privire turbure, un părăit nervos al fălcilor. Vorbi fiicei sale cu o voce foarte blajină:

— Am de isprăvit nişte afaceri foarte importante, Sibylle; am să fiu ocupat un ceas-două... Vărului tău trebue să-i fie dor să revadă parcul în care s'a jucat când era copil; ai să fii cred aşa de bună să-l însoţeşti.

Tânăra fată nu făcu nici o obiecţiune. Cât despre mine, eram încântat că voi mai avea odată prilejul să stau de vorbă cu ea. Lucrurile extraordinare pe cari ea mi le spusese, îmi ţineau trează curiozitatea... De ce mă sfătuia să mă feresc de tatăl ei?... Dece se interesa de sentimentele mele ?... Trebuia să ştiu cu orice preţ.

Afară sufla o briză uşoară îmbibată de miresme marine. După îngrozitoarea vijelie de peste noapte, această mângâere de aer catifelat calma, te toropea ca un balsam. După ce merserăm dealungul aleelor presărate cu pietriş de râu şi bordate de tise tăiate ţuguiat, în chip de piramide, ajunserăm în înaintea faţadei castelului. Nu-mi puteam desprinde ochii dela ferestrele mari ogivale, cu vitralii întunecoase şi dela turleţele cenuşii conice, îmbrăcate în ardezie sclipitoare. Aripa dreaptă era din aceaşi epoca din care era şi faţada, îşi mai păstra crenelele dinţate şi deschizăturile pentru tras cu puştile, dar cea stângă fusese reconstruită şi se ridica albă de tot, cu veranda ei elegantă şi perdeaua ei deasă de caprifoi.

După felul în care Sibylle îmi arăta fiecare amănunt nou, ghiceam cât îi era de scumpă casa asta. Se scuză de ciudăţenia situaţiei sale.

— Sunt foarte jenată, vere, să-ţi fac onorurile unei case care n'a încetat, după părerea mea, de a fi a d-tale... Nu împotriva d-tale eram supărată adineauri, ci împotriva noastră care ne-am instalat, ca nişte păsări parazite, în cuibul pe care alţii l-au zidit. Ah! roşesc de ruşine gândindu-mă că tatăl meu te invită ca mosafir la d-ta...

— Poate, răspunsei, că şi noi am stat prea mult în cuibul ăsta; poate că gonindu-ne, Dumnezeu a vrut să regenereze rassa noastră înrăită de secole de belşug şi de siguranţa şi s'o silească să-şi refacă ea însăşi prin muncă vrednicia ei dărăpănată.

— Ai de gând să te prezinţi Împăratului, vere?

— Da.

— Ştii că se află aproape de tot de aici, la lagărul din Boulogne?

— Ştiu.

— Dar familia d-tale e proscrisă, nu te temi?...

— N'am fost niciodată ostil Împăratului, n'are ce-mi reproşa. Am să mă duc la el cu îndrăzneală şi am să-i cer să mă încorporeze într'unul din regimentele de cavalerie.

— Mulţi oameni îl tratează pe Napoleon de uzurpator, murmură Sibylle, mulţi şi-au pus în gând cu dârzenie să-1 piardă; eu una îl admir, nu există nici una din acţiunile lui care să nu fie mare şi nobilă. Închipueşte-ţi vere, că eu te credeam foarte englez cu inima şi spiritul; îmi spuneam azi dimineaţă chiar, că dacă ai trece Canalul Mânecii, trebue să fii un agent secret al lui Pitt.

— Nu, nu, sunt francez, francez trup şi suflet; prietenoasa ospitalitate a englezilor nu m'a putut face să-mi uit patria.

— Cu toate astea, tatăl d-tale a luptat împotriva noastră la Quiberon.

— Lasă astea încolo ! La ce bun să ne încărcăm cu paraponele înaintaşilor noştri... În privinţa asta sunt de părerea unchiului meu…

— Nu-1 judeca, rogu-te, pe tatăl meu după vorbele lui, ci după faptele lui, mă întrerupse repede tânăra fată, ridicând arătătoruli în semn de prevenire. Apoi, după o clipă, mai încet: Vere Louis, să nu bănuiască tata că te-am îndemnat să fi prevăzător; ai avea poate pe suflet moartea mea.

— Moartea d-tale ! îngânai.

— Da, moartea mea – accentua ea.— Oh, nu asta l-ar opri!... A mai omorît el şi pe maică-mea...

O privii înmărmurit.

—Nu vreau să spun că ar fi asasinat-o, urmă ea, dar a torturat-o moralmente, a copleşit-o de insulte, a strivit-o sub umilind mârşave. Sărmana femee!... Înţelegi acum felul meu de a mă purta faţă de el?

— Da, înţelegeam durerea intensă îngropată de ani de zile în fundul inimei acestei tinere fete, înţelegeam deasemeni ciuda şi îndârjirea care cloceau în ea şi care, la ora aceasta îi purpurau obrajii şi făceau să-i scânteeze ochii splendizi. Dar, în acelaş timp, îmi dam bine seama că, sub înfăţişarea ei gingaşă, poseda o voinţă de neîmblânzit.

— Nu eşti surprins de sinceritatea mea faţă de d-ta, Louis ? Acum câteva clipe mai eram străini unul altuia.

— Cui i-ai vorbi deschis verişoară, dacă nu celei mai apropiate rude ale tale ?

— Aşa-i. Totuşi, nu m'am aşteptat de fel să ne înţelegem atât de bine!... Gândul că am să te văd, îmi pricinuia o silă, o nelinişte de nespus... De altminteri, am şi lăsat să se întrevadă oarecum sentimentele mele faţa de d-ta când mi-ai fost prezentat.

— Ce-i drept, aşa e.

— Cam ce ţi-ai spus despre ostilitatea mea dela început ?

— Că prezenta mea la Grosbois te contrariază.

— Nu, te încredinţez, prezenţa d-tale aici nu mă contrariază de fel; dar vai! ne poate fi funestă amândorura... D-tale, căci susţin că tatăl meu avea motivele lui – şi motive rele – ca să te atragă în Franţa; mie...

Ea tăcu încurcată.

— Dece şi d-tale ? stăruii eu.

— Mi-ai spus, nu-i aşa, că ai fi logodit…Ei bine, şi eu m'am făgăduit cuiva.

— Ah, Sibvlle, îţi doresc fericire! exclamai. Dar asta n'are nimic de a face cu prezenţa mea la Grosbois...

— Negurile Angliei ţi-au întunecat înţelegerea, vere, zise Sibylle izbucnind în râs. Uite, pentru că văd că ne cam înţelegem, n'am de ce-ţi ascunde un proect care te va indigna tot atât ca şi pe mine. Află deci că tatăl meu a hotărît să ne unească ca să-şi asigure pe veci posesiunea domeniului Grosbois... Odată ce căsătoria noastră va fi încheiată, domnească cine o voi în Franţa. Bourbon sau Bonaparte, dreptul lui va fi de a

atunci încolo inatacabil.

Îmi amintii deodată grija unchiului meu de toaleta mea, nemulţumirea lui când Sibylle mă întâmpină cu atâta răceală şi bucuria lui când ne regăsise cu mâinile unite într'o strângere amicală.

— Verişoară, ai dreptate! exclamai.

— Dacă am dreptate!... Ia te uită rogu-te, bine cum ne pândeşte pe după fereastra cabinetului său.

Coteam tocmai după un tufiş. Ridicai ochii şi zării drept în faţa noastră, sus, masca nemişcată şi galbenă a unchiului Bernac. Văzându-se descoperit, ne salută cu mâna şi zâmbi.

— Iată de ce ţi-a salvat viaţa, urmă Sibylle. Socotindu-te de pe acum drept viitorul soţ al fiicei sale, mărturiseşte şi tu că nu putea proceda altfel. Dar când va terebui să renunţe la ruşinoasele lui calcule, fi sigur, scumpul meu Louis, că pentru a nimici revendicările celui din urmă coborîtor al Lavalilor, nu va şovăi să nimicească pe acest scoborîtor însuşi.

Confidenţele verişoarei mele, expresia diabolică a acelui chip care ne spiona colo pe după fereastra închisă, îmi desvăluiră deodată primejdia de neînlăturat la care eram expus. Nimeni în Franţa nu se interesa de mine; nimeni nu va face cea mai mică încercare să mă caute dacă aş dispărea cumva. Eram deci legat de mâini şi de picioare în puterea mizerabilului pe care-l văzusem la lucru. Ştiam din experienţă până unde puteau merge ura şi ipocrizia lui şi cât erau de greu de evitat cursele pe cari el le întindea cu o dibăcie care nu era egalată decât de perfidia lui.

— Dar Sibylle, tatăl tău ştie desigur că te-ai făgăduit.

— Nu, şi asta mă nelinişteşte cu atât mai mult. Vai de acela care pune piedici proectelor lui!... Tremur pentru d-ta şi pentru mine vere, dar tremur mai ales pentru Lucien!...

Lucien!... Numele acesta răsări în memoria mea ca un fulger într'o noapte întunecată. Cum, Sibylle, femeea aceasta atât de mândră, atât de valoroasă, iubeşte pe laşul, secătura, care în noaptea trecută se târîse la picioarele unchiului Bernac!... Ciudată rătăcire a inimii!... Acum, amintirile mele se precizau... Acest nume al Sibyllei mă mai izbise odată!... Da, pe prima pagină a Contractului social, al lui Rousseau. „Lui Lucien, din partea Sibyllei.

— Lucien e un creer svăpăiat, reluă tânăra fată, se aprinde repede... apoi are opinii politice foarte îndrăzneţe. De un timp încoace, tatăl meu şi el se întâlnesc des; chiar în ultimul timp, au stat închişi împreună mai mult de câteva ore. Am întrebat adesea pe Lucien asupra acestei întrevederi, şi de fiecare dată s'a îndărătnicit să nu-mi răspundă... Numai de nu s'ar lăsa târît de vreo nebunie!...

Eram grozav de încurcat. Ce să fac?... să păstrez tăcerea? Să-i comunic Sibyllei trista situaţie a logodnicului ?...

Cum tăceam tânăra fată cu acea intuiţie a femeilor care iubesc, exclamă deodată:

— Vere, ştii ceva? Vorbeşte, te conjur!... Lucien trebuia să se ducă la Paris...

— Numele lui e Lesage? întrebai.

— Da, Lucien Lesage.

— Ei da!... L-am văzut.

— L-ai văzut şi nu eşti în Franţa decât de eri seara!... Dar unde l-ai putut vedea?... Ce i s'a întâmplat?

În marea ei spaimă mă apucase de încheetura mâinii şi o strângea cu toate puterile.

Uluit, nefiind în stare să mă hotărăsc în nici un fel, îmi plimbai privirea în jur şi deodată îmi recăpătai sângele rece: unchiul Bernac se apropie de noi. Era însoţit de un tânăr huzar, chiar acela care fusese însărcinat să conducă pe prizonier la lagărul Împăratului. Sibylle se repezi la el, palidă, cu vocea schimbată:

— Tată, ce s'a întâmplat cu Lucien? exclamă ea.

Faţa ţeapănă a bătrânului tresări uşor.

— O să vorbim de asta mai târziu, zise el.

— Nu, chiar aici şi acum tată. Ce s'a făcut cu Lucien?

— Domnilor, zise bătrânul adresându-mi-se mie şi ofiţerului de huzari, sunt dezolat de această scenă

de familie... Cel puţin, locotenente, vei constata că nu minţeam afirmându-ţi că prizonierul d-tale era cel mai scump prieten al fiicei mele. Totuşi, aceasta nu m'a împiedecat să-mi împlinesc datoria, dar mi-a fost cu atât mai greu...

— Domnişoară, credeţi vă rog în toată simpatia mea, zise locotenentul înclinându-se în faţa Sibyllei.

Nenorocita copilă se apropie de el.

— În sfârşit, dela d-ta domnule, voi şti poate adevărul!... exclamă ea. Este adevărat că Lucien Lesage ar fi prizonier?

— Vai da, domnişoară.

— Unde este?

— La lagăr.

— Dece e arestat?

— Nu ştiu. Nu mă amestec în politică; meseria mea e să încalec, să mânuesc sabia şi să ascult. Domnii aceştia sunt martori că am primit ordine dela colonelul Lasalle.

— Dar de ce e acuzat?

— Hai, Sibylle, ajunge, o întrerupse cu ton uscat unchiul Bernac. Şi pentrucă starui atât, am să-ţi spun odată pentru tot deauna că d. Lesage e acuzat de conspiraţie împotriva Împăratului şi că eu l-am de nunţat.

— Tu, tu! strigă tânăra fată. Tu care i-ai aspirat ideile revoluţionare?, tu care l-ai împins pe calea comploturilor şi a trădării!... Oh, ce mizerabil, ce mizerabil!...

Bătrânul ridică din umeri cu o mutra plictisită.

— Inutil de discutat cu o femee furioasă, zise el.

Locotenentul de huzari şi eu ne depărtaserăm ca să nu asistăm la dezbaterea aceasta. Dar tânăra fată se repezi spre noi silindu-ne astfel să auzim reproşurile şi injuriile cu care-l copleşea pe bătrân. Era transfigurată, frumoasă încă, dar de o frumuseţe sălbatecă, cu nările tremurătoare, cu ochii numai flăcări. Se simţea în ea o desperare profundă, sfâşietoare, dar şi o astfel de sinceritate în indignarea ei, atâta loialitate zdrobitoare, încât tatăl ei se trase înapoi încurcat, aproape învins.

— I-ai putut înşela pe ceilalţi, tată, dar pe mine nu m'ai înşelat niciodată! Te cunosc cum te cunoaşte însăşi conştiinţa ta. Ai fost republican în timpul revoluţiei pentru ca să pui mâna pe castelul acesta, pământurile acestea, pe care le-ai furat!... Azi te declari partizanul lui Bonaparte ca să-i predai pe vechii tăi complici... ca să te descotoroseşti de Lucien mai ales!... Dar am ştiut să pătrund planurile tale; să nu speri că vărul meu de Laval şi cu mine ne vom e supune lor!... Ucide-mă cum ai ucis-o şi pe mama, prea puţin îmi pasă! Dar eu îţi jur că mai curând ai să mă culci într'un sicriu decât să aparţin altuia decât lui Lucien.

— Dacă l-ai fi privit astă noapte, dându-şi pe faţă toată jalnica lui slăbiciune şi laşitate, n'ai vorbi astfel, răspunse cu răceală unchiul Bernac.

Şi fără ca să-i mai pese de ea:

— Ce ai să-mi comunici, locotenent Gerard ?

Mesajul meu nu-i pentru d-ta, ci pentru d. de Laval, spuse huzarul întorcându-i spatele. Apoi, adresându-mi-se deadreptui:

— Domnule, Împăratul îmi porunceşte sâ vă duc numaidecât la lagărul din Boulogne.

Inima îmi tresaltă de bucurie la gândul că voi scăpa din ghiarele unchiului Bernac.

— Sunt gata să vă urmez! Exclamai.

— Bine. Un cal şi o escortă va aşteaptă la poartă.

— Nu e nici o grabă, interveni unchiul Bernac – primeşti să iei dejunul cu noi, locotenent Gerard?

— Cu neputinţă, domnule, ordine Împărătului nu îngăduie întârzieri. Am şi pierdut prea mult timp. Trebue ca în cinci minute să pornim la drum.

Unchiu-meu luându-mă atunci de braţ, mă atrase binişor în aleia prin care dispăruse Sibyle.

— Înainte de plecarea ta, e nevoie să stăm de vorbă, murmura el. Fii bun şi scuză-mă dacă intru în

discuţie fără ca să te fi pregătit, dar suntem grăbiţi. Ai văzut-o pe verişoara ta Sibylle?... Cu toate că proasta ei dispoziţie şi supărarea ei de azi dimineaţa nu prea vorbesc în favoarea ei, te încredinţez ca e o fată încântătoare... A pomenit adineauri, un cuvânt despre un proect de căsătorie la care m'as fi gândit... Îţi mărturisesc, că nimic nu mi-ar fi plăcut mai mult decât o căsătorie care ar apropia cele două ramuri ale familiei noastre, şi ar pune capăt oricărui fel de neînţelegeri.

— Sunt din nefericire obstacole la împlinirea acestui proect, răspunsei.

— Şi care sunt obstacolele?

— Angajamentul verişoarei mele cu d. Lucien Lesage.

— Angajamente uşor de rupt, rânji bătrânul.

— … şi al meu cu domnişoara de Choiseul…

Îmi aruncă o privire sălbatecă şi cu o voce întretăiată:

— Louis, gândeşte-te bine. Nu rămâne nepedepsit cine încearcă să-mi strice planurile.

— M'am gândit bine, unchiule.

Îmi strânse mâna arătându-mi priveliştea care se desfăşura în jurul nostru.

— Priveşte, parcul acesta, zise el, pădurile acestea, câmpurile acestea, castelul acesta în care au trăit strămunii tăi... spune un singur cuvânt şi toate astea sunt ale tale.

Evocai căsuţa de cărămizi roşii din Ashford, faţa palidă şi dulce a Eugeniei, aplecată asupra ferestrei în cadrul tufelor de leandru.

— Nu, nu pot, exclamai cu hotărîre.

O licărire de furie scapără în ochii de oţel ai bătrânului.

— Dacă aş fi prevăzut una ca asta, morcăi el între dinţi, te-aş fi lăsat pe mâna lui Toussac noaptea trecută.

— Sunt chiar încredinţat de asta, unchiule. Oricum îmi pare bine totuşi că o aud din gura d-tale!... Mărturisirea asta a d-tale mă desleagă de recunoştinţa care mă încătuşa de d-ta; de acum nu mai avem nimic de a face unul cu altul.

— Cred, dimpotrivă, domnule de Laval, că vom mai avea de aface unul cu altul şi nu numai odată. Urmează-ţi acum drumul d-tale, eu pe al meu; vom vedea care din doi îşi va ajunge mai curând ţinta.

Trecând prin faţa porţii, ca să ne întoarcem în castel, zării escorta de huzari, caii nechezând în nerăbdare şi prinsei curaj.

În sfârşit nu mai eram la cheremul unchiului meu!..."

Îmi strânsei la repezeala boarfele, dar când mă repezii în vestibul, fui cuprins de un fior şi rămăsei locului, cu genunchii moi.

— Sibylle! murmurai. Puteam s'o las singură în mâinile tatălui ei?... Nu-mi spusese că viaţa ei era ameninţată?... Tot gândindu-mă astfel la soarta care o aştepta, auzii un zgomot uşor de paşi şi apăru chiar Sibylle.

— La revedere, Louis, zise ea strângându-mi mâinile cu dragoste.

—Sibylle, mă gândeam la tine. Am avut o discuţie foarte vie cu tatăl tău.

— Doamne Dumnezeule! exclamă ea turburată. Vere, trebue să te depărtezi din locurile astea numai-decât!... Întoarce-te în Anglia, ascunde-te fie oriunde... dar fugi. Căci tatăl meu se va răsbuna.

— Va face ce va voi, Sibylle, dar eu pe tine te duc de aici.

— Nu, nu mă pândeşte nici o primejdie pentru moment; fii liniştit. Tata nu va căuta decât să mă evite timp de câteva zile. Dar auzi, te chiamă, Louis, pleacă... La revedere şi Dumnezeu să te aibă în paza lui!...

IX.
LAGĂRUL DIN BOULOGNE

În picioare, rezemat de unul din stâlpii gardului de zăbrele, unchiul meu, cu faţa scofâlcită şi galbenă,

cu ochii înţepători, cu umerii slăbănogi, cu picioarele ca fusele, părea că întruchipează pe mişel şi laşitatea.

Nemişcat, tăcut ca astănoapte în colibă, în momentul când răsunaseră lătrăturile câinelui, nu-şi trăda starea interioară decât prin apăsarea regulată a fălcilor, prin umflarea şi desumflarea necontenită a tâmplor. Ticul acesta era fără doar şi poate singurul lui fel de a-şi manifesta emoţiile, oricare ar fi fost ele.

Ne salutarăm rece, şi grăbit să mă depărtez încălecai un cal mare, cenuşiu rotat, pe care un huzar din escortă îl ţinea de frâu. Câteva ordine ciocănite cu glas scurt milităresc, de către locotenent, un clincănit de sabie, şi pornirăm la drum.

Întorcându-mă ca să mai contemplu silueta castelului Grosbois, turnuleţele lui elegante, graţioasele lui cruci înflorate, văzui fluturând, la deschizătura îngustă a unei ferestruici, o batistă mică albă pe care o mână o agita în semn de adio. Apoi, pe când privirile mi se plecau din nou, zării pe unchiul Bernac, tot în acelaş loc, cu un zâmbet veninos în colţul gurii.

— Sărmană Sibylle, murmurai, devenind deodată trist.

Să fie atât de loială, atât de curajoasă şi să aibă un astfel de tată!...

Mă apucă un fel de remuşcare:

— Nu zău, aş fi trebuit s'o iau de aici… După scena violentă care se petrecuse, Dumnezeu ştie cu ce gânduri se purta bătrânul?... Dar tristeţea mea se risipi tot atât repede ca şi negura uşoară care întunecă un cristal transparent. În aburul acesta albăstrui, al unei dimineţi foarte dulci, galopam cu beţie. Calul meu – un animal de soi mergea vioi, şi simţeam clocotind în mine impetuoasa dorinţă de a vedea, de a cunoaşte, de a lucra, de a-mi cheltui toată forţa, toată activitatea.

Drumul pe care-l urmam şerpuia în jurul dunelor; dincolo, spre stânga, se întindea mlaştina, teatrul aventurilor mele şi marea, ale cărei valuri grele se dărâmau mereu cu un muget sinistru. Pe marginea mlaştinii mi se păru că deosibesc coliba în care trăisem două ceasuri de groază şi de frământări de moarte. În scobiturile coastelor câteva grupe de acoperişuri roşii indicau poziţia satelor de pescari: Etaples, Ambleteuse şi alte câteva. În faţa noastră, înainta capul acela foarte lung, foarte îngust, pe care-l văzusem desluşindu-se, câteva clipe înainte de debarcare. În sfârşit, în depărtare, aproape de linia orizontului, ceva ce fâlfâia, ceva nelămurit ca o îngrămădire de nori, se ridica deasupra apei: era Anglia; Anglia în care mi se scursese copilăria şi care, după Franţa, ocupa al doilea loc în inima mea.

Îmi concentram acum toată atenţia asupra huzarilor escortei. – Ah, entuziasmul mă fura, mă cotropea tot mai mult gându-mă că erau aceiaşi oameni care-şi câştigaseră pe atâtea câmpuri de bătălie o reputaţie de bravură europeană, şi că în acest mic detaşament palpita sufletul marei armate. Totuşi, n'aveau nimic majestuos, nici în înfăţişare, nici în uniformă. Dar cu caii lor enormi, cu cişmele lor pline de noroi, cu dolmanurile lor roase, cu curelele armelor, cu harnaşamentele şi frâiele lor roase de multă întrebuinţare, aveau un aer atât de războinic! Toţi aveau trupul subţiat, faţa pârlită, favorite dese, mustăţi groase; unii dintre ei purtau cercei.

Rămăsei cu gura căscată în faţa unui bărbat foarte tânăr, copil aproape, ale cărui favorite erau tot atât de mândre la vedere ca şi cele ale voincilor bătrâni ai bandei. După o a doua cercetare, observai că aceste întinse favorite nu erau decât nişte bucăţi de ceară neagră lipiţi de fiecare obraz.

— Păi da, ce te uiţi? sunt false, îmi spuse locotenentul, martor al uimirii mele. Îţi dai bine seama că un copilandru de vârsta lui, are abia şaptesprezece ani, – nu ar putea avea o astfel de barbă!... Suntem siliţi să recurgem la stratagema asta, ca să nu distrugem armonia regimentului. Nişte obraji de fete ar face prost efect printre rânduri.

— Ce e plictisitor în chestia asta, dom' loc locotenent, zise huzarul amestecându-se în vorbă fără multe fasoane, e că se topesc când e cald.

— Lasă, lasă, băete, peste un an doi, scapi de asta.

— Cine ştie! Poate că până atunci a scăpat şi de cap! zise un brigadier.

Toată banda se porni pe râs cu poftă. În Anglia atâta le-ar fi trebuit, ca să fie tradus înaintea unui consiliu

de război.

Familiaritatea aceasta a soldaţilor cu şefii lor mi se păru unul din ultimele urme ale revoluţiei care topise şi contopise toate clasele sociale. De altminteri şi Napoleon întreţinea această familiaritate, prin felul în care sta de vorbă cu oamenii de trupa şi prin libertăţile pe cari le îngăduia faţă de el. Nu era deci rar să vezi un vagmistru sau un simplu sergent tachinând sau luând peste picior pe căpitanul lui; dar nu era deasemeni lucru rar, din nefericire, să se găsească şefi nepopulari ucişi de oamenii lor. Se ştie că la bătaia dela Montebello, toţi ofiţerii semi-brigadei a 24-a afară de un singur locotenent, au fost ucişi pe la spate. Era un rest al anarhiei care răscolise Franţa: dispăru cu desăvârşire după ce Împăratul stabili un sistem de supraveghere mai aspru. Totuşi, istoria armatei noastre, la epoca aceasta, dovedeşte că dragostea de patrie dusese deajuns ca s'o avânte, s'o galvanizeze; că nu fusese necesar, ca în Prusia să se întrebuinţeze bătaia ca s'o menţie sub o disciplina, şi că eroismul ei nu era în proporţie nici cu speranţa vreunei răspleţi, nici cu teama vreunei pedepse. Când un general îngăduia diviziei sale să se risipească prin ţinutul ales de el ca centru al operaţiunilor o făcea cu intima convingere că va fi la postul ei, fără un om lipsă, în ziua de bătălie.

Un lucru care-mi mai stârnea curiozitatea la huzarii ăştia, e că vorbeau o franţuzească îngrozitoare. Nu mă putui reţine să nu-mi împărtăşesc impresi locotenentului care călărea alături de mine.

— Mii de draci, domnule, bine faci că vorbeşti încet, căci dacă te-ar auzi, ţi-ar răspunde cu lovituri de sabie. Află că suntem cel ami frumos regiment de cavalerie al Franţei. I-ul de huzari ai lui Bercheny… Cu toate că cei mai mulţi dintre oamenii noştrii sunt recrutaţi în Alsacia şi că unii dintre ei nu vorbesc decât limba germane, te încredinţez că sunt tot atât de buni patrioţi ca şi marii noştri generali Kleber sau Kellermann! I-ul de huzari al lui Bercheny, domnule, reluă el răsucindu-şi mustaţa subţirică, e un adevărat regiment de elită!…

Mă amuza locotenentul acesta, cu fanfaronadele lui. Numai după felul în care-şi ţine-a pana dela coif, sau cum lasă să-i future dolmanul pe umăr şi să-i zdrângăne teaca sabiei de fierul scării, se ghicea bucuria lui copilărească de a fi soldat şi de a aparţine unui regiment de cavalerie.

Examinându-l, constatai că era, ce-i drept băiat frumos. Înalt, bine legat, cu nişte ochi albaştri, foarte luminoşi, şi cu un zâmbet deschis care dezvăluia o fire bună. Trebuie că era un excelent camarad şi mai ales un tovarăş vesel. Fără îndoială că frământase aceleaşi gânduri asupra persoanei mele, căci deodată punându-mi mâna pe genunchi, zise cu o voce plină de bunăvoinţă:

— Sper cel puţin că Împăratul nu-ţi poartă greun gând rău?

— Cred că nu, răspunsei; viu din Anglia anume ca să intru în serviciul lui.

— Astă noapte, când generalul Savary i-a prezentat raportul şi când a aflat de przenţa d-tale în coliba blestemaţilor ălora de contrabandişti, şi-a exprimat îndată dorinţa să te vadă. Presupun că o să-ţi ordone să-i călăuzeşti armata în Anglia. Cunoşti bine de tot Anglia, nu-i aşa?... Trebue că ai strabătut-o în lung şi'n lat!...

Acest tânăr ofiţer de huzari îşi închipuia, pe cât se pare, o Anglie nu mai mare decât micile insuleţe care scot capul deasupra canalului Mânecii, dealungul coastelor Nomandiei şi Bretaniei.

Încercai să-i explic că era o ţară tot atât de întinsă aproape ca Franţa.

— Lasă, lasă, exclamă el, o să vedem asta curând!... Se vorbeşte la lagăr că o să fim la Londra Miercuri seara sau Joi dimineaţa. O să ne luăm o săptămână ca să prădăm oraşul, apoi două corpuri de armată se vor duce să se instaleze, unul în Scoţia, celalt în Irlanda, şi gata.

Această admirabilă încredere mă făcu să zâmbesc.

— De unde ştii că lucrurile au să se petreacă chiar astfel? îl întrebai.

— Odată ce a spus Împăratul!

— Dar bine, dragă domnule, trebue să ştii doar şi d-ta că englezii au şi ei o armată, o marină, că sunt vitejii şi că-şi vor apăra teritoriul pas cu pas.

—A! Nu leva fi de nici un folos! Chiar Împăratul va conducea armata.

Numai aceste câteva cuvinte mi-au fost îndeajuns ca să-mi înfăţişez înalta putere de înrâurire pe care o avea Napoleon asupra soldaţilor săi. Fusese pentru aceste spirite neşlefuite, ca o pârghie puternică: le ridicase, le mânuise bărbăteşte, le intrase îndrăzneala, îi făcuse de nebiruit. Dar simţimântul lor pentru el era mai mult decât dragostea, mai mult decât adopţia, era fanatism. Niciodată Mahomed nu şi-a exaltat atât adepţii, niciodată nu i-a călit atât împotriva durerii şi a morţii, cât i-a exaltat şi călit omuleţul acesta, cu fruntea pătrată şi cu fălcile dârze, pe acei cari se ataşaseră de norocul lui.

Avusese de mai multe ori de gând să facă lumea să creadă că era dintr'o altă esenţă decât restul umanităţii, o fiinţă supra-pământească. Dacă ar fi încercat lucrul acesta, am fi văzut mulţimile îngenunchiând la trecerea lui şi invocându-1 ca pe un zeu. Acei cari nu şi-1 mai amintesc decât pe Napoleonul dela Sf. Elena, pe prizonierul lui Hudson Lowe, îngrăşat, greoi din pricina facţiunii, pustiit de necazuri şi de boala, nu-şi pot închipui care era prestigiul lui în nomentul în care atingea culmea gloriei.

Când străbătea un câmp de bătaie, printre răniţi şi muribunzi, soldaţii gărzii lui, cei pe care-i numea veteranii din ajun, se ridicau horcăind, ca să-i mai vadă odată faţa.

— Ai stat multă vreme dincolo? zise locotenentul, arătând în depărtare un vălmăşag de nori.

— Da, o parte din viaţa mea.

— Dar dece ai stat acolo, atunci când erau atâtea de făcut în slujba Franţei?

— Pentrucă tatăl meu era exilat. Numai după moartea lui, mi-am putut aduce la îndeplinire planul pe care-1 nutrisem de mulţi am încoace: să mă întorc în patrie.

— O, ai pierdut mult!... Dar nu-i nimic, o să mai facem încă destule campanii frumoase!... Vasăzică d-ta crezi că englezii au să se bată?

— Sunt sigur.

— Ba noi ne temem că aflând de sosirea Împăratului vor depune armele... Ia spune, sunt femei frumoase prin ţara ceea?

— Da, foarte frumoase.

Ofiţerul tăcu, bine înfipt în şea, îşi bombă pieptul şi-şi răsuci mustăcioara cu o mutră de învingător.

— Da, dar vezi că... făcu el vorbindu-şi parcă singur, au să le îmbarcheze la iuţeală... au să le facă vânt spre America, şi Haiti... adio!...

Hotărît lucru, se agăţase de ideia lui despre o Anglie minusculă.

— ... Hei, dacă ne-ar vedea ele, n'ar mai avea zău, deloc poftă să plece!... Ştii ce se spune despre huzarii lui Bercheny, domnule?

— Nu.

— Că sunt în stare să facă s'alerge un ţinut întreg.

— Ah, şi cum asta?

Bărbaţii fugind la apropierea noastră, iar femeile repezindu-se spre noi. Ţi-am mai spus, ofiţerii regimentului nostru sunt floarea armatei franceze.

Tot vorbind cu el, îmi dădui seama că nu trebuia să fie mai în vârstă ca mine, şi-l întrebai, firește, dacă se bătuse până acum.

Mustaţa i se zburli de indignare.

— Domnule, zise el, măsurându-mă din creştet până'n tălpi, am luat parte la noua bătălii şi la mai mult de patruzeci de hărţueli; am avut şi un număr considerabil de dueluri şi sunt gata să mă măsor cu oricine ar fi, civil sau militar, care ar îndrăzni să mă sfideze.

— Eşti cu adevărat un om fericit îi răspunsei. Să fii atât de tânăr şi să fi făcut atâtea isprăvi. Cuvintele acestea şi tonul de admiraţie cu care le rosteam îi potoliră burzuluiala.

Îmi povesti că servise sub Moreau în Germania, că trecuse Alpii cu Napoleon şi că luase parte la bătălia dela Marengo.

— După ce-ţi vei fi petrecut un timp oarecare în armată, adăuga el numele lui Etienne Gerard îţi va

deveni fannliar. Sunt eroul câtorva aventuri, pe cari soldaţii le povestesc cu drag, seara, la bivuac. Îţi vor vorbi de lupta mea cu şase ofiţeri şi cum cu o singură mână am şarjat pe huzarii austrieci dela Gratz şi cum am adus pe tambur-majorul lor pe crupa iepei mele. Nu din întâmplare eram eri împreună cu colonelul Lasalle. Ne aşteptam la o rezistenţă pe viaţă şi pe moarte. De aceea m'a ales generalul Savary. Din nefericire, expediţia a căzut în baltă şi n'am avut de dus la Orand-Prevot decât un fel de găina plouată, un laş care de când a fost arestat nu mai conteneşte din plâns ca o babă.

— Dar celalt?... Toussac?...

— A, ăla, e un diavol împeliţat!... Ce n'aş da să-l am în faţa mea, cu sabia în mână!. A şters putina, afurisitul. L-am zărit o clipă, oamenii noştri au tras asupra lui dar fără rezultat... cunoaşte prea bine cotiturile şi ascunzişurile mlaştinei.

— Ce soartă îi aşteaptă pe prizonier? întrebai.

Gerard ridică din umeri.

— Sunt cât se poate de mâhnit că o fată inimoasă ca verişoara d-tale e îndrăgostită de iepurele acela, când sunt atâţia ofiţeri cari mănâncă jăratec... În sfârşit!., tot ce pot să-ţi spun, e că Împăratul e obosit de comploturi şi de conspiratori şi că e hotărât să dea o pildă cu acest Lucien Lesage.

Tot mergând unul lângă altul, ajunseră la o înălţătură de unde ne apăru lagărul întreg. Avea proporţiile unui oraş, dar ale unui oraş în care casele ar fi fost înlocuite de corturi şi menadele prin parcuri de artilerie. Nu se vedea decât nesfârşite şiruri de cai şi mulţime mare de soldaţi de toate armele.

Chiar în mijlocul lagărului, într'un mare loc gol, şi înconjurat de câteva grupe de barace, se ridica un cort foarte mare deasupra căruia drapelul tricolor fâlfâia în vânt.

— Cartierul Împăratului, zise Gerard indicându-mi-l cu mâna. Apoi, arătându-mi spre barace: Cartierul generalului Ney, care comandă corpul acesta de armata... Celelalte corpuri se înşiră dealungul coamei pornind dela Dunkerque. Împăratul se duce dela unul la altul, inspectându-le pe fiecare la rând. Dar aici e marele cartier general; aci sunt adunate cele mai bune trupe. Astfel că ne bucurăm aproape ne întrerupt de prezenţa Împăratului, mai ales de când împărăteasa şi curtea sunt instalate la Pont-de Briques... El e acum aici! zise el cu voce reţinută şi cu spinarea încovoiată ca şi cum idolul s'ar fi ivit deodată.

Drumul care ducea la lagăr tăia în două o câmpie imensă pe care furnicau brigade de infanterie şi de cavalerie. În Anglia, auzisem atâta lăudându-se soldaţii lui Napoleon că-mi închipuisem nişte oameni de o statură colosala, nişte războinici omerici. Fui deci cu totul dezamăgit că nu întâlneam decât nişte oameni de trupă înalţi numai atâtica. Infanteriştii, mai ales, cu jachetele lor albastre, cu pantalonii scurţi şi ghetrele albe, cu căştile lor de alamă împodobite cu un pămătuf de pene roşii, erau de o statură aproape ridicolă. Dar erau zdraveni, nervoşi, plini de renunţare şi de abnegaţie; după optsprezece ani de serviciu, erau formaţi, deplin căliţi la toate oboselile meseriei.

Cât despre generali, nu-şi aveau asemănare. A, nu era un inamic de dispreţuit acela care pândea de aici coastele albicioase ale Angliei!... Dacă Pitt n'ar fi avut la dispoziţia lui, prima marină a lumii faţa Europei ar fi fost schimbată.

Gerard, dându-şi seama că mă interesam de forfota din faţa mea, fu destul de amabil ca să-mi furnizeze câteva informaţii.

— Uite, colo jos, cei cari călăresc pe cai negri?... Sunt cuirasierii. Sunt atât de grei că nu pot merge decât la pas şi, când şarjează sunt întotdeauna susţinuţi de un regiment de vânători sau de huzari cari trebue să continue urmărirea.

— Dar cine e civilul cela care comandă.

— Nu-i un civil, e generalul Saint-Cyr, supranumit el şi oamenii lui Spartanii Rinului. Aceştia pretind că soldatul cel bun nu trebue să îngădue nici un lux nici hrană, nici în vestmintele lui. Şi de aia, în afară de uniforma lui, el nu poartă decât un simplu costum de călărie. Saint-Cyr este un ofiţer excelent, şi cu toate astea, nu e iubit. Nu schimbă o vorbă cu nimeni. După ce şi-a sfârşit slujba, se retrage în cortul lui ca să

cânte din vioară. Eu unul, drept să-ţi spun, nu găsesc că e vreun rău în asta ca un soldat să-şi lustruiască găitanele şi brandenburgurile sau să bea din când în când un pahar de vin. Îmi place mâncarea, îmi plac uniformele frumoase, şi asta nu-mi moleşeşte de fel curajul. Uite, detaşamentele celea de infanterie la stânga...

— Cu plastroanele galbene?

— Da, ei bine! ăştia sunt faimoşii grenadieri ai l u i Qudinot. Ceilalţi, cei cari au funde roşii pe umăr, cu căciulile atârnând de curele, sunt grenadierii gardei imperiale. Garda imperială, precum ştii a înlocuit garda consulară care a câştigat bătălia dela Marengo. După victoria aceea, opt sute de grenadieri au fost decoraţi cu crucea de onoare... Dincoace, e al 57-lea de linie, care a fost botezat „Teribilul"... Dincolo, e al 7-lea de infanterie uşoară, care se întoarce dela Pirinei. Sunt, pare-se, cei mai buni pedeştri şi cei mai de-ochiaţi zurbagii ai armatei... Colea, detaşamentele de cavalerie în verde, sunt vânătorii călări, numiţi uneori „călăuzii". Împăratul îi preferă celorlalte trupe ale sale. Dar între noi fie zis, n'are dreptate, huzarii lui Bercheny preţuesc cu mult mai mult. Ceilalţi, călăreţii, cu dolmane verzi, sunt şi ei vânători, dar nu ţi-aş putea spune din ce regiment fac parte. Colonelul lor îi comanda admirabil. Manevrează întotdeauna în co-loane deschise spre flancul escadroanelor noastre, apoi se desfăşoară în linii ca să şarjeze. Este ceva perfect: nici noi n'am lucra mai bine!... Ei acum, domnule de Laval, iată-ne la lagăr; te conduc deadreptul la cartierul Împăratului.

X
ANTICAMERA

Lagărul din Boulogne conţinea o sută cincizeci de mii de infanterişti şi cincizeci de mii de cavalerişti, adică populaţia unui oraş mare al Franţei. Era împărţit în patru secţiuni: aripa dreaptă, aripa stângă, lagărul din Vimereux şi lagărul din Anibleteuse. Totul acoperea o lărgime de o mila şi se întindea pe malul mării pe o lungime de şase mile. Era descoperit în spre uscatul francez, dar ocrotit dinspre partea mării de puter-nice baterii, tunuri şi mortiere de o mărime uriaşă. Aceste baterii fuseseră cocoţate pe stânci, poziţie care creştea şi mai mult forţa lor de tir şi îngăduia să se arunce proectilele până pe punţile vapoarelor englezeşti.

Curios şi încântător spectacol lagărul aceesta la ora atât de matinală în care-l traversam! Corturile, de mai bine de un an de când fuseseră instalate, căpătaseră o înfăţişare cochetă. Aproape toate erau înconjurate de mici grădiniţe, şi-i vedeai pe soldaţii aceştia aspri, cu faţa arsă de soare, cu braţele musculoase ivite din mânecile cămăşilor suflecate, plivind, săpând, stropind, ca şi cum asta ar fi fost unica grije a vieţii lor. Alţii îşi pieptănau şi-şi împleteau părul lung, îşi albeau cu creta ghetrele şi centuroanele, îşi curăţau şi-şi ungeau armele. Dar abia dacă se întorceau ca să ne arunce o privire, căci patrule de cavalerie veneau şi plecau fără încetare din toate direcţiile.

Alinierile de corturi formau străzi, purtându-şi fiecare numele tipărit pe o tăbliţa. Trecurăm pe rând prin străzile: „Arcote , "Kleber", „Egypte", şi a “Artileriei volante” înainte de a ajunge în pătratul central unde era situat cartierul general. În momentul acesta, Împăratul dormea la Pont-de-Briques, mic sat la patru mile în cuprinsul ţării, dar ziua îl găsea la lagăr, unde-şi ţinea consiliul de război în permanenţă. Aci veneau ministrii care-şi aveau reşedinţa la Pont-de-Briques, sau comandanţii diferitelor corpuri de armată, ca să confereze cu el şi să ia ordine. Ajunserăm în faţa cortului, pe care-l zărisem de pe creasta dunelor. Acesta servea de anticameră sălii de deliberare şi apartamentului particular al Împăratului, care se compunea doar dintr’o camera de culcare şi un birou. Un puternie detaşament de grenadieri făcea garda, cu baioneta la armă. Sărirăm jos de pe cai. Un ofiţer de ordonanţă se apropie de noi, se înformă de numele nostru şi dispăru. Se întoarse după câteva clipe însoţit de generalul Duroc om de vreo patruzeci de ani, slab, uscăţiv, cu trăsături aspre, cu ochi bănuitori.

— Domnul de Laval? zise el adresându-mi-se cam băţos.

— Îl salutai.

— Locotenente, nu mai avem nevoie de serviciile d-tale, adăugă el întorcându-se spre Gerard.

— Iertare, generale, dar vedeţi că sunt personal responsabil de d. de Laval...

— Atunci intră.

Pătrunserăm în cort. Era plin de ofiţeri de toate armele şi de toate gradele. Costumul ofiţerilor de marină, arunca o notă sumbră în grupul în care scânteia aurul gâtlanelor şi a galoanelor. Mulţi şedeau pe băncile înşirate dealungul pereţilor de pânza aspră, dar cei mai mulţi stau în picioare, vorbind cu glas scăzut şi gesticulând. În fundul anticamerei se afla o uşă care dădea în sala de Consiliu. Din când în când un aghiotant general zgâria binişor la uşa aceasta care se deschidea numai decât ca să-1 lase să treacă şi se închidea fără de zgomot în urma lui.

Ceva misterios plana asupra acestei adunări. Era ca o teamă respectuoasă, o teamă care contracta obrazul şi acoperea fruntea cu o cută de umbră.

— D-ta n'ai de ce te nelinişti, îmi spuse tânărul meu însoţitor, vei fi bine primit.

—Ce te face să crezi?

— Felul cum te-a întâmpinat generalul Duroc. În afurisita asta de Curte, dacă Împăratul îţi zâmbeşte, toată lumea îţi zâmbeşte, până la cel din urmă valet; dar vai şi amar! dacă se încruntă Împăratul, atunci toată lumea se încruntă, până şi omul care spală vasele. Şi ceeace e şi mai de nesuferit e că niciodată nu eşti destul de înţelept să ştii cărei pricini anume îi datoreşti zâmbetul sau încruntarea aceasta. Aşa că prefer să nu fiu decât un pârlit de ofiţeraş, să pot şarja inamicul în capul escadronului meu cu un cal bun, între pulpe, să-mi aud zdrăngănitul vesel al săbiei când se loveşte de pinteni, decât să am palatul d-lui de Tayllerand şi suta de mii de livre rentă a lui.

Prevederile lui Gerard se vor realiza oare? mă tot gândeam. ...Mă va primi oare Împăratul într'un chip onorabil?... Nu eram pentru el un atom pierdut în aceasta aglomeraţie de miniştri, de diplomaţi, de războinici, toţi oameni de talent sau de valoare?... Ce aveam eu ca să mă deosibesc de mulţime? Şi apoi care va fi ţinuta mea în faţa acestui suveran care subjuga naţiunile şi, pentru care cea mai formidabilă armată a Europei era numai un instrument de politică şi de ambiţie. Pe când tot frământam gândurile acestea, un tânăr purtând o uniformă elegantă se apropie de mine. Cu toată transformarea lui, îl recunoscui îndată: era generalul Savary.

— Ei, domnule de Laval, zise el, strângându-mi mâna, ticălosul acela de Toussac ne-a scăpat... N'am avut şansă şi pace! Cel mai important era să punem mâna pe el, căci Lesage, nu-i decât un visător, un utopist, absolut incapabil să încerce vreo lovitură serioasă... În sfârşit, să speram ca vom mai pune mâna pe el. Până atunci, veghiem asupra Împăratului; Toussac ăsta nu e un conspirator de operetă!

Mi se păru deodată că mai simt pe beregata mea, degetele acestei brute uriaşe şi-mi aminti spaima pe care mi-o inspirase noaptea trecută.

— Da, murmurai, e un om din cei mai periculoşi!

— Împăratul te va chema îndată, urmă Savary. E foarte ocupat azi dimineaţă; cu toate astea mă însărcinează să-ţi spun că-ţi va acorda audienţă.

Zâmbi amabil şi plecă.

— Stăm bine! zise Gerard frecându-şi mâinile bucuros. Cunosc oameni care ar da mult ca să le vorbească Savary cum ţi-a vorbit. Cu siguranţă că are de gând să facă ceva Împăratul pentru d-ta. Ah, atenţie! dragul meu, iată-1 chiar pe d. Tayllerand care se îndreaptă spre d-ta.

Într'adevăr, un personagiu cu o înfăţişare ciudată înainta şchiopătând. Trebue să aibă vreo cincizeci de ani. Era, lat în spete, dar şchiopia lui îi încovoiase trupul. Mergea încet şi se sprijinea într'un baston cu mânerul de argint cizelat. Purta un costum negru fără broderie şi ciorapi de mătase tot negri; dar se desprindea din el o astfel de autoritate că fiecare se da în lături faţă de el şi-1 saluta.

— Domnul de Laval? întrebă atotputernicul ministru, examinându-mă cu un ochiu sever.

Răspunsei doar printr'un semn din cap. Împărtăşeam antipatia tatălui meu pentru acest preot despopit, acest politician sperjur, acest nobil regicid. Totuşi se arată cu mine atât de blajin, aşa de copil bun, încât îmi

fu cu neputinţă să-i resist.

— Vărul d-tale de Rohan şi eu, câte pozne şi năzbâtii nu puneam la cale împreună odinioară?... E, vai, e departe timpul de care vorbesc!.. Ce de răsturnări de atunci. Nu eşti rudă şi cu cardinalul Montmorency-Laval?

— Da sunt!

— A fost unul dintre cei mai buni prieteni ai mei. Mi s'a spus ca ai veni să-ţi oferi serviciile Împăratului, e adevărat?

— Da, cu gândul acesta am părăsit Anglia.

— Pare-se că debarcând ai avut o aventura extraordinară... Mi s'a spus nu ştiu ce poveste de spioni, de jacobini, de o colibă... Ei bine, asta te va fi făcut să cunoşti primejdiile la care e necontenit expus Împăratul. Doresc ca zelul d-tale să crească printr'asta. Dar unde e oare unchiul d-tale, d. Bernac?

— La castelul Grosbois.

— Eşti în raporturi intime cu el?

— L-am văzut eri pentru întâia oară.

— E un om de mare folos pentru Împărat... pentru anumite afaceri... dar...

Se apleacă la urechea mea:

— O să-ţi găsim o sluibă mai plăcută decât a lui.

Şi, făcându-mi un gest amical cu mâna, se depărtă.

— Dragul meu, zise Gerard, Împăratul e în stare să te bombardeze mareşal al Franţei.

Nu mă putui împiedica să râd la gluma asta.

— Nu, nu glumesc, urmă cu convingere tânărul... D. de Tayllerand nu prea e risipitor cu zâmbetele şi cu saluturile lui… El observă întotdeauna dinspre ce parte bate vântul înainte de a da drumul zmeului… Ia spune, mă pot bizui pe d-ta ca să-mi obţin gradul de căpitan în timpul campaniei cu Anglia?... Ah, exclamă el, consiliul s'a sfârşit.

Uşa mare din fund îşi deschise amândouă canaturile; un val de ofiţeri se năpustiră în sală. Câţiva aveau uniformele albastre brodate şi gulerul împodobit cu frunze de stejar, semn distinctiv al mareşalilor Imperiului. Toţi, în afară de unul singur, mai erau încă în plină tinereţe, în orice altă ţară i-ai fi socotit fericiţi dacă ar fi fost locotenenţi-colonei sau maiori; dar războaiele necontenite şi sistemul nou care acorda totul meritului mai curând decât vârstei, fuseseră pentru ei mijloace rapide de avansare. Cu bicornul la subsuoară, cu mâna pe garda săbiei, se adunaseră în cerc şi discutau cu vioiciune.

— Faci parte din aristocraţie? mă întrebă Gerard deodată.

— Da, sunt înrudit cu Kobani şi cu Muntmorency-ii.

— Atunci vei avea o idee despre schimbăriie operate în Franţa de către Revoluţie, când vei afla că patru din aceşti înalţi demnitari – şi-mi arătă cercul generalilor şi al mareşalilor – au fost: unul băiat de cârciumă, celalt contrabandist, acesta de aicea dogar, cestălalt zugrav: ai în faţa d-tale pe Murat, Massena, Ney şi Lannes.

Fui cuprins de o emoţie de nespus... Ce nume! Îmi şi apăreau scrise pe frontispiciul Istoriei!

Rugai pe Gerard să fie atât de bun să mi-i arate anume pe fiecare din ofiţerii aceştia atât de străluciţi a căror glorie astupase prăpastia adâncă a castelor.

— Nu e lipsă aici de ofiţeri străluciţi, obiectă Gerard; apoi răsucindu-şi mustaţa adaugă: Sunt unii chiar foarte tineri cari nu vor întârzia să-şi întreacă pe înaintaşii lor mai vrâstnici, sper... La dreapta, iată-l pe Ney.

Zării un bărbat cu părul roşcat tuns scurt cu fălcile mari, pătrate: absolut mutra unui boxeur englez.

— Noi îl numim Pierre cel Roşu, sau şi Leul roşu, zise însoţitorul meu. Se spune că ar fi cel mai viteaz din toată armata, cu toate că, în realitate, nu e mai viteaz decât mulţi alţii pe care i-aş putea cita.

— Şi generalul care e lângă el? întrebai.

— E Lannes. Are capul înclinat pe umăr de când a fost rănit la asediul dela Saint-Jean-d'Arc. E un

gascon ca şi mine. Din nefericire, mă tem că întăreşte puţintel reputaţia care s'a făcut compatrioţilor mei că ar fi lăudăroşi şi zurbagii... Zâmbeşti, domnule?

— Eu, de fel!

— Hm, de... crezusem... Pentru că gasconii, să ştii d-ta, sunt cel mai blajin neam din Franţa, cel mai calm, cel mai rezervat, cel mai modest. De altminteri, asta e părerea mea şi sunt gata s'o apăr împotriva tuturor şi faţă de oricine!... Lannes e băiat bun, desigur dar cam prea iute, şi asta strică... Mai departe, colo e Langereau.

Privii cu interes pe eroul dela Castiglione, cel care nu se temuse să ia conducerea trupelor în singura zi în care Napoleon, cu sufletul zdruncinat, cu spiritul scos din făgaşe, fusese cât p'aci să fie mai prejos de datorie. Langereau, după părerea mea e mai curând făcut pentru câmpul de lupta decât pentru Curte. Cu faţa lui lungă de lup, cu nasul lui mare, roş, cu manierele lui grosolane, în ciuda frunzelor de stejar şi galoanelor, el a rămas tipul soldatului de corp de gardă. E cu mult mai în vârstă decât colegii săi şi promoţiunea lui la gradul suprem de mareşal al Franţei, a sosit prea târziu: va fi toată viaţa lui caporal.

— O, da! e un necioplit, adause Gerard, când îi comunicai impresiile mele. Lui, cât şi lui Rapp şi lui Lefebre le-a atras atenţia formală Împăratul să facă pe răcanii la lagăr şi nu la Tuilleries. Aveau câteşi trei obiceiul să se plimbe cu cişmele lor pline de noroi... Iată-1 şi pe Vandamme, oacheşul cela cu figura masivă, parcă lucrată cu barda... Dumnezeu să aibă în sfânta lui pază satele englezeşti unde şi-o stabili el cartierele! A fost urmărit odată, poate ca ştii, pentru că a spart fălcile unui preot din Westfalia, care n'a vrut să-i dea o sticlă de Tokay.

— Şi celălalt e Murat, nui-i aşa?

— Da, e Murat, cu favoritele lui negre cu buzele groase, cu faţa bronzată de soarele Egiptului. Ah, ce om! Te încredinţez că nu există ceva mai frumos decât să-l vezi pornind val-vârtej în fruntea brigăzii sale, agitând pana dela cască şi vâjâindu-şi sabia prin aer!... Uneori, numai la vederea lui careuri întregi de grenadieri inamici îşi ru peau rândurile şi se risipeau... Fără doar şi poate Lasalle e cel mai bun ofiţer al nostru de cavalerie uşoară, dar pentru galvanizarea trupelor nu există nimeni mai presus de Murat!...

— Dar cine-i oare tipul cel cu mutra zburlită, care se sprijină într'o sabie orientală?

— E Soult... Încăpăţânat ca un catâr. Îndrăcitul ăsta!... El se pune în pricina chiar şi cu Împăratul... Băiatul cela foarte frumos de lângă el, e Junot... Apoi cel rezemat de stâlpul cortului, e Bernadotte. Ciudată fizionomia acestui aventurier care, angajat voluntar şi neposedând nimic altceva decât puşca şi raniţa, nu s'a mulţumit numai cu bastonul de mareşal, ci a ajuns chiar să pue mâna şi pe un sceptru. S'ar fi putut spune de el, – contrar de ceeace spunea el de camarazii lui, că câştigase un tron împotriva voinţei Împăratului şi nu mulţumită Împăratului. Nimeni n'ar fi ghicit, pe trăsăturile lui cam greoaie, pe a care le urâţea desvoltarea fenomenală a unui nas provocator şi caraghios, înaltele destine ce-i erau hărăzite în viaţă. Niciodată nu au fost talente mai contestate decât cele ale lui Bernadotte, nici ambiţii într'un om pe care să le fi putut bănui cineva mai puţin.

Şi toţi aceşti viteji care, după expresia lui d'Angereau, nu se temeau nici de Dumnezeu, nici de dracul, toţi aceşti bărbaţi în cari mai clocoteau violentele pasiuni ale poporului, toţi cu toţii, Murat ca şi Vandamme, Ney ca şi Massena, tremurau de o încruntare a sprâncenei lui Bonaparte.

Deodată, un mare fior trecu prin toata adunarea, apoi, o tăcere strivitoare se abătu. Colo, în cadrul uşii, apăruse Împăratul. Ofiţerii, aşezaţi în bănci se ridicaseră ca aruncaţi în sus de un arc. În solemnitatea tăcerii zgomotul tocurilor lor lovind toate dintr'odată podeaua, păru înfricoşător. Îl găsiii pe Napoleon aşa cum era reprezentat atunci pe toate portretele lui. Bondoc, cu faţa grasă, având tenul fildeşului, cu părul rar de un castaniu care bătea în roşcat. Purta pantaloni scurţi de caşmir alb. Haina verde cu guler şi manşete roşii, sabie cu mâner de aur şi cu teaca de baga. Sub braţul stâng îşi ţinea pălăria lui mică împodobită cu faimoasa cocardă tricoloră, iar cu mâna dreaptă se juca cu o cravaşa cu măciuca de metal: înainta, cu privirea dârză, cu fălcile strânse.

— Amirale Bruix! strigă el.

Vocea lui mă făcu să tresar. Era aspră, stridentă, părând a sfârteca vorbele.

— Iată-mă, Sire, răspunse un ofiţer de marină ivindu-se deodată dintr'un grup.

Napoleon făcu trei paşi înainte, cu atât de ameninţătoare expresie în ochi, încât ofiţerul păli şi se întoarse spre cei de faţă, ca pentru a căuta un sprijin.

— Cum se face amirale, că nu mi-ai executat ordinele azi noapte

— Cu ce dreptîţi permiţi să gândeşti, când eu am ordonat?... Ai cumva pretenţia că sştii mai bine ca mine ce trebuie?

— În materie de navigaţie, Sire...

— În nici o materie, domnule!

— Dar furtuna care a izbucnit, Sire, a dovedit ca am dreptate...

— Taci domnule, îţi interzic să discuţi cu mine.

O emoţie surdă cotropise mulţimea; s'ar fi auzit şi musca zburând. Împăratul beat de furie, cu trăsăturile alterate, cu pupilele mărite, ridică cravaşa:

— Mizerabilei strigă el – şi mai încet, între dinţi: Coglione!

Observasem că pe măsură ce îl cuprindea mânia, franceza lui devenea din ce în ce mai incorectă. Timp de o secundă, fiecare se aşteptase să vadă biciuşca sfichiuind obrazul lui Bruix. Acesta din urmă se trase îndărăt, foarte palid şi puse mâna pe garda săbiei:

— Sire, băgaţi de seamă!

Tăcere cumplită.

Biciuşca se plecă încet atingând pantalonii de caşmir alb.

— Vice-amirale Magon, strigă Împăratul, d-ta vei prelua de acum încolo ordinele privitoare la escadra.... Amirale Bruix, vei pleca chiar în astă seară în Olanda... Dar unde-i locotenentul Gerard din huzarii lui Bercheny?

Tovarăşul meu înainta cu mâna la viziera căştii:

— Trebuia să aduci aci pe d. Louis de Laval?

— E aici. Sire.

— Bine, poţi să te retragi.

Gerard mai dădu odată salutul militar şi ieşi.

Împăratul îşi aţinti asupră-mi ochii lui albaştri în care nu mai era nici urmă de mânie. Auzisem desea vorbindu-se de această privire pătrunzătoare care se insinua în tine, citea până'n cele mai tainice gânduri; dar nu le înţelesei înrâurirea decât după ce mă simţii brusc fascinat, înlănţuit.

— Doreşti să ne serveşti, domnule de Laval?

— Da, Sire.

— Te-ai gândit îndeajuns, înainte de a te hotărî.

— Nu-mi aparţineam, Sire.

— Tatăl d-tale era un fervent regalist?

— Da, Sire.

— Şi un zelos apărător al Bourbonilor?

— Ei bine, acum în Franţa nu mai sunt nici regalişti, nici jacobini, nu mai sunt decât francezi lucrând la gloria patriei… L-ai văzut pe Louis de Bourbon?

— L-am văzut odată. Sire.

— E un om insignifiant, nu-i aşa?

— Nu, Sire, e un om foarte frumos.

Un nor întunecă ochii albaştri ai Împăratului. Apoi trăgându-mă de urechi, zise:

— Domnule de Laval, eşti un curtizan detestabil... Louis de Bourbon îşi va da seama într'o bună zi, că

pentru a câştiga un tron, nu e deajuns să scrii proclamaţii. Eu, am găsit coroana Franţei în noroi şi am ridicat-o cu vârful săbiei mele...

— Şi aţi ridicat şi Franţa, adăugă pişicher d. de Tayllerand, în picioare în dosul Împăratului.

Napoleon aruncă asupra ministrului să o privire neîncrezătoare. Şi, adresându-se secretarului său:

— De Meneval, ţi-1 las pe d. de Laval.

Am să mai vorbesc cu d-sa în sala de consiliu, după inspecţia artileriei.

XI
SECRETARUL

Împăratul ieşi; cortul se goli într'o clipă; rămăsei singur cu un băiat foarte draguţ care se prezentă el singur:

— de Meneval, secretar particular al Majestăţii Sale. Cred că am face bine, să mergem să luăm dejunul, adăugă el; c o precauţiune bună înainte de audienţa pe care Împăratul v'a acordat-o. Nu se ştie niciodată cât timp pot dura asemenea convorbiri... Închipuiţi-vă că Împăratul stă uneori zile întregi fără ca să mănânce... Cum sunt silit să împart postul cu el, pentru că lucrăm necontenit împreună, mi se 'ntâmplă adesea să am ameţeli de slăbiciune.

— Dar Împăratul, el cum se aranjează? întrebai.

D. de Meneval era atât de amabil încât mă simţeam foarte bine cu el.

— O, Împăratul e un om de fier! răspunse el. Nu ne putem lua după el. L-am văzut lucrând optsprezece ore în şir fără ca să ia nimic decât o ceaşcă-două de cafea. Îi dă gata pe toţi. Chiar şi soldaţii lui n'ar rezista. Fireşte, sunt mândru de sarcina pe care o îndeplinesc pe lângă el, dar mărturisesc că sunt momente în care aş fi gata să renunţ, atât sunt de sfârşit. La un sprezece seara, buimăcit de durere de cap, de oboseală şi de foame, mai stau încă să scriu ce-mi dictează. Gândiţi-vă că dictează tot atât de repede cum vorbeşte şi nu repetă niciodată un cuvânt. Deodată vezi că se opreşte: „Ei, de Meneval, cred că-i destul, hai să ne culcăm!" Apoi, în clipa în care scot un „uf" de satisfacţie şi mă gândesc să mă întind cu beţie în patul meu, ştiţi ce-mi spune? — "Vom continua mâine dimineaţă la ora trei". Asta se chiamă la el a petrece o noapte bună.

— Dar oricum, nu are ore fixe de masă?

— Da, dar nu ţine seama de ele. Precum vezi, ora prânzului a sunat de mult, nici ca şi-a dat măcar seama; s'a dus să facă în pecţia artileriei! După inspecţie, va fi altceva, apoi iar altceva până ce deodată, o să-i vie în gând să ia masa; atunci va striga: „Masa, Constant, masa!... numai decât la minut! O, şi bietul Constant va fi nevoit să aducă masa...

— Care va fi ca vai de lume.

Secretarul începu să râdă în surdină ca cineva căruia îi e frică să-şi manifesteze emoţiile. Părăsiserăm cortul şi străbătusem careul cel mare.

— Iată bucătăriile imperiale, zise d. de Meneval, arătându-mi ultimul cort al cartierului general. Apoi, arătând spre omul care şedea la intrare: Iată-1 pe Borel, al doilea bucătar.

— Câţi pui, azi, Borel?

— Ah, domnule de Meneval, e îngrozitor! gemu bucătarul. Trase deoparte perdeaua care închidea cortul: şapte farfurii conţinând fiecare un pui rece, erau aliniate pe o masă. — Al optelea e gata fript, tocmai bun de mâncat, zise el, dar mi s'a spus ca Împăratul a plecat în inspecţie, atunci am pus al nouălea la frigare.

— Şi aşa se aranjează lucrurile, zise chicotind d. de Meneval, pe când ne urmam drumul.

Odată, Constant a pregătit douăzeci şi trei de pui; în ziua aceea, Împăratul n'a mâncat decât abia la unsprezece şi jumătate noaptea!... De altminteri, se sinchiseşte prea puţin de ceeace mănâncă, numai să fie servit numai decât. Masa lui se compune deobicei dintr'un fel de peşte, un pui a la Marengo şi o jumătate sticlă de şampanie. Numai că bucătarul se fereşte grozav să puie înainte pe masă creme sau prăjituri, căci Împăratul ar fi în stare să te mănânce între peşte şi carne... Ah, ia priveşte asta, e foarte nostim, zise Meneval

întrerupându-se.

Scosei o exclamaţie de surprindere. În reţeaua de tranşee înguste care se îmbucă unele într'altele între corturi, un jocheu plimba de căpăstru un cal arăbesc minunat. În coltul uneia din ulicioare se afla un grenadier. Strângea în braţe un purceluş de lapte, pe care-1 arunca între picioarele calului, pe când acesta trecea pe dinaintea lui. Purcelul o rupse la fugă cu guiţături ascuţite; calul fără ca să tresară, îşi urmă trapul mlădios şi regulat.

— Ce însemnează asta? Întrebai.

— Asta înseamnă că Jarcdin, primul jocheu al grajdurilor imperiale dresează un cal de luptă pentru Împărat. Mai întâi animalul a fost supus la proba tunului apoi a fost pus să ducă poveri grele, însfârşit, asta e ultima probă, cea cu porcul. Împăratul nu e prea solid în şea, mai ales când e cufundat într'una din visările lui obişnuite; ar fi chiar prea de tot imprudent să nu i se dea un cal foarte bine dresat. Îl vezi pe tânărul care doarme în faţa cortului acestuia?

— Da.

— Nimeni n'ar putea bănui că şi în momentul acesta lucrează pentru Împărat.

— Nu; în orice caz, slujba lui e uşoară, întâmpinai.

— Vai! măcar de ar fi toate ca a lui oftă secretarul. Ei bine! Băiatul acesta, este Joseph Linden, care are piciorul exact de mărimea piciorului Împăratului. Slujba lui e să poarte timp de trei zile cismele noui ale stăpânului său... Încălţămintea pe care o are acum în picioare, e a Majestaţii Sale... observă cataramele de aur... A, d-ta domnule de Caulaincourt!... Iei masa cu noi, nu-i aşa?

D. de Caulaincourt ne salută graţios. Era un bărbat cu înfăţişare chipeşă, îmbracat cu o îngrijire extremă.

— Ce noroc că te-am întâlnit, dragul meu de Meneval, exclamă el. Nu prea te plimbi d-ta!... Munca mea, ca şef al Casei Împăratului, nu e mică, fără îndoială, dar te cred şi mai ocupat decât mine... Avem timp, ce zici? să mai luăm masa înainte întoarcerea Majestăţii Sale?

— Da, da, intraţi în cortul meu, totul e gata... De aici voi vedea pe Împărat sosind şi voi ajunge la cartierul general înaintea lui... Domnule de Laval, scuză-mă, n'am fost pregătit de musafiri.

Muriam de foame şi devorai fără ca să mă las rugat doua sau trei cotlete, o cantitate considerabilă de cartofi prăjiţi şi o porţie enormă de salată. E de prisos să mai spun că toate le-am găsit excelente. Superbul meu apetit nu mă împiedica totuşi să ascult conversaţia gazdei mele cu d. de Caulaincourt. Mă miram de francheţea cu care acesta din urmă se exprima privitor la Împărat şi la politica lui.

— Ce se spune despre dânsul în Anglia. domnule de Laval? mă întrebă el.

— Nimic bun.

— Asta o văd şi din jurnalele lor... Ah, jurnalele astea, îl înebunesc, nu altceva... Şi după toate astea, ţine cu tot dinadinsul să le citească pe toate!... Pariez că prima lui grije când va intra în Londra, va fi să spânzure pe toţi jurnaliştii.

— Şi a doua?

— A doua va fi de a lansa o proclamaţie în care va lămuri că, împotriva voinţeii lui şi numai pentru fericirea naţiunii engleze, a consimţit să pună stăpânire pe regatele Marei Britanii şi a Irlandei... Şi apoi, dacă aceşti bravi englezi formulează dorinţa de a avea un şef protestant, ei bine 1e va dovedi, prin A plus B că de fapt, biserica protestantă nedeosebindu-se de biserica catolică, apostolică şi romană, decât pe puncte de o importanţă secundară, el, Napoleon Bonaparte, e tocmai omul care le trebue ca să-i guverneze.

— O, asta e prea de tot! strigă de Meneval turburat şi amuzat totdeodată de cuvintele d-lui de Caulaincourt. Firește, Împăratul a fost, în diferite împrejurări, şi pentru raţiuni de stat, silit să afişeze sentimente religioase pe care el nu le avea – între noi fie zis, sunt chiar încredinţat că n'ar şovăi mai mult să se ducă la biserica Sf. Pavel decât la moscheea din Cairo – cu toate astea.... Ei, dar la urma urmelor, ştie el ce are de făcut, căci se gândeşte la toate.

— Se gândeşte prea mult, adăugă cu gravitate d. de Caulaincourt. Se gândeşte la atâtea lucruri, încât

ceilalţi nu mai gândesc nimic. Mă înţelegi bine, de Meneval.

— E adevărat, murmură secretarul, că nu încurajează nici originalitatea nici iniţiativa... Îl aud adesea spunând că nu caută nimic mai mult ca mediocritatea... Nostim compliment pentru noi ăştia care avem onoarea să-1 servim!...

— Chiar! Cea mai mare dovadă de inteligenţă pe care un om inteligent o poate da la Curtea lui, e să-şi dea aerul de tâmp zise d. de Caulaincourt cu amărăciune.

— Dar în sfârşit, sunt totuşi oameni de seamă în jurul lui, exclamai. ..

— Fără îndoială, dar nu se menţin decât ascunzându-şi capacităţile. Miniştrii Împăratului, află dela mine, nu sunt decât nişte impiegaţi; generalii lui nu sunt decât nişte aghiotanţi, nu suntem cu toţii însfârşit decât nişte agenţi ai puterii lui, sau mai bine încă, nişte oglinzi făcute să reflecteze fiecare din feţele lui. Într'una, el îţi apare sub forma unui financiar: e Lebrun; într'alta, sub aceea de prefect de poliţie: e Fouche; în a treia, sub cea de diplomat: e Tayllerand. Aspectele se deosibesc, dar e mereu acelaş personagiu. Eu, de Caulaincourt, duce de Vicence şi mareşal al palatului, nu pot angaja nici concedia un valet fără de voia Împăratului... Ah, cum îşi mai bate joc de noi!... Aci, de altminteri, sare în ochi superioritatea lui, în felul cum ne-a legat fedeleş, cum ne-a înăbuşit... Nu admite în anturajul lui nici o legătură de prietenie, şi întreţine între mareşalii săi, o astfel de zâzanie că n'ai afla doi care să consimtă să-şi strângă mâna. Davoust urăşte pe Bernadotte, Lannes să-l vadă mort pe Bessieres, iar Ney să nu-1 vadă în ochi pe Massena. E o minune că nu se bat în duel de zece ori pe zi... Şi apoi... şi apoi, cum ne mai cunoaşte slăbiciunile!... Risipa lui Savary, vanitatea lui Cambaceres, brutalitatea lui Duroc, prostia lui Berthier, îngâmfarea lui Murat, sunt instrumentele de care se serveşte ca să-şi sdifice formidabila lui putere... Eu nu mi-am descoperit încă slăbiciunea mea; dar el fii sigur, a studiat-o de mult, şi se foloseşte de ea, după plac.

— Ce muncă, exclamai, ca să conduci iţele acestei urzeli uriaşe.

— Da, ce muncă şi ce energie! accentua de Meneval. Optsprezece ore de muncă din douăzeci şi patru. Prezidează corpul legislativ până ce membrii au adormit la mesele lor. Mie aşa ceva mi-ar aduce moartea cum a pricinuit moartea lui Bourrienne.Dar nu-i nimic, aş muri fără ca să mă plâng, căci dacă e aspru cu ceilalţi, e aspru şi cu el însuşi.

— Îl vezi fericit, puternic, aureolat de glorie, interveni d. de Caulaincourt, ţinând milioane de fiinţe în lanţul datoriei şi al supunerii pasive, dar acum zece ani n'avea nimic şi râvnea la tot. Ah, domnule de Laval, ce ciudată figură Bonaparte din epoca ceea!... Era slab şi palid, avea privirea piezişe, fălcile înaintate. Mergea pe străzi ca o fiară în căutarea unei prăzi pe care s'o devore. Femeile şi copiii se fereau din calea lui. Întâia oară când l-am văzut, m'am gândit: „Asta, ori se aşează pe un tron sau îngenunchiază pe un eşafod".

— Cum exclamai, acum zece ani numai!...

—Da, acum zece ani numai. A părăsit cazarma ca să urce la palatul Tuileriilor… Dar era destinat rangului suprem, şi nu-1 împiedica să parvie.

— De Bourrienne îmi povestea încă că la şcoala de ofiţeri din Brienne făcea oarecum pe împăratul; lăuda, blama, încrunta sprâncenele şi zâmbea întocmai cum face azi. Ai văzut pe mama lui?

Făcui semn că nu.

— E o regină de tragedie, urmă d. de Caulaincourt. Fiul ei îi seamănă.

Secretarul îndura chinurile morţii. Ochii lui frumoşi de prepelicar mergeau dela d. de Caulaincourt la mine cu o nespusă expresie de spaimă.

— Oricum, domnule de Laval, nu crede, zise el, că Împăratul ar fi un tiran. Dacă ar fi aşa, n'am îndrăzni să vorbim pe socoteala lui cu o astfel de sinceritate. Sunt chiar sigur că ar fi ascultat reflecţiile noastre cu plăcere şi că ar fi aprobat chiar unele. Are defecte, recunosc; cum să n'aibă dacă e om? Dar fii bun şi priveşte calităţile, şi spune-mi dacă vreodată un suveran a îndreptăţit mai bine ca el alegerea unei naţiuni?... Lucrează mai mult ca oricare dintre supuşii săi; nu-şi caută niciodată nici odihnă, nici plăcere; e mai sobru ca fie cine din palatul Tuileriilor; îşi tratează soldaţii ca un tată. Când era sărac, şi-a crescut fraţii şi surorile; când e

fericit, îi face să ia parte la norocul lui. Într'un cuvânt, e devotat, curagios, sobru şi temperant… Comparaţi cu purtarea lui aceea a prinţului de Galles.

— Îmi amintii deodată, acel şir de scandaluri care ridicase opinia publică în Anglia, scandalurile dela Londra, scandalurile dela Newmarket, şi nu mă apucai de fel să-1 apar pe prinţul George. Mă mulţumii să observ că englezii nu atacau câtuşi de puţin viaţa particulară a Împăratului, ci numai politica sa ambiţioasă.

— Ah! pentru că Împăratul e pe deplin încredinţat, zise Caulaincourt şi suntem şi noi ca şi el, că nu e destul loc în Europa ca să cuprindă Franţa şi Anglia. Trebue ca una din două să dispară. Dacă noi triumfăm, stabilim o pace eternă. Italia e a noastră, Austria zdrobită pentru a doua oară, Germania înbucătăţită; cât despre Rusia, ea se poate întinde cât o vrea la Sud şi la Est; cât despre America, ne va aparţine când vom voi; ne va fi oricând uşor să-i stârnim un război ruinător pentru ea pe chestia Louisianei şi Canadei... Imperiul lumii ne aşteaptă...

Tot vorbind d. de Caulaincourt se apropiase de intrarea cortului:

— Un lucru ne opreşte, zise el.

Şi arată apele albastre ale canalului Mânecii. În depărtare, ca nişte aripi de pescăruşi, fremătau pânzele flotei duşmane.

XII
OMUL DE ACŢIUNE

Cortul d-lui de Meneval era astfel aşezat, că se putea îmbrăţişa dintr'o privire întregul cartier general. Dar fuseserăm până în tr'atat de absorbiţi de conversaţie?... Sau Poate că Împăratul pătrunsese în lagăr printr'o intrare opusă?... Fapt e că nu văzurăm nimic, nu auziserăm nimic, şi că rămaserăm buimaci când un căpitan a gărzii veni să ne anunţe că Majestatea Sa, îşi aştepta secretarul.

Faţa bietului de Meneval se făcu albă ca şi jaboul lui. Sări deodată în sus, şi tremurând, agitat, zise:

— Ar fi trebuit să fiu la postul meu, îngână el. Ce nenorocire, Dumnezeule, ce ne norocire!... Iartă-mă... Pălăria mea?... Unde mi-e pălăria?... Dar sabia? Vino, domnule de Laval, nu mai avem o clipă de pierdut!...

Teroarea tânărului ofiţer îmi reaminti pe cea a amiralului Bruix, mai înainte, în anticameră, şi fără de voia mea făcui reflecţia că supuşii semănau cam prea mult cu nişte întemniţaţi. Nimeni nu respira liber; nimeni nu îndrăznea nici să râdă, nici să vorbească. Trăiai mereu uluit, mereu torturat de teama unei disgraţieri. Ba bine primiţi ba dat în lături, luat 'n răspăr în public, bruftuluit în intimitate, erai rostogolit prin vâltoarea tumultoasă a evenimentelor, ca pietrele celea rotunjite, lustruite pe cari le duc cu ele apele spumegânde.

— Toţi oamenii aceştia, îmi spusei, au la mână cătuşele săbiei; dar nu-şi dau seama. Iubesc, admiră pe stăpânul care-i leagă fedeleş. — Misterioasă influenţa!...

— Poate că aş face mai bine să rămân aici, spusei d-lui de Meneval, când sosirăm în anticameră unde mai era încă adunată o mulţime compactă şi zumzuitoare.

—Nu, nu, am ordin să vă aduc în cabinetul Împăratului, urmaţi-mă... Doamne! numai de n'ar fi supărat... Cum de s'a putut întoarce fără ca să-1 văd?

Cu ochii rătăciţi, cu tâmplele acoperite de sudoare, bătu binişor la uşa din fund care-i fu deschisă numai decât de către mamelucul Roustan.

Pătrunserăm într'o încăpere foarte mare, dar mobilată cu o simplicitate extremă. Pereţii erau tapetaţi cu o hârtie gri-arginue. În mijlocul tavanului pe care era zugravit un cer cu nori ca de frescă, se întindea vulturul imperial ţinând fulgerul între ghearele lui. Cu toată căldura, un foc mare ardea în vatră. Atmosfera era grea, îmbibată de un miros puternic de aloes. În mijlocul încăperii se afla o masă ovală, drapată cu pluş verde şi încărcată cu o mulţime de scrisori şi de hârtii. Una din extremităţi acestei mese era înălţată de un pupitru dinaintea căruia se afla un scaun de marochin verde purtând pe rezemătoare armele Împăratului. În jurul sălii, în picioare, de-alungul pereţilor, ofiţeri, aghiotanţi sau stafete, aşteptau ordine.

Când intrarăm. Napoleon se amuza să înfigă vârful unui briceag în rezemătoarea scaunului său. Ne privi o clipă, apoi adresă lui de Meneval:

— Te aştept, domnule, zise cu vocea lui aspră. N'am aşteptat niciodată pe d. de Bourrienne!...

De Meneval bâigui o scuză.

— N'am ce face cu scuzele!... Ia raportul acesta pe care l-am scris în lipsa d-tale, şi copiază-1.

Nefericitul secretar luă hârtia cu o mână tremurătoare şi se duse de se aşeză în faţa mesei, la locul care-i era rezervat.

Napoleon începu să umble încoace şi 'ncolo prin încăpere, cu mâinile la spate, cu umerii adunaţi, cu capul lui mare, rotund aplecat spre piept. Mă gândii că i-ar fi fost tare greu să se lipsească de secretar, căci, pentru ca să scrie acest simplu raport, îşi stropise cu cerneală biroul şi chiar pantalonii de caşmir alb de care pesemne că se servise ca de un ştergător de pană de scris.

Cât despre mine, tot mai eram la uşă, nemişcat lângă Roustan. Împăratul părea ca nici nu ştie de prezenţa mea.

— Ei bine, de Meneval, striga el deodată — s'a isprăvit cu raportul cela?... Mai avem o mulţime de lucruri de făcut...

De Meneval din ce în ce mai îngrozit, se întoarse pe jumătate:

— Iertare, Sire! murmura el.

— Ce iertare?... Ce mai e şi acum?

— Iertare, Sire, dar... mi-e cu neputinţa să citesc ceeace aţi scris!

— Hm, hm!... Dar vezi bine despre ce e vorba?...

— Da, Sire, e vorba de furagii pentru cavalerie.

— Da de unde!... Zău, de Meneval. Îmi aminteşti de Cambaceres. Când a primit darea de seamă pe care i-am trimis-o asupra bătăliei dela Marengo, a luat-o drept un plan de campanie. E de necrezut ca scrierea mea să-ţi fie atât de greu de descifrat! Documentul acesta n'are nici o legătura cu furagiile cavaleriei, cuprinde instrucţiile mele către amiralul Villeneuve, pentru concentrarea flotei şi ocuparea canalului Mânecii. Dă'ncoa, să ţi-1 citesc.

Apucă hârtia cu bruscheţa lui obişnuită. Dar după ce o examinase destul de multă vreme, o făcu mototol şi o aruncă sub masă.

— Scrie, spuse el lui de Meneval, — îţi dictez.

Îşi reluă plimbarea şi începu să vorbească în fraze scurte, dârze, tăiate cu sabia. Curând, asaltat de valul gândurilor sale, fu o revărsare de cuvinte pe care de Meneval, cu faţa împurpurată, se silea să le prindă'n zbor. Vocea lui devenea mai vibrantă, pasul lui mai repede. Îşi apucă manşeta dreaptă între palmă şi degete şi-şi răsuci braţul cu un gest epileptic care-i era obişnuit.

Planurile lui, ordinele lui, aveau atâta limpezime că mi-ar fi fost uşor să le execut, cu toate că eram cu totul străin de navigaţie. Dar ceeace admiram mai ales, era cunoştinţa adâncită pe care o avea despre armamentul şi poziţia, nu numai a fiecărui vas de linie, dar şi a fiecărei fregate, a fiecărui brick, a fiecărui sloop, care făcea escală în porturile Rochefort, Cadix, Carthagena şi Brest. Enumera pe oamenii echipajului lor şi piesele tunurilor lor fără cea mai mică şovăială şi nu era mai puţin în curent despre numele, puterea şi poziţia fiecărui vas al flotei engleze. O astfel de ştiinţă ar fi fost lucru deosebit la un ofiţer de marină, dar la Împăratul, care în afară de asta trebuia să se mai ocupe şi de armata lui, de afacerile interioare şi exterioare, de comerţ, de agricultură şi de finanţe, era ceva miraculos. Am mai spus că n'avea deloc aerul că ştia de prezenţa mea acolo; totuşi observai că din când în când, arunca o privire în spre partea unde mă aflam eu. După ce isprăvi de dictat, se înfipse în faţa mea.

— Te surprinde, domnule de Laval, că mă vezi conducând mişcările flotei fără ajutorul ministrului meu... Asta-i principiul meu: — Un suveran trebue să cunoască totul, să facă totul el singur. Dacă Bourbonii şi-ar fi impus această obligaţie, n'ar fi reduşi acum să trăiască prin negurile Angliei.

— Dar trebue să aibă cineva memoria Majestăţii Voastre, ca să reţie atâtea elemente diverse! exclamai.

— Memoria mea, tinere, este rezultatul unui sistem, căci fireşte, nu-mi aduc aminte decât de fapte şi de figuri, dar niciodată de date şi de nume. Îmi închipui creerul meu împărţit într'un anumit număr de căsuţe, sau dacă vrei mai bine, de sertare conţinând fiecare o materie diferită. Când deschid unul din aceste sertare, celelalte se închid instantaneu, şi sunt astfel întotdeauna sigur că voi găsi ceeace mi-e de folos. Ah, am atâtea lucruri în cap, domnule de Laval!... Am, precum ai văzut, un sertar plin cu vase de război, altul cu fortăreţe. Nu de mult, ministrul de război făcându-mi o expunere a apărării frontierelor noastre, l-am făcut să observe că uitase să menţioneze două tunuri într'o mică baterie, situată lângă Ostende. Într'un al treilea sertar, ai toate regimentele Franţei. „Sertarul cela în ordine, mareşale Berthier?".

Un bărbat spân, care-şi rodea unghiile în pervazul ferestrei, răspunse cu un salut la întrebarea Împăratului.

— Sire, sunt încredinţat că ai putea chema pe nume pe toţi soldaţii armatei, zise.

— Nu, dar cel puţin pe diavolii cari au făcut campania din Egipt cu mine. Apoi domnule de Laval, am alte sertare pentru canale, poduri, drumuri şi manufacture. Finanţele, coloniile, Italia şi Olanda, îşi au şi ele pe ale lor. Pentru a guverna Franţa nu e destul să ştii să porţi o mantie de hermină cu aere de demnitate şi să vânezi cerbul în pădurea Fontainebleau! Nu eşti şi d-ta de părerea asta, domnule?

Fizionomia molăie, apatică a lui Louis XVI îmi răsare deodată în faţa ochilor. Ca, copil, avuseserăm onoarea să-i fiu prezentat la Versailles de către tatăl meu. Fui silit să recunosc că după îngrozitoarele sbuciumări dela 93, ţara noastră avea nevoie să se adăpostească sub autoritatea unui şef de o bravură şi de o inteligenţă atât de încercată.

Napoleon se apropiase de foc. Răscolea tăciunii cu vârful piciorului, fără ca să se sinchisească de cataramа delicată de aur care-i împodobea încălţămintea, şi pe care o îngreuiau flăcările.

— Te felicit pentru înţeleaptă hotărîre pe care ai luat-o, adăugă el după ce-i răspunsei. Dar, pe cât se pare, d-ta încă mai de mult te-ai declarat de partea mea... Nu d-ta m'ai apărat, într'o seară împotriva acelui tânăr englez, care la hanul „Omul Verde din Ashford a ridicat un toast injurios împotriva mea?

Uimirea îmi pecetlui gura. Cineva povestise vasăzică acest incident Împăratului.

— De ce ai făcut asta?

— Dar nu ştiu, Sire... din instinc poate.

— Ei asta-i!... Numai animalele şi nebunii acţionează din instinct. Aveai motivele d-tale, domnule. Dece să-ţi rişti viaţa pentru mine, domnule, într'un moment în care n'aveai nimic de sperat dela guvernul meu?

— Pentru că simţeam ca eraţi unicul sprijin al Franţei, Sire.

În timpul acestei convorbiri, îşi reluase pkimbarea şi-şi răsucea mereu braţul cu o mişcare convulsivă. Uneori se oprea în faţa unuia sau a altuia dintre ofiţerii săi şi-l fixa atent, cu monoclul încadrat în arcada sprâncenei. Avea vederea scurtă, lucru care-l silea să se servească de un monoclu sau de un binoclu – uneori chiar lua o priză de tabac dintr'o tabacheră de baga dar înainte de a-i ajunge la nas tabacul îi cădea pe jos sau pe vestă.

Răspunsul meu îi fusese plăcut, fără îndoială, căci se repezi la mine şi mă trase tare de ureche.

— Da, prietene zise el, ai dreptate; sunt sprijinul Franţei, am să fac din ea cea mai mare naţiune a lumii. Toţi suveranii Eulopei vor fi constrânşi să-şi aibă locuinţa în capitala Franţei şi să fie de faţă la încoronarea urmaşilor mei.

Se întrerupse, cu trăsăturile dureros contractate:

— Urmaşii mei, gândi el cu glas tare, cine au să fie?... Pentru cine voi fi construit imperiul acesta?...

Apoi, din nou stăpân pe sine:

— Ce se spune de mine în Anglia, d-le? Se tem că am să trec canalul Mânecii?

— Nu, Sire, se tem că n'aveţi să-l treceţi.

— Vechii mei oşteni sunt nemulţumiţi. Pretind că de data asta, numai marinarii au să aibă cinstea campaniei. Englezii n'au decât o mică armată?

— Aproape toţi bărbaţii sunt voluntari, Sire.

— Pf! Recruţi! exclamă el şi făcu un gest cu mâna ca şi cum i-ar fi măturat pe toţi din faţa lui. Am să debarc la Kent sau la Sussex cu 100.000 de oameni; am să dau o bătălie pe care am s'o câştig, cu o pierdere de aproape 10.000 de oameni şi a treia zi voi fi la Londra. Cel dintâi lucru pe care-l voi face, va fi să bag la închisoare pe membrii parlamentului, pe bancheri, pe negustori şi pe jurnalişti. Voi impune un tribut de 100 de milioane lire sterline. Voi favoriza clasele sărace în dauna aristocraţiei, ca să-mi constitui un partid. Voi desprinde Scoţia şi Irlanda şi le voi da un guvern, astfel că vor fi într'o situaţie superioară Angliei. Voi semăna pretutindeni zâzanie şi ură. Apoi, părăsind Marea Britanie, îi voi cere ca preţ al serviciilor mele, flota şi coloniile sale. Astfel voi fi stabilit pacea pentru mai mult de un secol şi voi fi asigurat împărăţia lumii pentru Franţa.

În acest scurt expozeu al unui plan fantastic, am întrezărit acea înaltă facultate pe care o avea Napoleon de a concepe planurile cele mai vaste şi de a studia în acelas timp amănuntele cele mai mici.

Timp de o clipă visa cucerirea Orientului. În clipa următoare, ordinele erau lansate, trupele şi vasele adunate, muniţiile gata: visul devenise o realitate.

Intenţia lui, căci nu făcea nimic fără de intenţie, era să-mi descopere procedeele sale de administraţie, să mă uluiască prin multiciplicitatea talentelor sale, cu speranţa, fară îndoială că voi folosi înrâurirea mea asupra emigranţilor ca să-i îndemn să se înapoeze în jurul tronului său.

Mă lasă acolo să stau în picioare, mai multe ore, silindu-mă să asist la munca lui zdrobitoare şi luându-şi, ca Proteul din legendă, întruchipările cele mai diferite. Chestiunile cele mai importante ca şi cele mai neînsemnate serveau de trambuline inteligenţei sale. Ba se ocupa de cantonamentul de iarnă al trupelor sale; ba discuta cu Caulaincourt, mijloacele de a micşora cheltuelile casei.

— Vreau să fiu econom în casă la mine – spunea el – ca să desfăşor mai mult lux în afară. Când eram sublocotenent, trăiam cu o mie două sute de franci pe an; nu mi-ar fi deloc greu să reîncep şi acum aşa trebue isprăvite odată cu cheltuelile astea nebuneşti ale palatului. — ... Cum, domnule de Caulaincourt, văd după socotelile d-tale ca se beau o sută cincizeci şi cinci de ceşti de cafea pe zi!... Gândeşte-te că zahărul face patru franci livra şi cafeaua cinci franci, ceeace face ca o cafea să coste aproape un franc!... Mai bine fixează fiecăruia o sumă pentru cafea, o să fie cheltuială mai puţină... Şi socotelile d-tale privitoare la grajduri sunt exorbitante! Preţul actual al fânului, şapte sau opt franci pe săptămână sunt prea deajuns pentru întreţinerea unui cal. Nici o risipă, domnule, nici o risipă!... Astfel, în câteva minute, trecea dela organizarea unui imperiu la amenajarea unui grajd şi dela un buget de câteva milioane la o factură de câţiva franci. Tot vorbind, Împăratul căuta privirile mele, observa ţinuta mea, ca pentru a surprinde cele mai fugitive impresii ale mele. „Ce-i pasă lui atâta de aprobarea sau de blamul meu?" îmi spuneam în fiece clipă. Dar acum, când enumăr pe toţi fiii din aristocraţie cari mi-au urmat exemplul, pe toţi cari s'au întors din exil ca să se înroleze sub drapelul lui Bonaparte, înţeleg importanţa ce dădea personalităţii mele.

— Ei, domnule de Laval, zise Napoleon, acum că ai avut prilejul să-ţi faci o idee de organizaţie, de metoda mea... tot mai eşti hotărît să mă serveşti?

— Mai mult ca oricând, Sire.

— Te previn că nu sunt comod în fiecare zi; sunt chiar uneori foarte aspru zise el zâmbind. Erai aci când l-am scuturat pe amiralul Bruix?... Da, pentru că avem cu toţii datorii serioase de îndeplinit. Disciplina e tot atât de necesară în rangurile înalte ca şi în cele inferioare. Dar, linişteşte-te, mânia la mine nu urcă mai sus de atât, – şi întinse mâna până la mijlocul gâtului, nu-i îngădui să-mi năvălească în cap. Doctorul Corvisart pretinde că am pulsul mai încet ca oricare dintre bolnavii săi.

— Şi că mâncaţi mai grăbit ca oricare om din Franţa, Sire, adăugă un personagiu cu faţa largă, care vorbea cu mareşalul Berthier.

A, hoţomanule! Tare te bucuri ori de câte ori îmi poţi arunca o înţepătură!. Ştiu eu: doctore, că eşti tare supărat pe mine: nu-mi ierţi că ţi-am spus odată că prefer să mor de boala mea, decât de leacurile d-tale. Da, mănânc prea repede, dar e vina statului!... A, fiindcă veni vorba, Constant, nu e ora mesei?

— E ora patru, Sire.

— Atunci serveşte la iuţeală, ce mai stai?

— Da, Sire, dar d. Isabey e aici cu păpuşile lui.

— E aici? Atunci lasă-1 să intre.

Pictorul miniaturist Isabey, intră îndată în încăpere. Părea obosit ca un om care a făcut o călătorie lungă. Cismele şi hainele îi erau pline de praf. Ţinea la subsoară un coş mare de răchită.

— Sunt două zile de când te aştept, Isabey zise Împăratul cu voce tăioasă.

— Sire curierul a sosit deabia eri; numaidecât am pornit la drum.

— Ai adus modelele?

— Da, Sire.

— Pune-le pe masă.

Nu-mi putui reţine râsul când Isabey, după ce-şi deschise coşul, scoase o colecţie întregă de păpuşi înalte de o şchioapă şi minunat îmbrăcate cu catifea, mătase, hermină şi dantelă. Totuşi, când fură toate pe masă, ghicii că Împăratul, cu patima lui de amănunt, a voit să judece efectul Curţii sale, când demnitarii lui vor fi învestmântaţi în minunatele costume pe cari li le comandase.

— Ce-i asta? întrebă el, ridicând în sus o păpuşe în costum de amazoană şi în cap cu o tocă cu pene albe.

— Este amazoana Împărătesei, Sire.

— Să cobori ceva mai jos cordonul.

Napoleon avea idei foarte îndărătnice privitor la toaleta femeilor.

— Afurisita asta de modă e singurul lucru pe care nu-1 pot reforma! Aşa, Duchesne, croitorul meu, mi-a scurtat cu trei degete pulpanele hainei, Oricât m'am zbătut, oricât am ţipat, n'a cedat, animalul! Cred că ar fi rezistat tuturor armatelor pământului şi mărilor!...

Ridică o altă păpuşe care purta o haină verde.

— Ce costum e ăsta? întreba el.

— Al marelui vânător, Sire.

—Atunci e al d-tale, Berthier? Dar ăsta roşu?

—Al marelui cancelar.

— Dar ăsta violet?

— Al marelui şambelan.

— Napoleon se amuza cu păpuşile acestea ca un copil cu o jucărie nouă. Le plimba pe masă, le grupa, le făcea să salute. În sfârşit le aruncă în coş.

— Merge, merge, Isabey, zise el, sunt mulţumit d-ta şi de acest de David (ilustrul pictor Louis David) deasemeni. Vă veţi putea prezenta devizele la consiliul de echipament. A, ai să-i spui d-nei Lenormand că dacă mai îndrăzneşte să-mi prezinte un cont ca cel din urmă, am s'o trimit să petreacă câteva luni la Vincennes... Ia spune, domnule de Lava1, e rezonabil să se cheltuiască 25.000 de franci pentru o rochie, chiar dacă ar fi pentru d-şoara Eugenie de Choiseul?

Uluit de surprindere, nu putui răspunde decât evasiv. Cunoştea deci şi dragostea mea pentru d-şoara de Choiseul? Dar omul ăsta era par'că un vrăjitor, nu alta!

Faţă de zăpăceala mea, zâmbi şi fizionomia lui capătă expresia ştrengărească pe care şi-o dădea uneori în momentele de bună dispoziţie. Ochii îi erau atunci de un alnastru intens; alteori deveneau aproape negri sub sforţarea preocupărilor, şi luau o culoare cenuşie de oţel în elanurile de mânie. Lăsă mâna lui mică, grasă pe umărul meu. Adineauri erai mirat că sunt în curent cu duelul d-tale cu tânărul gentleman din Ash-

ford; acum eşti şi mai tare mirat, auzindu-mă că rostesc numele domnişoarei de Choiseul. Dar dragă domnule, la ce mi-ar servi agenţii pe care-i ţin în Anglia, dacă n'aş avea cunoştinţă de lucruri atât de importante ca astea?

— Sire, nu pot concepe ca să vi se raporteze astfel de bagatele, şi nici ca DomniaVoastră să vă opriţi la ele o clipă.

— Eşti modest, tinere; sper că frecventarea Curţii nu te va face să-ţi pierzi aceasta încântătoare calitate. Vasăzică îţi închipui că afacerile d-tale n'au nici o importanţi pentru mine?

— Şi dece ar avea, Sire?

— Cine e unchiu-mare al d-tale.

— Cardinalul de Montmorency-Laval. Sire.

— Exact. Şi unde este?

— În Germania.

— În Germania şi nu la Notre-Dame unde l-aş fi înscăunat chiar eu. Cine e vărul d-tale.

— Ducele de Roman.

— Unde e el?

— Da, la Loandra şi nu la Tuileries unde ar fi ocupat oricare însărcinare pe care ar fi dorit-o. Ah! tare aş vrea să ştiu dacăa răsturnatul de pe tron, gonit ca Bourbonilor, aş găsi şi eu servitori credincioşi, gata să jertfească avere, patrie, dragoste, pentru ca să mă urmeze în exil?... Ia dă-te puţin încoa, Berthier!...

Împăratul apucă de ureche pe favoritul său. Acesta era cel mai mare semn de dragoste.

— Aş putea să mă bizui pe tine, soi rău ce eşti?

— Sire, nu va mai înţeleg!...

Până acum convorbirea noastră avusese loc cu glas scăzut; nici una din persoanele cari erau în sală nu dăduseră atenţie; acum cu toţii atârnau de buzele lui Berthier.

— Dacă aş fi detronat, te întreb, expulzat din Franţa, m'ai însoţi în exil? Rosti lămurit Împăratul.

— Nu, Sire.

— Drace! Eşti barem sincer.

— Dar nu v'aş urma că n'aş putea, Sire.

— Dece oare?

— Pentru că aş fi mort.

Napoleon izbucni într'un hohot de râs.

— Şi se spune că Berthier e prost! Strigă el. Ascultă, Berthier, sunt sigur de d-ta, căci dacă te iubesc eu, dacă te protejez, sunt la mijloc motive absolut personale ale mele: dar pentru alţii, d-ta eşti făr' de importanţă. N'aş putea spune acelaş lucru de d. de Tayllerand, bunăoară.

Şi, întorcându-se spre diplomat:

— D-ta, scumpul meu, m'ai părăsi tot atât de repede cum l'ai părăsit pe Louis XVI. Ai un talent deosebit de a te adapta la toate stăpânirile, la toate sistemele…

Împăratul adora aceste mici scene în care fiecare se simţea prost, chinuit de perspectiva unei întrebări jenante la care va trebui să răspundă numaidecât, fără ca să aibă timpul să-şi cântărească cuvintele. Dar în momentul acesta, fiecare uita de chinurile sale ca să nu se mai ocupe decât de d. de Tayllerand. Ce avea să spue?... Cum se va apăra de reproşul acesta?

El, în picioare, sprijinit în bastonul lui de abanos, cu spinarea încovoiată, cu buzele strânse într'un zâmbet ironic, părea ca primise dela Împărat cel mai graţios compliment. El impunea prin felul lui de a fi cu Napoleon, tratându-l întotdeauna ca pe un egal, fără a-l măguli sau desmierda vreodată.

— Sire, credeţi, zise el, că v'aş părăsi dacă inamicii dv. mi-ar oferi avantagii mai mari decât celea de care mă bucur pe lângă dv.?

— Sunt încredinţat.

— Atunci, ar trebui ca avantagiile acelea să fie fenomenale, Sire, căci în afară de hotelul din strada Saint-Florentin şi de cele două sute de mii de livre rentă pe care mi le-aţi acordat, mi-aţi mai încredinţat şi slujba de prim ministru, altfel nu ştiu cum m'ar putea ridica cineva mai sus.

—Cei drept, nu-ţi lipseşte nimic, murmură Napoleon, scrutându-l totuşi cu o atenţie gravă.

Apoi urmă:

— Ia spune, Tayllerand, când te căsătoreşti cu d-na Grand?... Sacristii, isprăveşte cu legătura asta, e de nesuferit!... Ah, numai nu scandaluri la Curte, domnilor, nu chestii cu femei, vă rog!...

— Să fie înclinare sau obişnuinţă, răspunse liniştit Tayllerand, dar am oroare de căsătorie, Sire.

— E adevărat, zise Napoleon râzând, uit întotdeauna că vorbesc episcopului d'Ajtun. E o femee tare inteligentă d-na Grand! Trage foarte bine cu urechea.

Tayllerand ridică din umeri.

— Inteligenţa nu-i un bun pentru femei, Sire. O femee de spirit îşi compromite soţul, pe câtă vreme una proastă nu se compromite decât pee a.

— După părerea mea, femeea cea mai inteligentă, zise Împăratul, este aceea care ştie să-şi ascundă spiritul. În Franţa, femeile sunt primejdioase, pentru că sunt mai isteţe decât bărbaţii. Ele nu înţeleg că avem nevoie de inimile şi nu de capetele lor. Ori de câte ori au dominat femeile pe vreun rege l-au dus la înfrângere şi la ruină. Sunt prea nervoase, prea sentimentale, pline de energie, dar fără logică, fără prevedere. Uitaţi-vă la blestemata ceea de doamnă de Stael, uitaţi-vă la toate femeile din foburgul Saint Germain, îmi pricinuiesc mai multe necazuri decât întreaga flotă a canalului Mânecii. Să se ocupe de copii şi de cârpele lor… Nu-i aşa domnule Laval!

Neîmpărtăşind ideile acestea ale Împăratului, mă ferii să răspund.

— La vârsta d-tale, reluă el, nu e cineva încă destul de practic. Am fost şi eu ca d-ta odinioară. Era în epoca în care imbeciii ceia de parizieni găseau că văduva ilustrului general de Beauharnais făcea o mesalianţă căsătorindu-se cu Bonaparte...

Tăcu o clipă, absorbit, apoi reîncepu:

— Între Milan şi Mantua, sunt doua hanuri. În timpul campaniei din Italia, au străbătut distanta care desparte aceste doua oraşe, într'o zi, şi m'am oprit la fiecare han, ca să scriu soţiei mele.... Doua scrisori într'o zi!... Ce roman!... Ce romantism! Dar iluziile zboară, domnule, şi înveţi să vezi lucrurile aşa cum sunt... Cât e de posomorâtă totuşi viaţa fără de farmecele amorului…

Trăsăturile Împăratului se întunecaseră la această evocare a trecutului care fără îndoială că-i pricinuise mai multă bucurie decât cele mai glorioase cuceriri ale lui.

Dar, deodată abătându-se din nou:

— Eugenie de Choiseul e chiar nepoata ducelui de Choiseul?

— Da, Sire.

— Sunteţi logodiţi?

— Da, Sire.

El dădu din cap.

— Dacă vrei să-ţi faci drumul la Curte, domnule de Laval, trebuie să-mi încredinţezi direcţiunea afacerilor d-tale. Pot eu oare vedea cu ochi indiferenţi o căsătorie între emigranţi, între oameni cari sunt duşmanii mei cei mai înverşunaţi?

— Opiniile d-şoarei de Choiseul sunt ale mele, Sire.

— Cântece toate astea! D-şoara de Choiseul e prea tânără ca să aibă opinii. Are sânge de aristocrată în vine; sângele acesta albastru va clocoti într'o bună zi... Domnule de Laval, căsătoria d-tale mă priveşte pe mine. Să vii curând la Pont-de-Briques, ca să fii prezentat Împărătăsei. Ce-i Constant?

— Sire, este o doamnă care imploră pe Majestatea Voastră s'o primească.

— O doamnă! exclamă Împăratul. Pasăre rară, nu se prea vede aşa ceva la lagăr! Cine e? Ce vrea?

— Se numeşte Sibylle Bernac, Sire.

— Ei, dar e fiica bătrânului Bernac, din Grosbois... unchiul d-tale dinspre mamă, domnule de Laval

Plecai ochii, umilit.

— O, Doamne! zise Împăratul căruia nu-i scăpase simţimântul meu de ruşine, n'are desigur o ocupaţie prea plăcută; dar îmi face mari servicii. El, nu-i aşa deţine acum bunurile tatălui d-tale?

— Da, Sire!

Mă privi cu un aer bănuitor:

— Şi dacă te-ai întors în Franţa, ai făcut-o probabil cu speranţa de a fi reintegrat în drepturile d-tale.

— Nu , Sire, exclamai, vreau să-mi fac singur drumul şi averea.

— Prea bine!... E mai nobil să fondezi o rassă decât s'o perpetuezi, murmură Napoleon. De altminteri, domnule de Laval, nu voi putea să-ţi înapoez bunurile, căci aşa cum stau lucrurile în Franţa acum că, dacă am începe să facem restituiri, n'am mai isprăvi, Încrederea publică ar fi zdruncinată. N'am Partizani mai devotaţi decât cei cari posedă azi pământurile emigraţilor; atâta vreme cât îmi vor fi de folos, le vor păstra. Dar ce-o fi vrând dela mine d-şoara Bernac?... Constant, adu-o înăuntru.

În clipa următoare, verişoara mea fu introdusă. Era foarte palidă: ochii îi scânteiau ca arşi de friguri; mergea încet şi părea şi mai înaltă.

— Domnişoară, ce doreşti? zise Împăratul pe tonul ursuz pe care-1 adoptase faţă de femei, chiar când le făcea curte.

Sibylle se întoarse spre asistenţă, şi, zărindu-mă păru că se linişteşte.

— Sire, viu să vă cer o graţie!

— N'am nimic de refuzat fiicei lui Charles Bernac, răspunse Împăratul.

— Sire, nu vă solicit în numele tatălui meu. Invoc în propriul meu nume, clemenţa Maiestăţii Voastre în Soarea Im Lucien Lesage, arestat eri pentru crimă de înaltă trădare... E un poet, Sire, un visător.

— Un visător!, exclama Împăratul dar ce este mai primejdios decât un visător.

Luă de pe masă un pachet de note pe care le răsfoi repede.

— Şi fără îndoială că acest domn Lesage este logodnicul d-tale, domnişoara.

Sibyle roşi.

— Iată aici interogatoriul său – continuă Împăratul. Judecând după cele ce mărturiseşte, nu-1 cred demn de dragostea pe care i-o porţi.

— Cruţaţi-1, Sire!

— Cu neputinţă, domnişoară. Toate aceste conspiraţii mă scot din sărite, la urma urmei!... Conspiraţii din partea Bourbonilor… Conspiraţii din partea jacobinilor!... Indulgenţa mea i-a încurajat numai. Dela executarea ducelui de Enghien şi a lui Cadoudal, Bourbonii şi-au băgat minţile în cap! Execuţia d-lui Lesage, va servi de exemplu jacobinilor.

La ultimele cuvinte ale Împăratului, Sibylle păli, ochii i se întunecară şi lacrimi mari se rostogoliră pe obraji.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Sire iertaţi-1! strigă ea căzând la picioarele lui Napoleon.

Dar el furios începu să lovească cu călcâiul în podea.

— Vă repet că mi-e cu neputinţă să vă acord această graţie, domnişoară. Hotărîrile pe cari le iau pentru siguranţa statului sunt irevocabile! E timpul ca jacobinii să capete o lecţie bună; altminteri, peste şase luni, voi avea halele Parisului asmuţite împotriva mea.

Accentul hotărît al Împăratului, fizionomia lui severă, arătau că nu se va lăsa înduplecat.

Totuşi Sibylle mai stărui.

— Sire, e inocent, vă jur!...

— Nu-i nimic! Moartea lui va speria pe ceilalţi.

— Iertaţi-1, Sire, şi vă răspund eu pe viitor de supunerea şi credinţa lui!...

— Domnule de Laval, du-o de aici pe verişoara d-tale, zise Împăratul întorcându-se spre mine.

Constant şi cu mine ajutarăm Sibyllei să se ridice şi cum încercam s'o ducem de acolo, ea exclamă:

— Sire, spuneţi că e nevoie de un exemplu? Dar e Toussac!...

— Ah, dacă mi-ar putea cineva preda pe Toussac... gândi cu glas tare Împăratul.

— El şi cu tatăl meu l-au împins pe Lucien la revoltă... Sire, vinovatul e Toussac!

— Lesage şi Toussac sunt tot atât de vinovaţi unul cât şi celălalt, răspunse Împăiatul'; de altfel, acum îl avem pe Lesage, pe când Toussac a fugit.

— Dar dacă vi l-aş regăsi eu, Sire!

Napoleon cumpăni o clipă, apoi aruncă aceste cuvinte:

— Dacă regăseşti pe Toussac, îl iert pe Lesage.

— Dar îmi trebue timp pentru asta. Sire!

— Cât timp îţi trebue, domnişoara?

— O săptămână cel puţin, Sire...

— Bine, peste opt zile ori mi-1 predai pe Toussac, ori va fi executat Lesage. Domnule de Laval, condu-o pe verişoara d-tale, căci am de lucru. O să te mai văd curând la Pont-de-Briques.

XIII
VISĂTORUL

Ieşi cu Sibylle. Dar care nu fu uimirea mea găsind la intrarea cortului pe locotenentul Gerard.

— Ei bine, domnişoară, aţi izbutit? zise el re pezindu-se la verişoara mea.

Sybille clătină din cap negativ.

— Ah, mă temusem că aşa are să fie! Împăratul este neîndurător. Aţi avut curajul să vă duceţi să-1 rugaţi. Eu unul, aş prefera să şarjez un escadron de pe un cal olog, decât să-i cer lui ceva. Doamne! Domnişoară, sunt mâhnit de insuccesul d-tale!...

Frumoşii ochi luminoşi ai locotenentului se umplură de lacrimi şi vârfurile mustăţii lui blonde se lăsară în jos într'un chip atât de caraghios, că mi-ar fi venit să râd, dacă împrejurarea n'ar fi fost atât de tristă.

— Îm întâlnit pe d. Gerard adineauri, pe când străbăteam lagărul – spuse verişoara mea – m'a însoţit până aici. E destul de bun că se interesează de necazurile mele.

— Şi eu, verişoară, împărtăşesc necazurile d-tale! exclamai. Eşti atât de bună, atât de inimoasă!... Ferice de acela pe care-l onorezi cu dragostea şi devotamentul d-tale!... Dar... e cu adevărat demn?

De cum se ridica cea mai mică îndoială asupra curajului sau a loialităţii logodnicului ei, Sibylle sărea ca o sălbatică.

— Îl cunosc mai bine decât dv., mai bine decât Împăratul! exclamă ea; Lucien are sufletul prea nobil pentru ca să se vâre deodată în mocirla comploturilor şi a trădărilor!... Toussac a făcut ticăloşia. Toussac e un mizerabil, un asasin!... Atâta vreme cât va trăi Toussac, nu va fi linişte în Franţa. Ah, pentru ăsta n'aş avea nici o milă!...

Faţa i se lumină deodată de licăriri de cutezanţă şi de ură.

— Vere Louis, reluă ea, vrei să-mi ajuţi să-l căutăm?

Gerard îşi răsucea mustaţa şi mă privea cu o expresie de invidie slab ascunsă.

— Domnişoara, mi-aţi permite să vă ajut şi cu? zise el încurcat, timid.

— Fără îndoială, domnule, răspunse Sibylle, doi bărbaţi energici nu sunt prea mult pentru o astfel de întreprindere. Când va fi sosit momentul, te voi vesti, ca şi pe d. de Laval. Acum, fiţi buni vă rog să mă conduceţi la marginea lagărului; apoi mă veţi lăsa singură.

Sibylle avea un fel imperativ de a se exprima care apărea încântător pe buzele ei de femee.

Calul cenuşiu care mă adusese dumineaţa necheza lângă al lui Gerard. Încălecarăm îndată.

După ce trecurăm de retranşamente, verişoara mea se întoarse spre noi.

— Acum am să merg singură, zise ea. Vasăzică ne-am înţeles, pot să mă bizui pe dv. domnilor?

— Pe dea'ntregul, verişoară.

— Până la moarte! strigă Gerard.

— Mulţumesc! zise ea.

Şi lăsând slobod frâul, porni spre Grosbois.

Rămăsei câteva clipe nemişcat, visător... Ce plan concepuse Sibylle!... Cum spera să-l găsească pe Toussac? La urma urmelor, mai ştii? Imaginaţia şi dragostea unei femei vor triumfa poate acolo unde dăduse greş tactica abilă a lui Fouche şi Savary...

Când ridicai capul, zării pe locotenentul Gerard cufundat în contemplarea Sibyllei, a cărei siluetă fină se desprindea pe orizontul albastru.

— Etienne, asta-i femeea care ţi-ar trebui! murmură el. Ce ochi!... Ce zâmbet!... Şi nu i-a fost frică de Împărat! Drace, ce amazoană, Etienne, băete, femeea asta-i de tine!...

Îşi vorbi astfel până ce tânăra fată dispăru pe după dune.

Apoi:

— Sunteţi vărul domnişoarei Bernac? mă întrebă el.

Făcui semn că da.

— Nu ştiu ce întreprindere plănueşte; dar orice ar cere dela mine, sunt gata să îndeplinesc.

— Scumpul meu Gerard, vrea să pună mâna pe Toussac...

— Perfect!

— …Ca să scape viaţa d-lui Lucien Lesage, logodnicul ei.

— Ah!

Gerard încruntă sprâncenele. Totuşi, firea lui bună şi cinstită birui:

— Pe sabia mea, zise el, dacă asta o poate face fericită, fie, am s'o fac totuşi!

Îi întinsei mâna; mi-o strânse cu putere.

— Huzarii lui Bercheney sunt campaţi acolo, unde vedeţi liniile celea de cai la pichet. La prima alarmă preveniţi-mă, domnule de Laval, sabia mea e la dispoziţia d-tale. Adio!... Pe curând!

Se depărtă cu acea voiciune, cu acea bună dispoziţie franceză care izvora din toată persoana lui şi care părea că izbucneşte scânteelor în penajul roşu al căştii sale, în cutele dolmanului său, în oţelul strălucitor al pintenilor săi.

Patru zile, patru zile lungi se scurseră fără veşti dela Sibylle, fără ca să aud vorbindu-se nici despre Împărat, nici despre unchiul meu. Mă dusesem la Boulogne. Închiriasem în strada des Vents, lângă biserica Sf. Augustin, o cameră mică deasupra prăvăliei unui brutar care se numea Vidal.

M-am întors anul trecut în camera aceasta, mânat de nevoie instinctivă care ne împinge să revedem locurile unde am trăit, am simţit, am iubit. Nu se schimbase. Acelaş tapet de hârtie cu flori albastre, aceleaşi mobile de acajou. Îu picioare, lângă fereastră, examinam vechile gravuri galbene agăţate de perete, bustul în ghips al lui Jean Bart împodobind chemineul îngust de marmoră, toate bibelourile înşirate pe scrin şi pe masă.

— Inima mea nu s'a schimbat nici ea, îmi spusei.

Dar, deodată, într'o oglindă proastă, aşezată în faţa mea, zării faţa sbârcită, ochii turburi, barba mea lungă. Vai! ce declin! Nu, nu-mi era omul focos şi imperios de alta dată care contempla toate aceste lucruri, ci un bătrân posac, pustiit de reumatisme.

Pentru a abate valul gândurilor negre privii afară. Colo, dunele îşi înşirau crestele albe ca de cretă, marea îşi rostogolea valurile grele cu un muget surd. Acolo, în peisagiul acela dezolat, pe dunele acelea rase unde nu creştea decât mărăniciş uscat, îşi stabilise pe vremi lagărele marea armată!... Mi se păru că revăd forfotul în toate direcţiile al ofiţerilor de stat major aducători de ştiri, vârtejurile de praf, baionetele şi săbiile fulgerătoare; mi se păru că aud din nou galopul cailor, fanfarele vesele, duduitul tobelor!.. Neant al vanită-

ţilor omeneşti! Marea armată fusese spulberată ca norii aceştia pe care vântul îi sfâşia în zdrenţe. Împăratul murise, iar mobilele eftine ale acestei camere mobilate nu se clintiseră din loc!... Dacă omul tot nu e umil, nu-i din pricina că viaţa nu i-a furnizat destule învăţături.

Dar să ne întoarcem la acele timpuri. De cum mă instalai, primul meu gând fu să trimit să mi se aducă cele câteva boarfe pe cari le lăsasem la Grosbois; apoi profitai de creditul pe care mi-1 înlesnise buna primire a Împăratului ca să-mi comand o garderobă care să-mi îngăduie să figurez cu demnitate la Curte. – Se ştie că Napoleon, deşi el însuşi era de o simplicitate extremă, pretindea multă eleganţă în ţinute soldaţilor şi curtizanilor săi. Niciodată în epocile cele mai luxoase ale Bourbonilor nu s'a văzut atâta desfăşurare de hermine, de fireturi, de aur şi brocarte.

A cincea zi, dimineaţa, primii un mesaj dela Duroc. Şeful casei militare mă vestea că Majestatea Sa îmi va da audienţă după amiază, la cartierul general; că eram învitat în aceiaşi seară la recepţia Împărătesei, şi că îmi era rezervat un loc într'una din trăsurile Curţii ca să mă duc la Pont-de-Briques.

Cu toate că sosii la marele cartier mult înainte de o r a fixată pentru audienţă, Constant, cum mă zări, mă introduse în cabinetul Împăratului. Napoleon, în picioare în faţa căminului, se amuza să tot împingă cu lovituri ale tocului ghetei, butucii mari care ardeau pe grătarul de tuciu al căminului, Taileyrand şi Berthier erau de serviciu. De Meneval scria la masă.

— Ei, domnule de Laval, zise Împăratul după ce mă salută cu un semn din cap amical, ai veşti de la încântătoarea d-tale verişoară?

— Nu. Sire.

— Mă tem că cercetările ei nu vor avea nici un rezultat. Cu atât mai rău. căci poetul ei e un înfumurat nevătămălor, pe când celalalt, Toussac... În sfârşit, indifferent, trebue un exemplu: Lesage va pieri dacă nu e predat Toussac.

Ziua scădea. Constant apăru şi începu să aprindă lumânările; dar Împăratul îi porunci să se retragă.

— Sunt încredinţat, domnule de Laval, zise el, că lunga d-tale şedere în Anglia te-a obişnuit cu luminile cenuşii, cu semi-întunericul.

După o clipă adaugă:

— Oamenii aceştia de dincolo de marc trebue să aibă capul plin de neguri, judecând după prostiile pe cari le scriu prin jurnalele lor!

Deodată, cu una din acele mişcări convulsive prin care se manifestau deobicei pornirile lui brusce de mânie, apucă de pe masă un jurnal din Londra, îi sfâşie şi-1 aruncă în foc. Hârtia se aprinsese, literele tipărite se măriră, numele lui Napoleon străluci două sau trei ori enorm şi roşu; apoi fâşii negre şi calcinate se desprinseră şi căzură afară din cămin... Împăratul le împinse înapoi cu piciorul.

— Un jurnalist, ce-o mai fi şi asta?... strigă el cu vocea aspră şi guturală care mă mai turburase. Un individ oarecare, prost îmbrăcat, prost încălţat, fără spirit, fără educaţie, care scârţâie pe hârtie cincisprezece ore pe zi într'un birou murdar, în fundul unei curţi întunecoase. Şi aşa unul îndrăzneşte să vorbească de imperii, de monarhi, de pace, de războaie, de zbucium european!... Ah, m'am săturat de libertatea presei!... Sunt unii cari ard de dorinţa s'o întronez la Paris... d-ta, Talleyrand, bunăoară... Ei bine, nu! Asta nu se va face!... Nici un jurnalist nu e de vreun folos prosperităţii unei ţări. Singur Monitorul Oficiat e tolerabil în Franţa, pentru ca serveşte să aducă la cunoştinţa poporului voinţa şi hotărirele stăpânirii.

— Spune, Sire, zise cu linişte ministrul, că e mai bine să ai duşmani declaraţi, decât duşmani ascunşi, şi că e mai puţini primejdios să se verse cerneala decât sânge. Ce importantă are că jurnalele din Londra şi din Paris tipăresc nerozii pe contul Măriei Tale, când comanzi o armata de o sută cincizeci de mii de oameni?

— Eşti superb Talleyrand, exclama Împăratuf nerăbdator… Auzindu-te cineva vorbin, s'ar crede cu adevărat că sunt moştenitorul legitim al ultimului rege al Franţei... Dealtminteri, chiar dacă aş fi strănepotul lui Henric IV, niciodată n'aş îngădiu amestecul jurnaliştilor, a criticei libere, în afacerile statului… Au fost destul criticaţi Bourbonii!... Rezultatele? Louis şi Marie Antoinette, ghilotinaţi, aristocraţia decimată,

ruinată, o suta de mii de inşi măcelăriţi, iată rezultatul acestui sistem!... Eu unul, aş fi intrat în sala de şedinţe a Adunării Naţionale cu tot regimentul de şviţerieni, întocmai cum am intrat la 18 Brumar în sala de consiliu al celor Cinci Sute cu toţi grenadierii mei; vă garantez că o baionetă în pântecul lui Mirabeau ar fi aranjat multe lucruri în momentul acela...

Se aşează şi-şi întinse picioarele la foc. Într'un colţ al vetrei, o grămăjoară mică de cenuşe cenuşie era tot ce mai rămăsese din Jurnalul dela Londra. Acum, flacăra care se înălţa dreaptă, lumina în plin faţa Împăratului, chipul acesta de sfinx pe care nu se mai citea nici mânie, nici ambiţii zbuciumate, şi care se acoperise deodată cu o expresie de melancolică blândeţe.

Se pretindea că era cu neputinţă de găsit două portrete ale Împăratului care să semene între ele. Această deosebire nu depindea nici decum de artişti, ci de model, a cărui fizionomie reflecta ca un cristal pur cele mai mici impresii ale lui. Mi-1 mai amintesc pe Napoleon tânăr, înainte ca trăsăturile să i se fi buhăit, şi vă mărturisesc că în timp de odihnă, absorbit, absent de el însuşi, era mai frumos ca orice bărbat.

— D-ta, Talleyrand, n'ai nici visuri, nici iluzii. Eşti întotdeauna practic, întotdeauna cinic. Eu, în ceasul amurgului, sau chiar în faţa mării, mă las vrăjit şi imaginaţia mea începe să lucreze. Îmi place deasemeni să mă las legănat de anumite fraze încete, ritmate, cari se repetă ca un refren... asemenea frazelor lui Passaniello care mă fac întotdeauna să ossianicz. În timpul momentelor acelora, am idei mai vaste, aspiraţii mai înalte... Mă gândesc la Orient, la lumea ceea minunată, furnicar de popoare, unde poţi fi mare!... Îmi reînviez proectele din 1798. Mă văd mânuind aceste formidabile masse de oameni armaţi; diseminaţi, îmblânziţi şi repezindu-le asupra Europei... Dacă Syria ar fi fost cucerită, a sta aş fi făcut... Soarta întregii lumi s'ar fi hotărât la asediul dela Saint-Jean-d'Arc... După ce voi fi robit Egiptul, aş fi luat drumul Indiilor. Mă înfăţişez uneori pe mine însumi urcat pe un elefant şi ţinând în mână o versiune nouă a Coranului... Astfel aş fi străbătut Asia. Dar m'am născut prea târziu... Pentru a năzui la titlul de cuceritor al lumii, trcbue să fii un zeu sau un erou... Alexandru Macedon se lăuda ca ar fi fiul lui Jupiter, şi a fost crezut... Azi, ce s'ar întâmpla dacă aş ridica aceeaşi pretenţie?... D. de Talleyrand ar râde cu aerul său de dispreţ feroce, iar parizienii mi-ar desena caricatura pe toate zidurile... Nu, se mai află credinţă, nici entuziasm… generaţiile noastre moderne se nasc bătrâne şi degenerate...

— Împăratul îşi vorbea mai mult sieşi decât nouă. Sufletul îi undea în visări fantastice. Asta numea el a ossianiza, pentru ca imaginaţiile lui bizare îi reaminteau pe cele ale poetului scoţian pe care-1 prefera dintre toţi. Uneori, rămânea în asemenea stare de uitare un ceas sau două, pe când curtizanii lui aşezaţi respectuoşi în jurul lui aşteptau să-şi fi revenit la starea lui firească.

— Englezii, îmi spusei în gândul meu, au dreptate când spun că războiul va dura tot atâta timp cât şi acest mic ofiţer de artilerie.

Constant pregătise lângă el, pe o masă, puţină cafea rece. Împăratul îşi turnă o ceaşcă şi o bău. Apoi. lăsându-se din nou pe speteaza jilţului său, rămase câteva clipe nemişcat, cu bărbia în piept, cu ochii ţintiţi asupra flăcării. Reîncepu cu voce surdă:

— Regii mergând în urma Împăratului francezilor... ţinând trena mantiei sale asistând la încoronarea sa... ca Împărat a Europei, fiecare dintre ei având o reşedinţă la Paris, ca un fel de miniştri al uneia şi aceleiaşi stăpâniri... Ce vis!... Atunci, capitala se va întinde până la Versailles... Cu toate că nu prea o merită, vreau s'o mai măresc, s'o înzestrez cu monumente superbe... E nostim, nu-i iubesc pe parizien... de altminteri nici ei nu mă iubesc mai mult. Nu-mi iartă că am îndreptat asupra lor botul tunurilor mele, şi ei ştiu foarte bine că n'aşi şovăi s'o fac iar la cea mică crâcnire a lor... I-am silit să se teamă de mine, să mă admire, dar nu să mă iubească. Dece?... La urma urmei am făcut atâtea pentru ei!... Unde sunt comorile din Genua, tablourile şi statuile Veneţiei şi ale Vaticanului?... La Louvre!... Prada victoriilor mele n'a servit decât la împodobirea palatelor şi bisericilor lor... Dar le trebue schimbare; le trebue mereu de ce se minuna, ce flecari, de ce-şi bate joc... Ei ma salută azi; mâine imi vor arăta pumnul dacă nu le-aşi arunca din când în când câteva victorii în cap, cum se aruncă o bucată de carne unei fiare... Când expediţia în Anglia se va fi sfârşit, voi pune să se

aurească din nou Domul Invalizilor, asta o să-i ocupe. Louis XIV i-a îmbătat de războaie; Louis XV i-a amuzat cu galanteriile şi scandalurile curţii sale; bietul Louis XVI nu i-a putut distra şi i-au tăiat capul... N'ai fost d-ta acela, Talleyrand, care 1-a dus la eşafod?...

— Nu, Sire. Eu a în fost întotdeauna un moderat, urmă ministrul cu amabilitatea lui veninoasă. În orice caz Sire, n'aveţi motiv să regretaţi moartea lui Louis XVI; v'a făcut loc.

— Nimic nu m'ar fi împiedicat. În orice caz să mă aşez pe tron, răspunse Napoleon. Am fost predestinat rangului sperm. Aşa a fost întotdeauna cu mine. În epoca în care am semnat tratatul dela Campo-Formio, nu eram încă decât un general fără mare renume. În vârstă deabia de treizeci de ani: totuşi, când am zărit în cortul în care se reuniseră diplomaţii străini un tron împodobit cu armele imperiale l-am luat imediat în stăpânire, căci n'aş fi putut îndura să văd aşezat pe cineva mai sus ca mine. Am presimtimentul evenimentelor; nu mi se întâmplă nimic fără ca să nu fiu prevenit dinainte. Când fratele meu Lucien şi cu mine trăiam împreună în sărăcie într'o cameră, necheltuind decât câţiva franci pe săptămână, simţeam că voi deveni ceeace sunt acum. Totuşi nici un fapt real în prezent şi nimic în viitor nu era de aşa natură încât să încurajeze o astfel de speranţă. La şcoală eram un elev mediocru. Ieşisem de Brienne al 42-lea dintre 58. Eram destul de tare în matematici, dar nu în toate celelalte materii. Adevărul e că visam în timp ce ceilalţi lucrau. Nici un exemplu din jurul meu nu era menit să-mi desvolte ambiţiile. N'am moştenit dela tatăl meu decât boala lui de stomac. Odată, când eram încă foarte tânăr, venii la Paris cu tatăl meu şi cu sora mea Caroline. Pe când eram în strada Richelieu, regele trecu în trăsura lui. Cine s'ar fi gândit că acel mic corsican care-şi flutura pălăria, va fi urmaşul Majestăţii Sale Louis XVI? Ei bine, vă jur domnilor, o voce lăuntrică mi-a strigat: "Trăsura asta îţi va aparţine într'o bună zi"… Ce vrei, Constant?

Intendentul se plecă la urechea Împăratului şi murmură câteva cuvinte:

— Păi, firește!... exclamă Napoleon. Am uitat cu totul de întâlnirea asta! Ea e acolo?

— Da, Sire!

— În cortul de alături?

— Da, Sire.

Talleyrand şi Berthier schimbară o privire, şi ministrul se îndreptă încetişor spre uşă.

— Nu, nu zise Împăratul, oprindu-1 cu un gest rămâi aici... Constant, aprinde luminile. Vei avea deasemeni în grije ca să se puie caii la trăsuri peste o jumătate oră. Talleyrand, ia dă o citire ciornei ăsteia de scrisoare către Împăratul Austriei; ai să-mi comunici în astă seară observaţiile d-tale. De Meneval, iată un lung raport asupra docurilor din Brest; extrage părţile esenţiale şi depune-le pe biroul meu mâine dimineaţă la cinci. Bertbier, armata va începe să se îmbarce mâine la ora şapte; vei vedea dacă operaţia se poate efectua în trei ore. Domnule de Laval, aşteaptă-mă până ce vom pleca la Pont-de-Briques.

După un ordin scurt aruncat fiecăruia, plecă cu pas repede, şi curând nu mai deosebii, sub perdeaua pe jumătate ridicată la capătul încăperii, decât cele două pulpane ale hainei sale verzi şi pulpele lui strânse tare în pantalonii de caşmir alb. Mai prinsei un foşnet de mătăsuri, nişte luciri trandafirii, şi atâta tot, portiera recăzu.

Berthier îşi rodea unghiile într'un colţ; Tallevrand îl observa cu ochiul lui ironic; de Meneval, plouat, ca şi cum ar fi fost surprins cu degetele în borcanul de dulceaţă, se năpustise asupra unui teanc de hârtii. Constant tot discret şi tăcut aprindea lumânările .

— Cine să fie? întrebă ministrul de stat.

— Fata ceea dela Operă, bombăni Berthier.

— Atunci mica spaniolă e în disgraţie?

— Nu cred; mai era eri pe aici.

— Dar cealaltă, contesa?

— Locueşte la Ambleteuse.

— "Domnilor, vă rog, numai nu scandaluri la Curte", parodie Talleyrand , cu gura crispată de un surâs

amar.

Răsufla acum în el necazul înăbuşit adineauri, când trebuise să înghită lecţia de morală cu care Împăratul îşi şfichiuise anturajul şi îndeosebi pe ministrul său.

— Apropos, domnule de Laval, zise el apropiindu-se de mine, ce face partidul Burbonilor în Anglia? Care sunt vederile lui, proectele lui?... Socoteşti că ar avea vreo şansă de izbândă?

În mai puţin de zece minute îmi puse o mie de întrebări, îmi smulse o mie de informaţii. Nu-mi trebui mult ca să-mi dau eu seama că Împăratul îl judecase bine. Nu, d. de Talleyrand nu era prietenul zilelor rele şi al neşanselor... va merge întotdeauna, şi fără pic de căinţă de partea victoriei. Încă vorbeam pe când Constant se năpusti deodată înăuntru, cu o mutră uluită într'o agitaţie neobişnuită la un om de caracterul lui.

— Doamne, domnule de Talleyrand, ce nenorocire! exclamă el frângându-şi mâinile. Cine s'ar fi aşteptat la una ca asta?...

— Dar ce e oare, Constant?

— Este, este, îmi vine să înebunesc! Ce nenorocire, Doamne, ce nenorocire!

— Dar vorbeşte odată Constant, spun e-ne...

— Ab, domnule de Talleyrand, nu îndrăznesc să-1 deranjez pe Împărat, şi totuşi...

— Totuşi ce?

— Împărăteasa e aici!... Vine după nune!...

XIV
JOSEPHINE

La această veste neaşteptată, Talleyrand şi Berthier se priviră uluiţi. Spaima care alterase o clipă trăsăturile primului ministru, mă lăsă să ghicesc că nu era cu totul neinstare să se emoţioneze. Dar acela care l-ar fi observat bine, ar fi descoperit tot atâta ironie cât şi consternare în clipitul pleoapelor sale, în rictusul buzei sale palide şi subţiri. La Berthier dimpotrivă, era chiar spaima unei afecţiuni sincere, aproape durerea câinelui care-şi simte stăpânul în primejdie. Alergă la uşă pentru a bara drumul împărătesei.

Cât despre Constant, se repezise la portiera care despărţea camera de culcare a lui Napoleon de cabinetul său de lucru, Şi cu amândouă braţele întinse, o lipea tare de perete. Deodată dădu drumul perdelei, descurajat, năucit, şi se apropie de Talleyrand.

— Ce-i de făcut, domnule ministru? îngână el, cu glas stins.

Bietul Constant. Întotdeauna atât de calm atât de corect, părea înebunit deabinelea.

— E prea târziu acum ca s'o mai împiedecăm pe Împărătească să intre!...

Într'adevăr, în aceeaşi clipă, mamelucul Roustan deschise uşa şi două doamne pătrunseră în încăpere. Prima era înaltă şi sveltă; avea o faţă graţioasă şi zâmbitoare, statura maiestuoasă, maniere amabile. Purta un mantou de catifea neagră împodobită cu dantele albe şi o pălărie neagră împodobită cu pene. Tovarăşa ei era mai mică decât ea şi cu o înfăţişare mai de rând cu tot farmecul unor frumoşi ochi prelungi ca ochii de gazelă. Doamna cu mantia neagră ţinea de curea un câine terrier nespus ae frumos.

— N’ar fi trebuit să-1 aducem pe Fortune, zise ea cu o voce foarte armonioasÎ predând mameluculuicureaua; Împăratului nu i-s dragi câinii şi deoarece, cu toata interzicerea lui ne introducem în lagărele lui, e bine cel puţin să-i respectăm gusturile. Ah, bună seara, domnule de Talleyrand... Doamna de Remusat şi cu mine ne-am plimbat cu trăsura dealungul coastei o parte din după amiază, şi, cum treceam pe dinaintea lagărului, ne-am oprit ca să ştim dacă vine Împăratul astă seară la Pont-de-Briques.

— Majestatea Sa, mai era aici abia acum o minută, zise d. de Talleyrand, înclinându-se.

— Dau o serbare astă seară, urma ea o serbare cum se poate da într’un un sat caPont-de-Briques; Împăratul mi-a fugădui că va părăsi de astă dată ocupaţiile sale şi are s'o onoreze cu prezenţa Sa. Te rog domnule de Talleyrand, sfătueşte-l să lucreze mai puţin!... Fără îndoială, are un temperament de fier, dar nu va putea urma să se surmeneze într’una aşa… Crizele lui nervoase devin din ce în ce mai dese. Vrea să facă

totul el singur; e foarte frumos, recunosc, dar asta întrece puterile omeneşti. Uite, sunt sigură că în momentul acesta chiar… A, da, domnule de Talleyrand, nu mi-ai spus încă unde e?

— Dar... îl aşteptăm, majestate... da... îl aşteptăm dintr'o clipă într alta.

— Ei, dacă-i aşa, am să-i aştept şi eu.

Împărăteasa se aşează, şi întorcându-se spre partea în care nefericitul secretar tot mai scria cu spinarea încovoiată peste masă:

— Ah, dragă domnule de Meneval, exclamă ea, cât te plâng că trăeşti veşnic în mijlocul hârţoagelor ăstora! Împăratul e dezolat că 1-a pierdut pe d. de Bourrienne. Cu toate astea, cred că-1 înlocueşti cât se poate de bine... Apropie-te de foc, doamna de Remusat.

Şi cum doamna de onoare respectuoasă, nu folosea această invitaţie;

— Da. da, apropie-te, aşa vreau, stărui ea; trebue să fii îngheţată!... Constant, pune o cuvertură pe genunchii doamnei de Remusat.

Prin această drăgălăşie şi bunăvoinţă, îşi câştigase Împărăteasa toate inimile. Ea n'avea duşmani în Franţa, nici chiar printre cei cari erau cei mai opuşi caracterului şi politicei lui Napoleon. Fie ea soţia celui mai mare om din Europa, fie ea femeea divorţată, ea fusese întotdeauna iubită şi stimată. Din toate sacrificiile pe care Bonaparte şi le impusese ca să urce până la culmea la care năzuia, jertfirea soţiei sale 1-a costat cele mai multe lupte şi cele mai multe regrete.

Cum sta acum aşezată în faţa focului, chiar în locul pe care-1 ocupase Împăratul adineauri, o putui examina în voie. Ciudată şi soarta ei!... Fiica unui simplu locotenent de artilerie, urcase repede toate gradele scării sociale şi era acum egala împărătesei Austriei, a reginelor Spaniei şi a Angliei. Era cu şase ani mai în vârstă decât Împăratul, avea deci la acea epocă patruzeci şi doi de ani; dar la o distanţă oarecare şi sub o lumină discretă se putea spune fără linguşire, că nu părea decât de treizeci. Talia îi era mlădioasă, fiecare din gesturile ci avea o graţie naturală şi uşoară care desvăluia originea ei creolă. Trăsăturile ei erau mici şi delicate: se susţinea că'n tinereţea ei fusese de o frumuseţe izbitoare; dar ca toate femeile din colonii, se trecuse repede. De mult încă, arta şi natura dădeau în ea o luptă crâncenă. Între amândouă victoria rămânea nesigură, căci dacă de departe, Împărăteasa merita încă titlul de femee frumoasă, deaproape de tot, şi sub o lumină vie, fardul nu ascundea destul tenul ei vestejit, cutele frunţii, micile sbârcituri ale pleoapelor.

Tot ce mai poseda încă din aceasta frumuseţe se refugiase în ochii ei adânci şi luminoşi. Gura ei mai era plăuta; dar Împărăteasa râdea foarte puţin, căci avea dinţi urâţi. Cât despre ţinuta ei, era tot atât de demnă ca şi cum ar fi fost din sângele lui Charlemagne sau al lui Ludovic cel Sfânt. Mersul, privirea, felul cum arunca înapoi trena rochiei ei, maşcările mâinilor sale albe şi fine, întreaga ei persoană, în sfârşit, oferea un fericit amestec de gingăşie feminină şi de majestate regală.

O contemplam emoţionat şi fascinat, pe când vorbea cu d. de Talleyrand, aplecându-se uneori ca să culeagă bucăţele de lemn de aloes pe care le arunca în foc.

— Lui Napoleon îi place mult mirosul de aloes care arde, zise ea. Nimeni nu are simţul mirosului mai desvoltat ca el; simte parfumurile cele mai subtile.

— Dar Împăratul are mirosul desvoltat pentru orice fel de lucruri, insinua ministrul; furnizorii Curţii ştiu la ce au a se aştepta în privinţa asta.

— O, nu-mi mai vorbiţi de asta!... Când începe să verifice conturile, e de nesuferit. Nimic nu-i scapă. Şi apoi, n'are pic de îndurare... Dar cine-i tânărul acela, domnule de Talleyrand? Nu mi l-aţi prezentat încă.

Ministrul de stat îi explică în câteva cuvinte situaţia mea.

— D. de Laval a fost primit în serviciul particular al Majestăţii Sale, adăugă el.

Împărăteasa mă felicită în termeni foarte amabili.

— Sunt fericită, zise ea, că văd în jurul lui oameni viteji şi devotaţi. De când cu afacerea maşinii infernale, sunt întotdeauna neliniştită. Nu-1 simt cu adevărat în Siguranţă decât când e cu mine sau în mijlocul trupelor sale. Se pare că s'a descoperit un nou complot jacobin?

— Da, Maiestate, d. de Laval a fost de fată când au fost arestaţi conspiratorii.

Zicând acestea, d. de Talleyrand se dădu puţin într'o parte, iar eu făcui câţiva paşi spre împărătească. Ea mă copleşi cu întrebări, abia lăsându-mi timpul să-i răspund.

— Dar groaznicul acela de Toussac tot n'a fost prins? exclamă ea. Ştiţi că o fată tânără s'a pornit în căutarea lui?... Că speră să-l predea şi astfel să obţie graţierea logodnicului ei.

— Fata aceasta tânără, Majestate, e d-şoara Sibylle Bernac, verişoara mea.

— Da? Ciudată coincidenţă! Domnule de Laval, nu sunteţi în Franţa decât de câteva zile, zise din nou Josephine după o scurtă pauză, şi sunteţi de pe acum subiectul tuturor conversaţiilor. Ar trebui să mi-o aduceţi pe verişoara dv. Împăratul spune că ar fi foarte frumoasă. Doamnă de Remusat, fii bună de scrie numele ei pe tabletele d-tale.

Se plecase din nou ca să ridice o aşchie de lemn căzută lângă cămin. Dar deodată, scoase o exclamaţie de surprindere şi se repezi asupra unui obiect de formă lunguiaţă mascat până atunci de picioarele d-lui de Talleyrand.

— Pălăria Împăratului! strigă ea ridicându-se palidă de tot.

Ea scrută o clipă chipul de nepătruns al ministrului. Apoi cu gura umflată de mânie:

— Ce înseamnă asta, domnule de Talleyrand?... Îmi spui că Împăratul a ieşit, Şi uite colo pălăria lui.

— Ah, iertare, Majestate, n'am spus că Împăratul a ieşit.

— Ce-ai spus atunci?

— Am spus: „Majestatea Sa era încă aci, mai acum vreo câteva minute".

— Îmi ascunzi ceva, zise ea cu acea intuiţie a femeilor care nu dă niciodată greş.

— Ba nu, Majestate, am spus ceeace ştiam.

Ochii Josephinei mergeau dela Talleyrand la Berthier şi dela Berthier la mine, ca pentru a ghici ceeace zâmbetele noastre jenate şi atitudinea noastră împietrită îi ascundea destul de rău.

— Mareşale Berthier, zise ea în sfârşit cu voce tăioasă, vreau să-mi spui unde e Împăratui şi ce face!

Mareşalul, care deobicei avea spiritul destul de încet, bolborosi câteva cuvinte de neînţeles învârtindu-şi bicornul printre degete; apoi, recăpătându-şi oarecum calmul:

— Eu… eu… nu ştiu mai mult decât d. de Talleyrand, îngână el. Împăratul ne-a... ne-a părăsit cu vreo două-trei minute înainte de sosirea Măriei Voastre.

— Pe care uşă a ieşit?

De astă dată, Berthier îşi pierdu dea-binelea stăpânirea de sine.

— Dar, Majestate, eu… eu... nu pot... eu... nu trebue.. mi-e cu neputinţă să vă răspund...

Atunci Împărăteasa mă ţinti cu privirea.

Dumnezeule mare! Te pomeneşti că mă întreabă şi pe mine? Gândul acesta mă îngheţă. Dar abia avusei timp să adresez în gând o scurtă rugăciune sfântului Ignaţiu, patron perpetuu al familiei mele, că orice primejdie se şi depărtase pentru mine.

— Vino, doamnă de Remusat, zise brusc Josephine; deoarece domnii aceştia nu vor să ne spue nimic, vom lucra fără dânşii.

Ea se îndreptă spre portiera pe care tot o mai supraveghia Constant, urmată la distanţă de doamna ei de onoare, a cărei mutră încurcată şi pas şovăelnic exprimau îndestul slabul entuziasm ce simţea de a se supune dorinţei împărătesei.

Auzisem vorbindu-se la Asbford de infidelităţile lui Napoleon şi de furtunile casnice pe care acestea le provocau. Împăratul orgolios şi cu dispreţul său faţă de opinie, etala fără nici o jenă afacerile lui cele mai intime; dinspre partea ei, Josepbine, când era orbită de gelozie, arunca încolo orice rezervă şi orice demnitate, astfel că amândoi făceau pe cei din jurul lor să petreacă un sfert de ceas cât se poate de urât.

Talleyrand se întoarse spre perete, cu un deget pe buze. Berthier începu să-şi roadă unghiile cu frenezie. Singur Constant, încercă să se interpue între stăpână şi fatala portieră.

— Dacă Majestatea Voastră vrea să aştepte, voi informa pe Împărat că sunteţi aici, zise el încet.

— Vasăzică e aici! strigă Josephine. Înţeleg totul acum!... da, totul!... Ei bine! am să-i reproşez eu singură perfidia lui! Lasă-mă să intru, Constant!... Cum, îndrăzneşti să mă împiedici?...

— Să-mi îngăduie Majestatea Voastră cel puţin s'o anunţ!... o imploră intendentul.

— Nu, am să mă anunţ eu singură.

Şi, împingându-1 pe nenorocitul de Constant, ea dădu deoparte perdelele şi dispăru.

Tonul de comandă al Împărătesei, obraji ei împurpuraţi, ochii ei scânteetori, mă făcură să presupun un moment că era o femee energică şi autoritară, gata să-şi recucerească soţul împotriva tuturor sau să se răzbune crud de insulta care i-a fost adusă. Dar ea nu era de fapt, decât o fiinţă slabă şi capricioasă. Nu asculta decât de primele ei impulsiuni. Odată cu prima potolire a mâniei, recădea într'o complectă stare de nimicire. La ea curajul era vecin cu laşitatea.

Deodată izbucni un fel de răcnet, ceva ca lătratul şacalului, şi aproape îndată, Împărăteasa se întoarse, urmărită de Napoleon. În spaima ei, alergă până la cămin, spre care i-o luase înainte doamna de Remusat. Amândouă căzură ca leşinate în jilţurile pe cari le părăsiseră; se ghernuiră în ele ca nişte găini speriate, pe când Împăratul bătea din picioare, gesticula, şi vărsa torente de blesteme:

Tu, Constant, tu!... strigă el. Iată cum mă serveşti!... Nu mai ai vasăzică pic de bun simţ!... Şi eu, sunt condamdat să îndur veşnic spionajul soţiei mele?... Toată lumea e liberă în Franţa, afară de Împărat? A, Josephine, s'a isprăvit totul între noi de astă dată. Ieri încă, mai şovăiam să te înlătur din calea mea; azi m'am hotărât.

Noi toţi cari asistam la scena asta, mult am fi dat ca să ne ascundem într'o gaură. Cât despre Împărat, prezenţa noastră nu-l jena câtuşi de puţin de parcă am fi fost nişte mobile. Era obiceiul lui să-şi maltrateze în public ofiţerii, miniştrii, pe secretar şi chiar pe soţia sa.

Bruftuelile, ocările pe cari le rostea astfel păreau şi mai grele pentru victima lui. Nimeni în jurul lui nu se putea sustrage acestei torturi îngrozitoare de a fi terfelită în faţa unei mulţimi a cărei satisfacţie răutăcioasă nu era domolită decât de teama care păştea pe fiecare să-i vină şi lui rândul.

Josephine, incapabilă să răspundă acestui torent de reproşuri, plângea cu mâinile peste faţă, cu frumosul ei gât aplecat spre genunchi. D-na de Remusat plângea şi ea şi când întâmplător Împăratul tăcea, se auzea zgomotul înăbuşit al hohotelor şi al oftărilor lor. Uneori împărăteasa risca o observaţie timidă, o uşoară aluzie la infidelităţile soţului ei, atunci acesta isbucnea şi mai tare. Merse atât de departe în mânia lui, încât îşi trânti jos tabacherea de baga şi o zdrobi sub picior, ca un copil răsfăţat care-şi sparge jucăriile.

— Morala!... urlă el cu voce aspră. Dar morala e tot atât de puţin făcută pentru mine cât sunt eu făcut pentru morală!... Ţi-am mai spus, Josephine, că sunt o fiinţă deosebită, că legile care înfrânează pe ceilalţi oameni nu mi se potrivesc mie şi că principiile absurde prin care sunt duşi de nas imbecilii, nu sunt în calea geniului decât piedici paralizante. Niciodată nu-mi voi conforma purtarea mea regulelor unei societăţi idioate şi copilăroase!

— Dar nu ai nici un fel de sentiment de onoare? De cinste? suspină Împărăteasa.

— Oamenii mari n'au sentimente. Ei hotărăsc un lucru, îl fac, fără ca nimeni să aibă dreptul să ridice cea mai mică obiecţiune. Tu, Josephine, ai trebui să fii prima care să te supui fantaziilor mele... Acesta e rolul tău.

Când Napoleon n'avea dreptate, întorcea deodată vorba: îi impunea un alt curs şi lua ofensiva înainte ca adversarul lui să fi avut timpul să profite de avantagiile sale. Avea instinctul atacului în război ca şi în discuţie.

— Apropos, Josephine, începu el iar după o clipă, am răsfoit contul domnişoarei Le Normand. Ştii câte rochii ţi-ai făcut anul trecut? O sută patruzeci: ştii cât costă? Douăzeci şi cinci de mii de livre!... Ai acum mai mult de şase sute de toalete aproape noui.

Şi cum Josephine încercă să protesteze:

— Nu am dreptate, doamnă Remusat?

D-na de Remusat se încovoia ca şi cum Napoleon i-ar fi aruncat cele şase sute de rochii în spinare.

— Îţi place să fiu bine îmbrăcată, gemu împărăteasa.

— Da, dar exagerezi cu cheltuelile tale, draga mea. Numai cu banii ce i-ai dat pe blănuri, aş putea arma două regimente de cuirasieri şi să echipez zece fregate. Şi apoi cu ce drept ai comandat la Lefebre podoabele celea cu safire şi diamante?... Mi-a trimis şi el contul: am refuzat să-1 plătesc... Dacă-1 mai trimite odată, am să pun să-1 ducă pe d. Lefebre la Vincennes cu o bună escortă de grenadieri... şi modista ta o să-1 însoţească.

Furiile lui Napoleon, oricât erau ele de îngrozitoare, nu durau niciodată prea mult. Se şi domolise. Mişcările convulsive ale braţului său se micşorau cu încetul Aruncă o privire asupra lucrului d-lui de Meneval care în tot timpul acestui tapaj continuase să scrie ca un automat, apoi se întoarse la cămin, cu fruntea înseninată, cu buzele surâzătoare:

— N'ai nici o scuză. Josephine, zise el punând mâna pe umărul împărătesei. Cu frumuseţea ta, mai ai nevoie de toate fleacurile astea?... Nu erai atât de elegantă când le-am văzut pentru întâia oară în căsuţa din strada Chantereine; totuşi îţi jur nici o femee din lume, nu era mai atrăgătoare ca tine... Şi apoi... şi apoi de ce mă iriţi mereu cu neroada ta de gelozie... De ce-mi spui mereu lucruri jignitoare?... Hai, micuţo, întoarce-te la Pont-de-Briques şi bagă de seamă să nu răceşti.

— Ai să vii la recepţia mea, Napoleon? întrebă Împărăteasa, a cărei supărare se spulberase sub mângâerile soţului ei.

Tot îşi mai ţinea batista la ochi, silindu-se astfel să ascundă dezastrul fardurilor.

— Bine, bine, am să viu. Constant, du pe doamnele la Berlină. Mareşale Berthier, ai ordonat îmbarcarea trupelor pentru mâine dimineaţă? Talleyrand, rămâi aici, am să-ţi expun proectele mele asupra Spaniei şi Portugaliei. D-ta, domnule de Laval, pleacă cu Împărăteasa, te voi mai întâlni astă seară.

XV
RECEPŢIA ÎMPĂRĂTESEI

Pont-de-Briques nu e decât un sătuc. Sosirea subită a împărătesei şi a Curţii, îl umpluse de o animaţie extraordinară. După părerea mea, ar fi fost mai simplu să se stabilească la Boulogne, unde s'ar fi găsit cel puţin apartamente mai ca lumea pentru instalarea ofiţerilor şi a înalţilor demnitari; dar Napoleon alesese Ponf-de-Briques ca reşedinţă, şi se duseră la Pont-de-Briques, cuvântul imposibil nefiind rostit niciodată de către cei cari eraţi însărcinaţi să execute voinţele Împăratului. În câteva zile, o armată de ţapiteri, de pictori, de florari şi de decoratori, transformară sătucul. Curând după aceea, miniştrii şi şambelanii îşi făcură apariţia: apoi fu rândul doamnelor dela palat şi a admiratorilor lor; în sfârşit al Josefinei şi al casei sale.

Împărăteasa locuia într'un castel destul de frumos, unde se bucura de un confort relativ; dar ceilalţi, campaţi cum se nimerea, în nişte colibe groaznice, regretau amarnic luxul dela Tuileries şi dela Fontainebleau.

Josephine îmi oferise un loc în berlina ei. În tot timpul drumului, ea vorbi cu voioşie, de parcă uitase scena violentă care se petrecuse între ea şi soţul ei. Îmi puse multe întrebări privitoare la afacerile mele. Dădea totdeauna dovadă de o curiozitate binevoitoare pentru tot ce interesa persoanele din anturajul ei. Se ocupă mai ales de Eugenie. Nimic nu-mi putea fi mai plăcut. Din parte-mi urmă un lung imn de laudă în onoarea d-rei de Choiseul, imn întrerupt doar de exclamaţiile Împărătesei şi râsul argintiu al d-nei de Remusat.

— Sper că o vei aduce la Curte! exclama Josephine. O fată atât de frumoasă şi de virtuoasă, nu trebue să rămâie în Anglia… Aţi vorbit de dânsa Împăratului?

— Împăratul este în curent cu tot ceeace mă priveşte. Majestate.

— El? El ştie totul!... murmură Împărăteasa... Ce om!... Aţi auzit adineauri, ce spunea privitor la colierul

acela de diamante şi de safire ?... Lefebre mi-a jurat că nu va destăinui târgul nostru şi că mă va aştepta să-i plătesc cum oi putea. Împăratul a descoperit totul! Dar ce v'a spus, domnule de Laval, privitor la legătura dv. cu d-şoara de Choiseul?...

— Mi-a spus, Maiestate, despre căsătoria mea că asta îl priveşte personal.

Josephine scutură capul oftând.

— Atunci e foarte grav, domnule de Laval, Împăratul e în stare să te silească să te căsătoreşti cu fiica vreunuia din generalii săi. Şi dacă va fi hotărît o astfel de unire, nici d-tale, nici d-şoara de Choiseul nu o să vi se îngăduie să obiectaţi nimic. L-am văzut încheind nişte căsătorii cât se poate de ciudate. Totuşi, bizuiţi-vă pe mine; am să vorbesc cu el despre asta înainte de întoarcerea noastră la Paris.

Îi mulţumeam încă pentru bunătatea ei, când berlina se opri în faţa unei clădiri arătoase. Grenadierii cu arma la brat, lacheii în mare ţinută mă vestiră că eram la Împăratul. Josephine şi d-na de Remutat dispărură repede ca să-şi schimbe toaleta. Cât despre mine, fui introdus numaidecât într'un salon în care erau deja reuniţi o mulţime de musafiri. Salonul acesta era o încăpere vastă, pătrată, foarte modest mobilată, cum sunt deobicei saloanele de provincie. Hârtia care acoperea pereţii, era cenuşie şi posacă; scaunele şi fotoliile erau din acajou închis, tapisate cu un creton albastru, spălăcit şi cam răpănos. Dar marele număr de lumânări aprinse prin candelabre şi sfeşnice, dădeau o înfăţişare de sărbătoare acestui cadru cam întunecat. De fiecare parte a marelui salon se deschideau mici budoare în care se amajaseră măsuţe de joc. Uşile prin care se ajungea la ele erau drapate cu stofe algeriene.

Dela început, fui ca buimăcit de luminile scânteetoare, de mişcarea uniformelor galonate şi a hainelor negre şi albastre, înstelate cu decoraţii şi cruci. Unele femei purtau rochii nedecoltate, sancţionate de Împărat; dar cele mai multe aveau umerii goi. Toate etalau mulţime de dantelării, eşarfe, pene şi diamante care contrastau ciudat cu discursurile lui Napoleon asupra economiei. Fapt e că Împăratul pretindea ca femeile să fie foarte elegant şi bogat îmbrăcate, pentru ca să apară la Curte. Moda la epoca aceea prezenta dealtminteri un câmp favorabil eleganţei. Costumele simple şi clasice dispăruseră cu Republica. Ca să placă tânărului cuceritor al Egiptului, se adoptase rochii orientale. Saloanele care reflectaseră un moment, sobrietatea vechei Rome, se transformaseră în haremuri.

Fiind sigur că nu voi întâlni nici o faţa prietenă, mă vârâsem într'un colţ. Care nu-mi fu mirarea simţindu-mă deodată, tras de mâneca hainei! Mă întorsei şi mă pomenii în fala unchiului Bernac. Îmi luă mâna fără voia mea, şi mi-o strânse cu acel aer de falsă cordialitate, care făcea să se nască întotdeauna în o nespusă senzaţie de dezgust.

— Scumpul meu Louis, zise el, pentru tine sunt aici.

Şi pe când schiţam un gest de neîncredere, el adăugă:

— Fără îndoială, trăind cum trăesc eu, mereu departe de paris şi de Curte, nu puteam să las să-mi scape prilejul de a mă arăta la o recepţie ca asta; dar, îţi afirm că ceeace ma îndemnat mai ales să viu, a fost să stau de vorbă cu tine. Se pare că Împăratul te-a primit bine şi că te-a admis în serviciul lui particular. Eu te-am recomandat bunăvoinţei sale şi i-am dat a înţelege că tratându-te cu oarecare stimă, va atrage şi pe ceilalţi fii de emigranşi să se întoarcă în Franţa.

Eram încredinţat că mintea. Totuşi, mă înclinai murmurând câteva cuvinte banale de mulţumire.

— Văd, îmi zise el că n'ai uitat de fel discuţia noastră de zilele trecute, reîncepu el; îmi porţi rancună… N'ai de fel dreptate, scumpul meu Louis, căci nu vreau decât fericirea ta. Nu mai sunt nici tânăr, nici sănătos; ocup un post periculos; îţi ofer averea mea şi, ceeace preţuieşte şi mai mult încă, pe fiica mea unică…Te încredinţez că Sybille e o fată încântătoare. Ai judecat rău deunăzi. Nu şi-a putut înăbuşi faţă de d-ta un val de mânie foarte firească la urma urmei, pentru că aflase de arestarea logodnicului său. Dar, întorcându-te la Grosbois, reînoeşte cunoştiinţa cu ea, nu va trece mult şi-ţi vei schimba părerea despre ea.

— N'am nicio părere despre Sibylle, răspunsei uscat. Te rog, odată pentru totdeauna, unchiule, să nu-mi mai inii vorbeşti despre un subiect care-mi displace.

El tăcu câteva clipe, apoi ridicându-şi chipul de lemn vechi cenuşiu:

— Fie, zise el foarte calm, să nu mai vorbim de asta. În orice caz, n'ai ce să fii supărat pe mine că am voit să te fac moştenitorul meu. Ascultă, Louis, judecă drept;... Recunoşti, nu-i aşa, că fără de mine, te-ar fi zugrumat Toussac?...

— Era atunci în interesul d-tale să-mi scapi viaţa, răspunsei.

— Se prea poate, dar nu e mai puţin adevărat că ţi-am scăpat-o. De ce să nutreşti ură împotrivă-mi?... Oare pentru că stăpânesc Grosbois?

— Nu, nici gând, nu asta îţi reproşez.

— Atunci ce?

— Îi puteam oare spune că-i reproşam ruina tatălui meu, moartea soţiei sale, trădările şi ipocriziile lui? Nu, salonul Împăratului nu era un loc nimerit pentru răfueli familiare. Mă mulţumi deci să ridic din umeri fără a răspunde.

— În sfârşit, sunt dezolat! oftă el. Aveam cele mai bune intenţii în privinţa d-tale. Te-aş fi putut ajuta la avansare. Puţini oameni în Franţa au mai multă influenţă ca mine asupra Împăratului... Totuşi, înainte de te părăsesc, am a-ţi adresa o rugăminte.

— Şi anume, unchiule?

— Iată despre ce e vorba, zise el după o clipă de cugetare, se află la Grosbois câteva obiecte cari au aparţinut tatălui tău: sabia lui, sigiliul, tabacherea, o cutie plină de scrisori... cred că ai fi fericit să le ai…

Făcui din cap un semn de aprobare.

— Te invit deci, scumpul meu copil, să vii la Grosbois pe vreo două-trei zile, ca să alegi bibelourile care ţi-ar plăcea să le iei cu ţine... Nu mă refuza, mi-ar face mare supărare.

— Am să viu, unchiule.

— Când? întrebă el.

Ceva în sunetul vocii sale, în expresia ochilor săi de culoarea gresiei, făcură să nască în mine o bănuială groaznică. Îmi amintii brusc de prevenirea Sibyllei.

— Când voi ştii cari sunt funcţiunile mele pe lângă Împărat, răspunsei.

— Atunci săptămâna viitoare, sau săptămâna ce-i va urma?... zise el turburat... Ah, te aştept cu nerăbdare, Louis... Mi se pare că conştiinţa îmi va fi liniştită după ce-ţi voi fi înapoiat obiectele celea.

Mai îmi strânse odată mâna şi se strecură prin mulţime, care devenea tot mai numeroasă clipă cu clipă.

Stăm aşa, gândindu-mă la această invitaţie a unchiului Bernac, când deodată auzii rostindu-se numele meu. Ridicând ochii, zării pe d de Caulaincourt.

— Iată prima d-tale apariţie la Curte, domnule de Laval !... zise el cu acea firească voioşie care te apropia numaidecât de el. N'ai nici o grije, nu vei fi de loc izolat în astă seară. Sunt aici doi vechi prieteni ai tatălui d-tale, care vor fi încântaţi să stea de vorbă cu d-ta... Cunoşti lumea de pe aici, pe câte unii din înalţii demnitari ?

— Da, am mai văzut pe mareşali în sala de consiliu: Ney, cu faţa de boxeur englez; Lefebvre, cu gura de crocodil şi Bernadotte, care e numai nas.

Caulaincourt zâmbi.

— Ei bine, zise el, iată-l şi pe Rapp cu capul lui cel rotund ca o ghiulea şi pe Junot, băiatul cela încântător cu favorite brune. Bravii ăştia de soldaţi, cât sunt de nenorociţi !

— Dece oare?

— Pentru că sunt toţi din poporul de jos şi îi îngrozeşte Curtea. Ştii că pentru ei e un adesărat martiriu să stea ceasuri întregi în cadrul unei uşi, cu bicornul la subsuoara, sau să-şi încurce pintenii în trena doamnelor, sau şi mai mult încă, să-şi dea asupra picturilor lui David şi asupra muzicei lui Passniello. Împăratul le ordonă să fie soldaţi în armată şi curtizani la Curte; dar e peste puterile lor; bieţii băieţi sunt răcani pretutindeni. Ia priveşte-l pe Rapp, care încearcă să fie galant cu blonda cea frumoasă... Na, am fost sigur!... a

făcu o glumă de corp de gardă şi tânăra fată a fugit în spre maică-sa. Acum, uite-1 stând şi scărpinându-se în cap şi întrebându-se cum a putut-o jigni.

— Dar cine-i oare femeea ceea tânăra, îmbrăcată în alb şi cu părul presărat de diamante?

— E doamna Murat, sora Împăratului, Caroline Bonaparte, e foarte frumoasa, dar nu chiar atât de frumoasă ca sora ei Marie, care şade colo în colţ, la stânga. Bătrâna doamnă cu care vorbeşte în momentul acesta este mama lui Napoleon, femee remarcabilă prin inteligenţa ei. Vitează şi viguroasă, ea impune tuturor respect. Nu e un secret pentru nimeni că ea urmează să trăiască la Paris ca şi în Corsica, cu o economie de avară, căci e încredinţată că norocul fiului ei nu va străluci mereu cu puterea de acum şi că vor veni iar zilele rele.

— Ce spune Împăratul despre funestele presimţiri ale mamei sale?

— Poate că nici nu ştie de ele... Ei bine, Murat, când ai să te vezi galopând dealungul câmpiilor de secara ale ducelui de Kent?

Murat sta în faţa noastră. Strânse mâna d-lui de Caulaincourt. Trupul înalt, prestanţa majestuoasă, ochii splenzizi ai acestui fost băiat de han ar fi fost neajuns ca să atragă asupra lui atenţia. N'arfi fost ne lalocul lui în nici o reuniune europeană. Bogăţia părului său negru şi ondulat, buzele lui roşii şi groase adăugau fruniuseţii sale un caracter viril, departe de orice afectare.

— Se spune, zise el, că Kentul ar fi un teren foarte prost de călărie. Drumurile sunt bune, dar câmpurile numai hârtoape. Ah, sper că vom pleca în curând, domnule de Caulaincourt; altminteri toţi oamenii noştri au să se prefacă în grădinari, învaţă pe aci să semene, să sape, să altoiască; dar aproape că nu mai ştiu să mânuiască o sabie şi sunt greoi ca nişte saci cu pământ când se avântă în şes. Pare-se că armata se va îmbarca în sfârşit mâine?...

— Da, numai să nu se mai săvârşească iar greşeli, ca la prima tentativă! murmură de Caulaincourt. Eu unul, zău nu ştiu – afară numai dacă d. de Villeneuve n'o face să fugă flota engleză, – pe care parte o să putem pune piciorul în Anglia. Constant nu-a spus azi dimineaţă că Împăratul pe când se îmbrăca, a fluerat marşul lui Malborouyh: asta prevesteşte surprize.

— Drace, Constant a fost tare şmecher dacă a putut ghici că Împăratul a fluerat Malborough, zise Murat, râzând; deobicei Majestatea Sa, fluieră toate pe melodia Marsiliezei!...

— Ah, domnilor, iată pe Împărateasă… E încântătoare astă seară!

Toată lumea se ridică; Josephine era urmată de mai multe doamne de onoare. Purta o rochie de tul roz presărată cu stele de argint, toaletă cam teatrală, dar care-i venea de minune. Pe cap avea o egreta de diamante care se legăna graţios la fiecare paşii ei. Nici o suverană nu primea bine ca ea. Se plimba prin mulţime cu gura zâmbitoare, găsind un cuvânt amabil pentru toţi cei de care se apropia. Emana din ea un parfum ca o bucurie, care discreţea frunţile, potolea duşmăniile, adormea ambiţiile.

— Ce femee încântătoare! Exclamai. Nu te poţi opri să n'o iubeşti.

— Da... Nu este decât o familie care rezistă farmecului bunătăţii ei, zise, între dinţi, d. de Caulaincourt, după ce se încredinţase că Murat nu ne mai aude. Ia observă numai puţin pe surorile lui Napoleon.

Rămăsei uimit de expresia de ura şi încordare cu care prinţesele Caroline şi Marie învăluiau pe Împărăteasă. În fiecare minută, se aplecau una către cealaltă ca să şuşotească şi să rânjească cu răutate. Odată d-na Murat s'a întors şi spre mama ei, care şedea în dosul ei. Bătrâna doamnă ridică capul cu dispreţ.

— Ele nu-i iartă de a fi „Majestatea sa imperială", urmă Caulaincourt. Toţi o urăsc: Joseph, Lucien. Louis, Jerome, în sfârşit toţi!... În ziua încoronării, toate aceste doamne îi ţineau mereu trena şi au încercat s'o facă să se poticnească; Împăratul a fost silit să intervie. Pentru ei, Napoleon este avutul lor, lucrul lor; nu suferă să-1 împartă cu nimeni... Ah, dragul meu Laval, oamenii ăştia sunt cu adevărat corsicani!...

Josephine, în ciuda privirilor acre ale cumnatelor ei, continua să străbată saloanele paşnică şi senină. Era escortată de un hărbat cu faţa bronzată şi cu mustaţa mare. Din când în când. ea îl apucă de braţ cu un gest mângâios.

— E fiul ei, Eugene de Beauharnais, îmi zise d. de Caulaincourt.

— Fiul ei!... Dar pare mai în vârstă ca ea!

Tovarăşul meu începu să râdă încet.

— Era foarte tânără când s'a măritat cu Beauharnais, zise el; avea abia şaisprezece ani... Şi apoi, pe când ea îşi petrecea zilele lungită pe o sofa, fiul ei se bătea în Egipt şi în Siria; munca, lupta, oboseala, au umplut distanţa dintre vârstele lor... Priveşte personagiul acela cu mustăţile rase, care săruta mâna Împărătesei... E Talma, marele-actor. L-a ajutat de mai multe ori pe Napoleon când a fost la nevoie, în momente grele. Împăratul nu uita datoriile contractate de Primul Consul. Asta de altminteri a făcut şi puterea d-lui de Talleyrand. A împrumutat o sută de mii de franci lui Bonaparte pentru campania din Egipt. Dacă Napoleon nu iartă nicidecum duşmanilor săi, cu atât mai mult nu-şi uită prietenii. Cei cari i-au făcut unele servicii, pot obţine totul dela recunoştinţa lui. Aşa bunăoară, are pe unul din vizitii lui care se îmbată de dimineaţa până seara; nu-l dojeneşte niciodată, pentru că este unul dm veteranii pe care l-a decorat el însuşi cu medalia Marengo.

D. de Caulaincourt depărtându-se, mă cufundai în gândurile mele. Figura lui Napoleon mă stăpânea ca o vrajă. Om straniu care ba se ridica întocmai ca o umbra epică deasupra câmpurilor de bătaie, ba înainte cu majestatea unui Cezar şi, deodată devenea un copil posac şi turbulent. Cu neputinţă să-ţi formezi o imagine precisă a firii sale fugarnice şi multiforme, totul în această fire te turbura, te uluia. Că era necesar Franţei, nu mai încăpea nici o îndoială; dar era ceva glorios sau infamant să te înhami la carul lui?

Salonul cel mare era plin de tot. Fără încetare se iveau figuri noui în care se citea bucuria, prefăcătoria, invidia sau curiozitatea. În dreapta şi în stânga, budoarele erau pline de ofiţeri şi de membri ai corpului diplomatic... Se organizaseră partide de whist şi de douăzeci şi unu...

Admiram toaletele în culori vii, împestriţate şi încărcate, umerii goi, pe care diamantele scânteiau ca nişte picături de rouăş i pe aceşti parveniţi ai celebrităţii, eri încă paria, azi eroi. În faţa mea, Ney, Lannes şi Murat vorbeau şi râdeau cu atâta libertate de parcă ar fi fost în plin lagăr. Vai, dintre aceşti trei oameni atât de fericiţi, doi erau destinaţi unei morţi tragice.

Observai la o distanţă oarecare, şi rezemat de perete, un individ scurt la stat, cu o mutră suferindă şi sărăcăcioasă. Izolarea lui îmi făcu rău. Mă apropiai de el şi îi adresai câteva cuvinte. Îmi răspunse foarte politicos, dar într'o franţuzească groaznică.

— Înţelegeţi englezeşte? mă întrebă el. Nu găsesc pe nimeni în Franţa care ştie limba asta!

Îi răspunsei că fiind crescut în Anglia, ştiam tot atât de bine englezeşte ca şi franţuzeşte.

— Dar, cu siguranţă, domnule, dv. nu sunteţi englez, adăugai, căci, în momentul de faţă, vecinii noştri de dincolo de canalul Mânecii, n'ar încerca să se aventureze în saloanele Împăratului.

— Nu, sunt american. Numele meu este Robert Fulton. Iau parte la recepţia aceasta pentru că e singurul mijloc să mă reamintesc memoriei Majestăţii Sale. I-am supus câte unele din invenţiile mele; acelea referitoare la arta navigaţiei şi care mai devreme sau mai târziu, sper, o vor transforma cu desăvârşire.

Nefiind atras de altceva, dădui ascultare cuvintelor acestui american ciudat care, în câteva cuvinte îmi expuse planurile cele mai extraordinare. Fui curând convins ca aveam deaface cu un nebun. Concepuse ideia unui vas în stare să meargă împotriva vânturilor şi a curentelor, cu ajutorul aburului, îmi explică deasemeni, un întreg sistem de butoiaşe cu praf de puşcă, plutitoare, în stare să facă să sară în aer, la cea mai mică cioc-nire, cele mai mari corăbii. De atunci m'am gândit adesea la nefericitul de Fulton, şi mi-am spus întotdeauna ca nici unul din străluciţii cari erau reuniţi în seara aceea la Pont-de-Briques – nici chiar Împăratul – nu influenţase atâta ca el istoria lumii.

Deodată râsetele şi conversaţiile se între rupseră, clinchetul jetoanelor încetă. Urmă un freamăt discret de oameni cari se ridică împingându-şi scaunele. Flacăra lumânărilor se aplecă, aproape înegrită. O tăcere rece se aşternu în unde misterioase. Uşa se deschise şi, în prag, Napoleon aştepta. Era foarte palid: un fulger de oţel îi scăpăra printre gene. Nu se potolise încă bine furtuna de după amiază.

Toate capetele se îndreptară acum spre această uşă deschisă: toate privirile cercetau întrebător această fizionomie aspră şi enigmatică. Ce avea să spue Împăratul?... Ce avea să facă Împăratul?... Acestea erau întrebările pe care le descifram cu uşurinţă pe toate fetele fixe şi ca hipnotizate.

Diavolul acesta de om, oricât de adânc l-ai fi cunoscut, nu ştiu cum făcea că-ţi zăpăcea totdeauna orice prevederi. Uneori era vorbăreţ şi vesel, glumind cu ăsta, trăgându-l de urechi pe ăstălalt: uneori manifesta o dispoziţie de mistreţ, atacând, împărţind teribile lovituri de colţi în dreapta şi în stânga. Cea mai mare parte din timp însă era morocănos, trist şi nu-şi descleşta dinţii decât pentru ca să trântească vreo câteva observaţii neplăcute pe un ton de bruschețe dispreţuitoare. Când pleca, un oftat imens de uşurare izbucnea din toate piepturile.

Avui norocul să fiu lângă uşă. Napoleon mă chemă cu voce tăioasă:

— Vino, domnule de Laval !

Mâna lui mică, grasă se abătu pe umărul meu. Apoi. Întorcându-se spre un om slab, galben şi solemn:

— Ascultă. Combaceres. Îţi prezint pe d. Louis de Laval, fiul contelui de Laval, care s'a bătut la Quiberon în 1705. Domnul a venit dela sine să-mi ofere serviciile sale. D-ta care pretinzi că familiile aristocraţiei nu se vor mai întoarce niciodată în Franţa şi că se vor instala în Anglia, ca hughenoţii după revocarea Edictului din Nantes: vezi hine că nu ştii ce spui. Nu eşti decât o farfara. Domnule de Laval, te numesc primul meu aghiotant, de acum încolo mă vei însoţi pretutindeni.

Era o avansare dintr'odată!... Şi ce avansare!... În mijlocul unei serbări imperial, în faţa a tot ce era atunci mai considerabil în Europa !... Totuşi, înţelesei foarte bine că nu de dragul ochilor mei frumoşi se purta astfel cu mine Împăratul, ci pentru a încuraja pe descendenţii vechilor emigranţi să-i îmbrălişeze cauza.

Nu ştiu ce simţământ îmi strânse inima pornind după paşii lui Napoleon. Mă turbura o ruşine şi poate şi furie. Mă simţeam ca un prizonier silit să îndur triumful, biruitorului. Totuşi conştiinţa mea nu-mi reproşa nimic. În Franţa, n'am cedat unor motive josnice, ci dragostei de scumpa mea patrie. Ceeace-mi mări curând indispoziţia fu purtarea Împăratului. Se arătă de o brutalitate revoltătoare, nu numai faţă de toţi familiarii săi, dar şi faţă de femei. Cu firea lui îndrăzneaţă şi voluntară, se credea dispensat de aceste mici datorii de sociabilitate prin care un suveran îşi atrage dragostea cât şi supunerea supuşilor săi.

Louis XIV nu se temuse să se plece în faţa femeilor pe care le iubea, Napoleon nu ar consimţi niciodată la aşa ceva.

Destul de amabil faţă de ofiţerii săi pe care-i învrednici cu câte o glumă, fu aproape necioplit faţă de surorile sale cărora le vorbi cum ai vorbi unor răcani. Dar mai ales când ajunse lângă Împărătească, îi izbucni arţagul.

— Josephine, îi spuse el aspru, nu vreau să porţi în cap egreta asta. Dacă o mai văd, o arunc în foc. Femeile nu se ocupă de altceva decât de toaletele lor şi nici măcar nu ajung în stare să se îmbrace cu gust...

— Doamne, Napoleon, tare eşti dificil replică blajin Împărăteasa; îţi place o zi un lucru, pe care n'ai să-l mai poţi suferi mâine. Dar devreme ce egreta asta îţi displace, n'am s'o mai pun.

Împăratul înaintă între un triplu gard de plecăciuni adânci; apoi se adresă din nou împărătesei:

— Josephine, nu ţi-am spus că nu pot suferi femeile corpolente?

— Aşa-i, Napoleon.

— Atunci, de ce e aici d-na de Chevreuse?

— Pentru că nu e corpolentă, zău.

— Ba e chiar prea tare!... Prefer să n'o întâlnesc în saloanele tale... Cine-i asta?... zise el arătând pe o fată tânără, elegant îmbrăcată cu o rochie de tul bleu.

— E domnişoara de Bergerot, răspunse Josephine.

— Ce vârstă ai, domnişoară?

— Douăzeci şi trei de ani. Sire.

— Douăzeci şi trei de ani şi încâ nu eşti măritată?... La douăzeci şi trei de ani, toate femeile trebue să

fie măritate!

D-şoara de Bergerol, zdrobită de emoţie făcu o sforţare ca să răspundă Împăratului, dar cuvintele se zugrumau în gâtlejul ei. Împărăteasa îi veni în aiutor.

— Dacă fetele nu se mărită, vina este a domnilor acestora, zise ea aruncând o privire amabilă asupra ofiţerilor care-şi bombau piepturile în primul rând.

— A, ăstora le bag eu minţile 'n cap! exclamă Împăratul. Domnişoară, las'că-ţi găsim noi un bărbat.

Se prefăcu că caută pe cineva prin mulţime, şi, deodată, spre marea mea uluială, ochii lui scotocitori căzură asupra mea.

— Cred, domnule de Laval, zise el, ca ţi-am găsit o soţie.

Ceva mai departe, se adresă unui personagiu în negru din cap până'n picioare şi foarte corect.

— Cum te numeşti?

— Sire, sunt Gretry, muzicianul.

— Ah, aşa-i, te-am văzut de mai mult de o sută de ori, dar nu-mi amintesc de numele d-tale...

— Şi d-ta?

— Sunt Josepb Chenier.

Perfect. Am văzut ultima d-tale tragedie.... E detestabilă... Ai scris şi ceva poezii, nu-i aşa?

— Da. Sire. Mi-aţi îngăduit să vă dedic un volum.

— Se prea poate. Dar cum nu l-am cetit, nu-ţi pot spune ce cred despre ele... Păcat că nu mai avem poeţi în Franţa, evenimentele domniei mele ar fi putut inspira pe un Homer sau pe un Virgiliu;... Am puterea să creez regate, dar nu scriitori... După părerea d-tale. care e cel mai mare poet francez?

— Racine. Sire.

— Eşti un imbecil. Corneille e mult superior lui Racine. Eu nu ştiu ce e rima, cezura, hemistihurile şi toate bazaconiile astea, dar ceeace înţeleg, e spiritu1 filosofic care domneşte într'o opera şi iată de ce pun pe Corneille deasupra lui Racine Dacă ar trăi acum, l-aş face ministrul meu de stat.. Ceeace admir în el este ştiinţa lui în ceeace priveşte inima omenească, profunzimea sentimentelor sale... Scrii ceva în momentul acesta?

— Scriu o tragedie despre Henric al IV-lea, Sire.

— Rău faci. N'am să las să fie prezentată. Nu vreau politică la teatru... Fă mai bine o piesă despre Alexandru Macedon.

Şi întorcând spatele lui Chemer:

— Cine eşti d-ta? spuse el omului în negru, pe care-1 mai întrebase.

— Sire, sunt tot Gretry, muzicianul, zise acesta calm.

Împăratul îşi muşcă buzele şi trecu mai departe. Se îndreptă spre un grup de doamne care se îmbulzeau la intrarea unei săli de joc.

— Ei, doamnă – zise celei dintâi – vă simţiţi mai bine?... Mi s'a povestit că destrăbălările dv. au scandalizat tot foburgul Saint-Germain, astă iarnă.

— Implor pe Majestatea voastră să binevoiască să se explice, răspunse aprinzându-se la faţă doamna interpelată.

— În sfârşit, se zice că aţi fi amanta colonelului Lasalle.

— Sire, e o calomnie infamă!

— Atunci, doamnă, nu aveţi noroc, căci calomniile plouă în jurul dv. Se mai spune că aveţi şi o legătură cu aghiotantul generalului Rapp... Sper că toate astea au să se sfârşească!...

— Numele d-tale? strigă el unei alte doamne.

— Domnişoara de Perigord.

— Vârsta dtale?

— Douăzeci de ani, Sire.

— Sunteţi prea slabă, domnişoară!... Şi apoi aveţi braţele roşii, e groaznic!... d-ta, d-nă de Boesmaison. nu mai ai de gând să schimbi cât vei trăi, rochia asta de mătase cenuşie?

— Sire, am pus'o azi pentru întâia oară.

— Pesemne atunci că toate rochiile d-tale, sunt cenuşii?... În orice caz pe asta să n'o mai pui, m'a obosit... Domnule de Remusal ce faci cu banii pe care ţi-i dau?

— Îi cheltuesc, Sire.

— Minţi, domnule!... Mi s'a spus că ţi-ai vândut echipagiile. Dacă-ţi acord o leafa aşa de mare, o fac ca să mă reprezinţi cu demnitate şi nu ca să-ţi creşti averea d-tale. De cum ne vom fi întors la Paris, ai să-ţi cumperi înapoi trăsurile.

"Junot, eşti o secătură, iar ai jucat şi iar ai pierdut".

— Oh! Sire, cel mai infernal ghinion...

— Nu-i aici vorbă de ghinion; aici e vorba că-ţi interzic să joci... Cât ai pierdut?

— Patruzeci de mii de franci, Sire.

— Du-te de-1 caută pe Lebrun, va plăti el pentru d-ta. Şi adăugă încet de tot:

— La urma urmelor nu trebue să uit că pe vremuri ne-am făcut de cap împreună, ca ofiţeraşi la Toulon.

Junot nu mai ştia cum să mulţumească.

— Bine bine!... îl întrerupse Împăratul. Tu Rapp şi Lasalle, sunteţi copiii răsfăţaţi ai armatei... Dar nu mai puneţi mâna pe cărţile de joc, hai?...

Doamnă Picard, am oroare de corsagele decoltate mai ales la femeile urâte!... Acum, Josephine, mă întorc în camera mea; vino la mine peste o jumătate oră: ai să-mi citeşti ca să mă adormi... Nu mă simţeam bine astă seară, dar cum ţi-am făgăduit că am să-ţi ajut să-ţi primeşti musafirii n'am vrut să-mi calc cuvântul... Domnule de Laval rămâi aici, de petrece, n'am nevoie de d-ta acum. Am să-ţi trimit ordinele mele.

Uşa se închise în urma Împăratului şi, dela împărătească până la servitorii care serveau punchul, fiecare scoase un, uf! lăuntric de uşurare. Un vârtej de uniforme şi de haine brodate, un val de lume se năpusti spre saloanele de joc. Jetoanele începură să clincănească; râsetele şi conversaţiile se porniră iar nestânjenite ca înainte de sosirea Majestăţii Sale.

XVI
BIBLIOTECA DIN GROSBOIS

Ştiu cât a câştigat în interes povestirea mea prin faptul că se desfăşoară în juru1 titanicei personalităţi a Împăratului, această figură, care oriunde se iveşte, eclipsează pe ceilalţi întocmai cum Soarele eclipsează stelele. Azi încă, în spiritul în spiritul meu slăbit de vârstă şi de boală, ceeace domină totul e Împăratul. Pe când era în viaţă, n'a avut rival în lume; mort n'a avut pe altul în memoria oamenilor.

Când compar aventurile mele personale cu acţiunile lui mari, mi se pare că sunt jocuri de pigmei. Totuşi să fiu iertat dacă le-am povestit; vor fi servit cel puţin să vă comunic, scumpi cititori, impresiile atât de vii şi de profunde pe care le produsese asupra mea, acel care poate fi considerat pe dreptate, ca unul din cele mai puternice genii ale universului.

Două zile după recepţia împărătesei, o zi numai înainte de expirarea termenului fixat d-rei Bernac, ca să obţie graţierea logodnicului ei, văzui pe verişoara mea intrând în odăiţa mea din strada des Vents cu generalul Savary. După mutra triumfătoare a tinerei fete înţelesei numai decât că avea să-mi dea ştiri bune. Între noi fie zis, nu ţineam grozav să-1 scap pe Lesage şi să-1 predau pe Toussac, dar simţeam pentru Sibylle o astfel de stimă şi mai ales o afecţiune atât de sinceră, că eram hotarât să fac tot ce mi-ar cere.

— Ei! vere Louis, exclamă ea, ţi-am spus eu că am să-l găsesc pe Toussac!... Tot mai eşti hotărît să-mi dai o mana de ajutor?

— Fără îndoială, verişoara:

— Închipuiţi-vă că domnişoara nu vrea absolut nici o escortă!... exclamă generalul Savary, ridicând din

umeri.

— Nu – numai nu soldaţi! zise Sybille cu un ton care nu admitea contradicţie. Trebue să lucrăm cu multă băgare de seamă. Vederea unei uniforme l-ar pune pe fugă pe Toussac, şi ţinta întreprinderii noastre e prea serioasă ca să ne expunem la asemenea riscuri.

— De, la drept vorbind, aşa este! Treizeci de soldaţi nu pot face mai mult deât trei oameni inteligenţi. Pe cine mai aduci, afară de Laval?

— Pe locotenentul Gerard, dela huzarii lui Bercheny.

— Straşnic! Gerard e unul din cei mai străluciţi ofiţeri ai armatei. El, vărul dtale şi cu mine, suntem în stare să înfruntăm un regiment. Ce crezi Laval?

— Generale, sunt la ordinele dv.

— Biue! Acum domnişoară trebuie să ştiu unde-i cuibul lui Toussac al d-tale?

— La „Moulin Rouge".

— Dar bine am mai făcut noi acolo o percheziţie! Şi nici pomeneală de Toussac.

— Când aţi făcut percheziţia dv.?

— Alaltăeri.

— Tousac nu-i la „Moulin" decât de eri seară.

— De unde ştiţi?

— Să vă spun, zise Sibylle cu glas scăzut de parcă i-ar fi fost frică să nu fie auzită. Toussac are o iubită: e o femee care locuieşte prin partea locului; se numeşte Jeanne Portel. E nebun după ea. Eram încredinţată că nu va rezista mult dorinţei de a o vedea. Deci mi-am îndreptat bateriile înspre drăguţa lui. De şase zile încoace am pus să fie pândită Jeanne Portel. Însfârşit, mi s'a dat de veste că a intrat pe furiş, noaptea trecută la „Moulin Rouge", încărcată de un coş de provizii şi, că azi, în tot timpul dimineţii, n'a încetat, de sus de pe stâncă, să supraveghieze împrejurimile, fâstâcindu-se de spaimă ori de câte ori zărea o cască sau o baionetă. Tousac, este la Moulin, generale, sunt tot aşa de sigură că d-ta şi cu mine ne aflăm la văru meu de Laval.

— Ei, drace! atunci n'avem o clipă de pierdut! exclamă Savary. Tocmai sunt ancorate mai multe vase dealungul coastei. La cea mai mică alarmă poate fugi şi, graţie întunericului, să se întoarcă în Anglia.

— Atunci, generale, ce facem? întrebai.

— Părerea mea este să ne întâlnim peste o oră la extremitatea de sud a lagărului, răspunse Savary. Să rămâi tot în costumul acesta, Laval, pentru ca să fi luat drept un gentilom în călătorie. Eu mă duc să-l previu pe Gerard: om combina noi împreună deghizarea noastră.

Şi pe când ieşea în urma Sibyllei, adăugă:

— Nu-ţi uita pistoalele, o să avem de furcă... Ai să ai un cal la dispoziţie.

Soarele se culca însângerat la orizont, stâncile dispăreau pe jumătate într'o negură viorie când ajunsei la retranşamentele lagărului. Căutai pe Savary şi Gerard... nimeni... Ciudat!.... mă gândi... Expediţia noastră o fi fost amânată, sau a prins de veste Toussac?...

Deodată observai un individ îmbrăcat ca un fermier bogat, cu o redingotă de postav albastru şi cu nasturi de alamă galbeni. Tocmai strângea chingile unui cal negru minune. Ceva mai încolo, un rândaş tânăr ţinea de căpăstru alţi doi cai de un soi mai obişnuit.

Examinai unul din cele două animate… Nu era chiar aceia care mă adusese dela Grosbois la Boulogne, a doua zi după debarcarea meu?... ba bine că nu! În aceiaşi cupa, tânărul argat îmi zâmbi şi fermierul se apropie de mine. Recunoscui pe Gerard şi Savary.

— Cred că putem pleca, zise generalul; în curând va fi prea târziu... ia mai încovoaie-te puţin, Gerard, eşti înalt cât uu catarg... şi, acum să ne zorim!...

Cu cât înaintezi în viaţa, cu atât mai mult îţi place să evoci vremurile de odinioară. La fiecare cotitură a drumului, impresiile acestei epoci îndepărtate reînviau cu bucuriile şi necazurile de care fuseseră însoţite.

Mă revăd adesea galopând între Gerard şi Savary pe drumul ce se umplea de umbrele serii. În depărtare, deasupra mării cenuşii, urca încet o negura care, la înălţime se prefăcea în nori. Nu ştiu de ce începui să mă gândesc la Anglia.

Îmi apăru mai întâi Ashfordul cu străzile lui liniştite, casele lui de cărămizi, cu acoperişurile ascuţite, bisericuţa, clopotele ei, apoi salonul în care ne reuneam după cina în comun, pentru rugăciunea în comun, în sfârşit hanul la „Omul Verde" a cărui firmă se legăna scârţâind în vânt.

Ce contrast între existenţa calmă de altă dată şi ceea pe care o începeam acum!... Goana aceasta tăcută, la căderea nopţii, fu cu adevărat debutul carierei mele. Să prindem un conspirator de temut, un bărbat care jurase moartea Împăratului şi zdruncinarea Franţei, era o misiune importantă. Simţeam că avansarea mea depindea de curajul şi dibăcia pe care o voi desfăşura în împrejurarea aceasta. Tot ce somnola în mine, focos şi îndrăzneţ, se trezi cu violenţă. Strângeam şi mai tare flancurile calului meu, nişte friguri de energie mi se urcară în creer.

După ce trecurăm de înălţimile care înconjoară Boulogne cu un cerc dantelat, apucarăm pe o potecă ce ocolea mlaştina aceea unde fusesem cât p'aci să mă înfund. Mă cutremurai zărind acum suprafaţa ei lucitoare şi misterioasă, întretăiată pe alocuri de pete mari albe, vrăstate. Părăsirăm curând priveliştea aceasta dezolantă, ca să străbatem o câmpie imensă unde creşteau în toată libertatea o vegetaţie deasă de mărăcini şi ferigă. Cam după vreo zece minute, donjonul castelului Grosbois se profila întunecat cu găurile lui goale ţevile de tun, ca nişte ochi întredeschişi. Îl lăsarăm la stânga noastră şi coborârăm la dreapta într'un fel de scobitură tăiată la baza unei coline.

Deodată, la o cotitură a potecii, o moară se ridică înaintea noastră, posomorâtă, cu pânzele desumflate, cu braţele înţepenite în văzduh. Sus, fereastra hambarului, lovită de cele din urmă raze ale soarelui părea luminată de văpaia unui incendiu, jos, uşa era mascată de o căruţă plină cu saci de grâu şi cu brancardele goale, odihnind pe jos. Calul fusese deshămat şi păştea la o depărtare oarecare. Ridicând capul, văzurăm o femeie care înainta tiptil până la marginea podişului, şi, făcând mâna streaşină începea să inspecteze împrejurimea.

— Pază!... zise Savary... Femeia asta veghiază, deci Toussac mai e la moară!...S'o ţinem tot aşa înainte în jurul colinei, fără să ne depărtăm...

— Generale, n'ar trebui s'o luăm la galop un timp? întrebai.

— Nu, terenul e prea accidentat. Dealtminteri, e mai bine să nu atragem atenţia cu tropotul.

Mergeam astfel cât mai liniştiţi cu putinţă, când deodată, un ţipăt ascuţit ne făcu să săltăm în şea. Femeea care sta de santinelă pe culmea dunei, ne descoperise. Ne privi o clipă cu neîncredere, apoi, înfăţişarea militară a tovarăşilor mei, schimbând pe semne îndoiala ei în siguranţă, ea îşi smulse repede şalul pe care-l avea pe umeri şi-l agită ca pe un semnal, cu mişcări repezi.

Savary scoase o înjurătură, şi dând pinteni calului, o luă la goană cu Gerard şi cu mine pe urmele lui.

O sută de paşi nu mai mult ne despărţeau de moară, când un om ieşi de acolo în goană... Nici o îndoială. Barba asta zbârlită, statura asta atletică, n'o avea altul decât Toursac. Boldi spre noi nişte ochi încărcaţi de ură şi furie, apoi, înţelegând că nu mai avea timp să fugă, intră din nou în moară, trântind uşa în urmă-i:

— Fereastra, Gerard, fereastra!... strigă Savary.

Fereastra aceasta era o deschizătură în catul de jos al morii şi închisă printr'o singură cercevea fără cruce.

Huzarul sări de pe cal şi trăgându-se puţin înapoi ca să-şi ia vânt, trecu prin geam ca un clovn printr'un cerc de hârtie.

Aproape îndată ne şi deschise uşa, cu faţa sgâriată de cioburi şi cu mâinile însângerate.

Toussac a şters-o pe scară în sus, zise el.

— Atunci nu-i nevoie să ne grăbim prea tare, zise Savary, vânatul e al nostru... Complimentele mele, locotenente, ai atacat bine liniile inamice... Nu eşti rănit, sper?...

— Nu, generale, câteva zgârieturi numai.

— Cu atât mai bine!... Ia-ţi pistoalele, Gerard, şi d-ta de asemeni, domnule de Laval... Dar unde dracu o fi morarul morii ăşteia?

— Iată-l! zise un om scurt şi îndesat apropiându-se de noi. Ce vreţi dela mine, tâlharilor, hoţilor, ucigaşilor?

— I'auzi, i'auzi! îl întrerupse Gerard.

— Da, tâlharilor, da hoţilor, da ucigaşilor!... Cu cu drept intraţi în moara mea, în chinul ăsta?.. Stau colea şi-mi fumez liniştit pipa cum fac în fiecare zi la ceasul ăsta, când hop.... iacătă-l pe vlăjganul ăsta că-mi cade de nu ştiu de unde prin feastră, – ia te uită, mai mi-s şi-acum pline de rioburi de sticlă hainele – şi care vă bagă apoi înăuntru ca şi cum casa ar fi a lui!... Nu mi-am avut eu destul belelele mele cu chiriaşul meu, mai îmi trebuiau şi trei indivizi de teapa voastră ne cap!...

— Ai în moara d-tale un conspirator, cu numele Toussac, zise cu severitate generalul Savary.

— Toussac! nu cunosc!... Habar n'am cine e!... Şi apoi una să ştiţi, eu la conspiratori nu închiriez, asta nu... Chiriaşului meu îi zice Maurice, e negustor de mătase…

— E omul nostru. Venim să-l arestăm în numele legii!

— Ce? Cum? Hai? îngână morarul. Eu ce-i drept nu l-am prea întrebat de multe pe Maurice ăsta... Mi-a plătit preţ bun pe odaie, bani peşin puşi în palmă. Vă gândiţi şi d-voastră că pe vremuri de alde astea, nu se poate cere chiriaşului certificat de bună purtare. Dar, dacă are deaface cu Statul, atunci se schimbă chestia, nu mă mai amestec! Cu toate astea, trebue să spun, ca să nu-mi fac păcat cu el, că e un băiat foarte liniştit... numai că de atunci de când a primit scrisoarea acea...

— Ce scrisoare? întrebă Suvary.

Morarul lăsă nasul în jos fără ca să răspundă.

— Vorbeşte. Îţi poruncesc.

— Vezi că, eu... eu nu ştiu nimic, dragă domnule!...

— Ia aminte că-ţi pui capul în joc, în clipa asta.

— Păi atâta doar pot spume că am văzut, na!... O femeie i-a adus o scrisoare adineaori, şi de atunci e ca nebun... Se învârteşte prin odaie, răstoarnă toate... şi într'una spune că o să ucidă pe cineva. Oi răsufla şi eu, uf! când s'o duce în plata Domnului!

— Atunci, domnilor, la atac, zise Savary trăgând sabia. Să ne lăsăm caii în faţa uşii: nici o primejdie ca Tonssac să ia vreunul deoarece nu are vreo ieşire ca să evadeze... Pistoalele va sunt încărcate, nu-i aşa?...

— Da, generale.

— Începurăm să urcăm scara. Adevărată scară a psicii!... Urcând-o mult nu lipsise să ne frângem gâtul de peste douăzeci de ori. La etaiul întâi, pătrunserăm într'o cameră unde se afla un fel de culcuş, adâncit ca de trupul unui om. Se culcase cineva în el. Toussac poate.

— Unde să fie oare animalul cela, mormăi Savary.

— Fără îndoială, că s'a urcat mai sus, zise Gerard.

Urcarăm atunci şi noi la catul al doilea şi ne izbirăm de uşa închisă.

— Predă-te, Toussac! strigă generalul, că tot n'ai pe unde scăpa...

Un râs enorm şi răguşit izbucni pe după uşă.

— Eu nu sunt dintre aceia care se predau, răcni vocea aspră a herculelui.

— Dar am să fac totuşi un târg cu voi... Am o socoteală de regulat... şi o datorie de plătit... Abia azi am aflat numele debitorului meu... Daţi-mi pace până mâine şi vă făgăduesc că mă voi duce singur să mă constitui prizonier la cartierul Împăratului.

— Cu neputinţă să-ţi acord asta, răspunse Savary.

— Rău faceţi... Zău, cumpăniţi bine...

— Nu, cu neputinţă, îţi spun. Predă-te, Toussac!...

— Niciodată!...

— Atunci o să te luăm cu forţa...

— Să poftiţi! uşor n'o să vă meargă! strigă bruta uriaşe.

— Domnilor, o ultimă sforţare, strigă Savary, năpustindu-se asupra uşei, în care repezirăm şi noi umerii.

Deodată, auzii, lângă broască un clinchet, cum îl face descărcarea unei arme de foc. Înainte de a-mi fi putut preveni tovarăşii, un glonte şueră la urechile noastre şi se înfipse în zid, în faţa noastră... Furioşi, ne năpustirăm din nou la asalt împotriva uşei. Era masivă, dar slab ţinută în balamalele ruginite şi strâmbată. Ea nu rezistă mult sforţărilor noastre şi se nărui cu un zgomot asurzitor... Ne repezirăm în vizuina fiarei; prea târziu!... dispăruse!...

— Unde dracu o fi? tună Savary.

O întreagă parte a odăii era ocupată de un morman de grâu, cealaltă parte era goală, deci nimic care să-i fi putut servi de ascunzătoare. Un pistol fumegând, zăcea într'un colţ. Fereastra era deschisă, Gerard alergă într'acolo şi, aplecându-se în afară:

— Fire-ar al dracului să fie! urlă el.

— Ce! Ce s'a întâmplat? izbucnirăm într'un glas.

— Priviţi... acolo, pe căruţă, Toussac era întins, nemişcat, cu membrele răschirate, ca un mort. Căderea, cu toate că fusese înmuiată de sacii de grâu din căruţă, trebue să fi fost cumplită, căci fereastra se afla la mai mult de patruzeci de picioare de pământ. Exclamaţiile noastre îl desmeticiră pe hercul. Se ridică dintr'o săritură, ne arată pumnii cu un aer de sfidare, apoi, rostogolindu-se de pe căruţă, încalecă calul lui Savary.

Gerard şi eu ne descărcarăm armele în acelaş timp, dar fără succes. Calul, întăritat de gloanţele care plouau în jurul-i, porni într'o goană nebună, pe când Toussac, cu spinarea lui largă, încovoiată, cu barba lui mare agitată în vânt, rămânea nepăsător ca un colos de piatră.

Ne năpustirăm, mai mult rostogolindu-ne decât scoborînd scările. Cu toată abilitatea noastră, constatarăm, când ieşirăm din moară, că uriaşul avea un avans considerabil. Numai apărea la orizont decât ca un punct negru, galopând spre dune. Gerard şi eu sărirăm în şea.

Umbra serii se condensa din ce în ce mai mult suspendată ca un crep deasupra mlastinei groaznice... Toussac îşi urma goana depărtându-se de mal.

Asta mă intriga. Care-i era ţinta?... Dece nu încerca, dimpotrivă să se apropie de mare?... Băncile acostate dealungul coastei i-ar fi oferit un mijloc excelent de fugă... Dar nu, el se pornise hotărit spre înăuntrul ţinutului şi constatai acum când distingeam mai bine că niciodată nu întorsese capul. Niciodată nu înfrânase calul. Mergea drept înaintea lui, ca un om sigur de ceeace face.

Gerard şi cu mine aveam cai tot atât de buni ca şi el. N'ar fi lipsit să-1 ajungem dacă nu ne-ar fi pierit deodată din ochi. Îmi închipuisem că uriaşul cunoştea la perfecţie meleagurile acestea; de aceea eu, la fiecare înălţătură a terenului, la fiecare buchet de copaci care mi-1 ascundea, tot sângele îmi urca în cap, atât mi-era de frică să nu dispară; dar, curând după aceea tresaream de bucurie când trupul lui gigantic reapărea din nou pe marginea unui drum sau în vârful unei coline. După aceste alternaţii de teamă şi speranţă, porniam într'o galopadă frenetică... Încă o sută de metri şi cădeam asupra inamicului...

Pe măsură ce distanţa descreştea, simţeam crescându-mi ura. Da. Îl uram din toate puterile pe acest Toussac. Era un simţimânt cam vag, făcut din patriotism ofensat şi din emoţie personală, dar o simţeam din plin. Brusc, lucrul de care mă temeam sosi. Toussac dispăru pe după un deluşor şi nu se mai arătă... După cinci minute ajunserăm la culmea acestei dune blestemate, unde părea că fusese înghiţit fugarul... Nimic!... Răscoleam cu privirea vălul nopţii care plutea la orizont... Nimic!.. O groază cumplită puse stăpânire pe mine. Lacrimi de furie îmi umplură ochii.

— Înainte!... urlă Gerard, al cărui sânge gascon clocotea. Înainte!... Să apucăm drumul acesta la dreapta, poate că o să-1 ajungem!...

— Aşteaptă! îi strigai, iată o poteca la stânga...

— Bine! apucă pe ea, eu ţiu drumul mare... trebuie să încercăm să hărţuim fiara.

În aceeaşi clipă un cal făr' de călăreţ o sbughi pe dinaintea noastră. Era un pur sânge negru, cu coada fuior, cu zăbalele înspumate.

— Calul lui Savary, strigai. Atunci Toussac nu e departe!...

Gerard descăleca şi începu să răscolească desişurile şi cu sabia lungă se scocioteasă mărăcinişurile.

Îl imitai. Iată-ne pe unul după altul ca nişte prinzători de soboli ridicând pietrele, cercetând fiecare crăpătură, dar, vai! fără rezultat. Mergând astfel, ajunserăm la marginea unei cariere adânci, al cărui perete cretos se ridica aspru în atmosfera ceţoasă. Nici urmă de Toussac!...

— Mii de draci! O fi chiar necuratul, nemernicul ăsta: zise Gerard.

Cât despre mine, eram absorbit. Un frământ încet se opera în spiritul meu. Era ca un fel de reînviere a unor lucruri foarte vechi, sau întrezărite într'un chip confuz.

Oare nu mai văzusem eu cariera asta? Ba da, îmi aduceam acum aminte!... Unchiul Bernac, subterana, Grosbois...

Păi, atunci totul se explica. Furia lui Toussac, după ce primise scrisoarea adusă la „Moulin Rouge" de o femee; târgul pe care-l propusese lui Savary şi până şi goana nebună încoace străbătând dunele... Iubita lui îi adusese la cunoştinţă trădarea bătrânului Bernac. Îndată, o dorinţă înfricoşătoare de răzbunare pusese stăpânire pe el... să ucidă pe spion, pe complicele sperjur aceasta-i era prima ţintă... Prin însăşi natura relaţiilor lui cu unchiul meu, nu se putea să nu aibă cunoştinţă de trecerea secretă care se sfârşea în castelul Grosbois. Alergase deci deadreptul acolo, fără ca măcar să se gândească să scape.

În câteva cuvinte împărtăşi presupunerile mele lui Gerard.

— După el, în subterane! strigă tânărul, abia lăsându-mi timpul să sfârşesc. Nu era deajuns să se spuie „În subterane"! trebuia mai întâi să-i descoperim intrarea, ceeace nu era lucru uşor. Vă reamintiţi desigur, că unchiul Bernac mă silise să mă întorc pe când urnia din loc acel soi de stâncă care astupa intrarea. Ciocăni stânca dealungul întregului perete, văzui sabia lui Gerard în toate crăpăturile, dar abia după vreo douăzeci de încercări inutile găsi gura tunelului. Între timp, generalul Savary ne ajunse din urmă. Ne lăsarăm câteşi trei să alunecăm în tunel. Era şi mai strâmt decât mi-l închipuisem. Ajunserăm la partea mai vastă, unde se produsese năruirea. Aci erai mai la largul tău, desigur; dar, cum nu aveam lumină, ne împleticeam la fiecare pas de bolovanii şi de grămezile de moloz de pe jos. Din când în când, auziam vocea gravă a lui Savary răsunând lângă mine.

— Ia spune, de Laval, mai avem mult?... Mă înăbuş aici!... Mi se pare că umblu prin păcură. De am avea măcar un amnar...

Îl încurajam cum puteam mai bine, dar nu mă simţeam nici eu prea viteaz. Să fi fost întunerecul sau oboseala, enervarea? Fapt e că mă copleşea o descurajare ucigătoare.

—Stt! făcu deodată Gerard, este cineva înaintea noastră!

Ne oprirăm, reţinându-ne respiraţia... În depărtare, o uşă scârţâi în ţâţâni.

— Să ne grăbim, să ne grăbim! zise Savary de astă dată, ticălosul e al nostru, o să-i venim noi de hac!

Nu prea împărtăşeam încrederea generalului, căci ştiam foarte bine că uşa care făcea să comunice castelul cu subterana, era o uşă cu secret. Dacă cumva Toussac a închis-o în urma lui, era un obstacol de neînvins... Nu ne mai rămânea decât să facem cale întoarsă şi s'o pornim plouaţi spre lagăr...

Slavă Domnului, prevederile mele nu fură îndreptăţite. Victorie! strigai deodată. O dungă de lumină galbenă tăia întunerecul în faţa noastră!... Uşa era deschisă. În delirul său Toussac nu se gândise c'am putea pătrunde în tunel şi să-l urmărim. Apucarăm pe scara în spirală, trecurăm şi de uşa doua şi pătrunserăm în vestibulul castelului Grosbois, acest mare vestibul cu lespezi de marmoră şi luminat doar de lumina pâlpâitoare a unei candele, arzând la extremitatea opusă. Un urlet de groază răsună; apoi un servitor se repezi în coridor ţipând:

— Ajutor!... ajutor!... Îl ucide pe d. Bernac!...

— Unde e? întrebă repede Savary.

— Sus, în bibliotecă!

Un nou urlet răsură, mai lung, mai intens decât primul şi se stinse într'un horcăit... Pe când ne apropiam auzii un zgomot ca de troznitură... Înţelesei totul!... O sudoare rece îmi îmbrobonă fruntea... Toussac îşi înfăptuise groznicul proect!...

Gerard şi Savary, care mi-o luaseră înainte, se traseră brusc înapoi, înspăimântaţi.

— Oh! e îngrozitor! murmură locotenentul.

Unchiul meu, aşezat la biroul lui, cu spatele întors spre uşe, ni se înfăţişă cu omoplaţii lui, cu chipul lui pergamentat... Gura-i se schimonosise, ochii, în fixitatea lor sticloasă, păstrau expresia groazei... Primul urlet trebue să-i fi scăpat din piept când l-a văzut pe Toussac intrând, al doilea, când simţise mâinile mari ale colosului încercuindu-i gâtul. Paralizat de spaimă, nu-şi putuse nici părăsi scaunul, nici să facă vre-o mişcare. Rămăsese acolo mort, cu pana în mână în faţa scrisorii neisprăvite.

Lângă el, sta în picioare Toussac cu braţele încrucişate.

— Aţi sosit cu întârziere, zise el, mi-am achitat datoria.

— Predă-te, Toussac! ordonă Savary.

Herculele îşi desfăcu cămaşa desvelindu-şi pieptul păros:

— Trageţi! zise el... Dar trageţi odată, laşi blestemaţi...

Şi cum noi nu ne mişcăm:

— Ah! nu cumva credeţi că am să mă predau?! Ei nu, zău! ce o să mai râdem.

Însfăcă un scaun înalt de lemn sculptat, şi-l învârti deasupra capului ca să-1 repeadă în noi... Ne descărcarăm pistoalele câteşi trei deodată... Scaunul căzu pe colţul mesei şi sări în ţăndări. Toussac se clătină, cu ochii turburi, cu sângele şiruind din trei răni... Da încă nu isprăvirăm cu el.

Cu un urlet sălbatec, sări asupra lui Savary, îl trânti la pământ şi îi apăsă degetul gros, enorm, pe beregată. Gerard şi cu mine ne asvârlirăm asupra lui. Fu o luptă fioroasă. Eram totuşi oameni robuşti, dar herculele rănit era şi mai tare decât noi trei împreună. În sfârşit izbutirăm să ne agăţăm de el ca nişte câini de un mistreţ. Oricum sângele pe care-1 perdea îl slăbea. Rezistă mai puţin. O spumă roşiatică îi uda buzele. Într'o sforţare ultimă şi supremă, se ridică drept de tot, apoi, cu un „ha" surd se dărâmă în genunchi.

Trunchiul lui înţepenit ne scăpă din mâini. Căzu întins cu gura deschisă, cu braţele răstignite, cu barba lui lungă, ciufulită...

Rămăserăm o clipă aplecaţi peste el, temându-ne de ultima tresărire. Dar nu se mai mişcă. Era mort. Savary, foarte palid, se nărui într'un fotoliu.

— Ei drăcie! murmură el, s'ar putea spune că m'a îmbrăţişat un urs. Ce strânsoare! Sunt frânt!... Domnilor, Împăratul a scăpat de unul din cei mai crânceni duşmani ai lui.

Privi un timp trupul imens al lui Toussac întins jos, apoi adăugă:

— Orice s'ar zice, a fost un viteaz!

— Da, gândi Gerard, ce mai soldat ar fi fost!... Ce căpitan la huzarii lui Bercheny?...

Eu eram zdrobit de scena aceasta de măcel. Mintea mi se rătăcea... Îmi venea greaţă, privindu-mi hainele pătate cu sânge. Savary îmi dădu să trag o duşcă de coniac, apoi smulgând una din perdelele ferestrei, acoperi pe unchiul Bernac.

— Pare-mi-se, zise el, că nu mai avem nimic de făcut aici. Am să mă duc să-mi fac raportul... Dar iau cu mine hârtiile acestea, se prea poate să conţie informaţii preţioase.

Pe când vorbea, aduna notele şi documentele răvăşite pe birou. Luă şi scrisoarea întreruptă la sosirea lui Toussac.

— Ia te uită, ia te uită! exclamă el după ce o străbătu repede din ochi, dacă ar fi să judec după cuprinsul scrisoarei ăsteia, d. Bernac nu era o poamă mai bună decât ceilalţi.

— Ia ascultaţi: „Scumpul meu Catulle".

„Te rog să-mi trimiţi cu poştalionul următor otrava ceea fără de gust de care mi-ai mai procurat acum trei ani. Ştii, vreau să spun decocţiunea ceea de migdale amare, care nu lasă nici o urmă. Am absolută nevoie de ea, până la sfârşitul săptâmânei acesteia, cel mai târziu, până la începutul celeilalte. Bizue-te pe devotamentul meu şi..."

— Ei, ce spuneţi de asta, domnilor?

— Cui îi e adresată scrisoarea? întrebă Gerard.

— Unui farmacist din Amiens. Spion, trădător, otrăvitor... tot tacâmul, era un om desăvârşit, zise Savary, cu un râs ironic. Cui oare i-o fi destinat el otrava asta! Zău că sunt curios... Ia spune, de Laval, tu care-i erai rudă, nu ghiceşti?

— Nu, zău generale.

La urma urmelor, Charles Bernac era unchiul meu, nu se cuvenea să-1 acuz chiar eu.

XVII.
ÎNCHEIERE

Generalul Savary, se întoarse deadreptul la lagăr să vestească pe Împărat de succesul întreprinderii noastre. Gerard mă însoţi în strada des Vents.

Luarăm cina împreună şi după ce sfârşirăm masa, mai rămăseserăm mult timp împreună de vorbă, la gura sobei, mai golind câteva sticle bune de Bordeaux, mai fumând un număr considerabil de pipe. Mărturisesc că întorcându-mă acasă, am fost cam mirat negăsind-o acolo pe Sibylle. Nici nu trimisese măcar vreun răvaş. Neştiind unde se afla, mi-era cu neputinţă să-i vestesc moartea tatălui ei şi nici pe a lui Toussac.

A doua zi dimineaţa, trezindu-mă, zării la picioarele patului meu un caporal din garda Împăratului.

— Majestatea Sa vă aşteaptă, îmi zise el.

— Unde? întrebai, ridicându-mă în capul oalelor.

— La Pont-de-Briques. Ştiam că promptitudinea era o calitate de neînlocuit în slujba lui Napoleon. În mai puţin de zece minute fui îmbrăcat. Decum fui gata, sări în şea. După o jumătate ceas descălecăm în faţa castelului Pont-deBriques Fui condus sus, într'o odae în care se afla Împăratul şi Împărăteasa.

Josephine era întinsă alene pe un divan, învăluită într'un delicios peignoir de mătase roşie împodobit cu dantele de ghipiură. Cât despre Napoleon, după obiceiul lui, se plimba în lung şi în lat prin cameră, în costumul acela ciudat pe care-1 purta întotdeauna înainte de a-şi pune uniforma, şi care se compunea dintr'un pantalon şi o haină de pânză albă, din nişte papuci turceşti de piele roşie şi dintr'un fular de mătase legat în jurul capului. Semăna astfel, cu un plantator din Antile. Tocmai luase baia şi mai mirosea tare a lavandă şi apă de Colonia. Părea foarte bine dispus. Zău, nu mi-aşi fi putut închipui, văzându-i gura asta zâmbitoare, ochii ăştia albaştrii şi puri, atât de calm, că era acelaş om care, cu trei zile înainte, trecuse ca un uragan în mijlocul curtenilor săi, uluiţi şi striviţi de spaimă, lăsând în urma lui ochi plini de lacrimi, inimi pline de amărăciune. Josephine părea de asemenea foarte veselă. Două feţe binevoitoare se întoarseră deci spre mine, când fui introdus pe lângă Majestăţile lor.

— Te felicit, domnule de Laval, zise Napoleon, ai debutat bine... Savary mi-a povestit totul. Operaţia a fost condusă cu multă dibăcie. Eu n'am timp să mă ocup cu poveşti dealde astea, şi apoi, între noi fie zis, nu le dau decât o importanţă de mâna doua. Soţia mea însă era foarte afectată... Sper că o să doarmă mai bine, acum că nu mai am ce mă teme de Toussac.

— O! Toussac ăla, ce monstru! exclamă Împărăteasa tresărind. Ia gândeşte-te numai, dacă ar fi izbutit să se strecoare până la tine!...

— Bah! Îmi am steaua mea. răspunse Napoleon; nu mă părăseşte ea... Nu, nimic nu mă va face să cad înainte de mi-e scris ceasul... Sunt fatalist ca arabii...

— Atunci la ce bun toate actste războaie? întrebă Josephine?

— Pentru că e în destinul meu să le întreprind. Am fost creat cu un creier apt să conceapă proecte

gigantice... Dar construiesc mereu pe după o schelă mascată şi nimeni n'o să vadă, înainte de a se fi sfârşit edificiul pe care-1 ridic. Eu trăesc întotdeauna cu doi ani înainte. Aşa, bună oară, pregătesc acum evenimentele care se vor produce în anul 1807... A, da, să nu uit, de Laval, frumoasa d-tale verişoară a manevrat bine în afacerea Toussac... E o fată foarte distinsă... Ce păcat că e îndrăgostită tocmai de Lesage ăsta, un fel de imbecil un laş care nu mai conteneşte să plângă şi să strige: „Iertare!" de dimineaţă până seara! Face cât se poate de rău că vrea să se mărite eu el...

Eram absolut de aceiaşi părere cu Împăratul.

— Asta sunt femeile, începe el din nou, nişte ideologe, nişte vizionare, conduse de capriciile şi de imaginaţia lor.. Sunt ca Orientalii, care nu pot admite ca un bărbat să fie un soldat bun dacă nu e un uriaş. Numai eu ştiu câte greutăţi am întâmpinat să-i conving pe Egipteni, că eram mai mare general decât Kleber, măcar că el avea un trup de hamal şi un cap stufos de coafor.. Tot aşa toate femeile vor face din Lesage un erou, de roman, pentrucă are nişte ochi mari de viţel şi un ten de carton.... Crezi oare că dacă d-ra Bernac, l-ar vedea sub adevărata lui faţă, ar mai stărui în orbirea ei?

— Nu, Sire, verişoara mea e prea mândră, prea curagioasă, ca să nu urască laşitatea.

— Ei! Ei!... vorbeşti tare călduros despre domnişoara de Bernac... Nu cumva o iubeşti, aşa din întâmplare?

— O, Sire, cum vă poate da prin gând aşa ceva?... Nu v'am povestit dragostea mea pentru domnişoara de Choiseul?

— Da, dar domnişoara de Choiseul, e foarte departe... d-ta eşti tânăr... prilejul, iarba fragedă... În sfârşit om vedea!...

În momentul acesta Constant intră tăcut şi discret.

— Ce-i, Constant?

— Sire, persoana e aici.

— Bine!... Domnule de Laval, să trecem în camera de alături, te rog... tu, Josephine, vino şi tu, chestia asta te interesează îndeosebi.

Intrarăm într'o sală lungă şi îngustă, luminată de două ferestre ale cărei perdele complect trase, nu lăsau să se strecoare de cât o rază subţire a zilei. La capăt, lângă o uşă se afla mamelucul Roustan şi lângă el, cu capul în jos, cu braţele bălăbăninde, Lucien Lesage.

Recunoscând pe Împărat, tânărul tresări de spaimă. Napoleon, cu mâinile la spate, se aşeză în faţa lui şi-1 privi cu un ochi sever.

—Ei, băete, zise el însfârşit, ţi-ai fript degetele, hai?... Cine dracu te-a împins să le vâri în politică?

— Sire, iertaţi-mă, îngână Lesage; vă făgăduesc că am să fiu pe viitor un servitor cinstit şi devotat.

Napoleon lăsă să-i scape pe jacheta lui albă priza de tabac, ce o luase între degete.

— Ce spui tu acum, nu-i chiar aşa mare nerozie, întâmpină el, căci pisica opărită, se teme şi de apă rece... numai că te vestesc, că sunt un stăpân foarte greu de mulţumii.

— Sire, comandaţi şi mă voi supune.

— Aşa, bună oară, când leg pe cineva de persoana mea, fie ca aghiotant, fie ca secretar, ţin cu tot dinadânsul să-1 însor cu femeea care-mi place. Eşti gata să mi te supui în privinţa aceasta?

Lesage păli...

— Sire, îngăduiţi-mi să vă întreb care femee?

— Nu, nu-ţi îngădui absolut nimic.

— Totuşi, Sire...

— Destul! strigă Împăratul cu ton tăios. Eu nu discut, eu poruncesc... Ai înţeles?... Caut un soţ pentru domnişoara de Bergerot... Însoară-te cu ea, te graţiez... de nu, ocna.

Lesage îşi şterse fruntea inundată de sudorile morţii.

— Nu răspunzi?... Asta mi-e deajuns. Rostan, chiamă garda.

— Nu, Sire, nu mă trimiteţi înapoi la închisoare! imploră Lesage căzând în genunchi.

Împăratul lovi din picior cu nerăbdare.

— Rostan, garda! repetă el.

— Sire, consimt... am să mă căsătoresc cu domnişoara de Bergerot... Da, am să mă căsătoresc cu ea; numai nu închisoarea, nu ocna... Sire, vă conjur.

— Mizerabile! izbucni o voce de femeie.

Mă întorsei. În picioare, între perdelele întredeschise ale primei ferestre, se ivi Sibylle, fremătătoare de mânie, cu ochi de văpaie arzătoare. În furia el, ea uită totul, până şi prezenţa Maiestăţilor Lor Imperiale.

— Mi s'a spus nu odată că nu erai decât un laş, zise ea, dar n'am vrut să cred... Şi când te gândeşti că pentru ca să te salvez, am făcut să fie asasinat un om care preţuia de o sută de ori mai ca tine!... Ah! Toussac e răzbunat, căci cerul mă pedepseşte cumplit.

— Haide, haide, totul e bine, zise Împăratul cu ton uscat. Constant, condu pe d-ra Bernac...

Apoi întorcându-se spre Lesage:

— Domnule, nu aşi putea conduce o tânăra fată de la Curtea mea, să se mărite cu un om de nimic ca d-ta... Mi-e de ajuns ca te-am demascat şi că domnişoara Bernac e vindecată de dragostea ei neroadă... Rostan du de aici pe arestat!

Când furăm singuri, Împăratul îşi frecă mâinile.

— Pe cât mi se pare, zise el, n'am lucrat rău între dejun şi prânz... Tu, Josephine, ai avut ideea acestei mici lovituri de teatru; a mers foarte bine... Ah! acum domnule de Laval, noi doi... Îţi datorez o răsplată, nu numai pentru rolul pe care l-ai jucat noaptea trecută, ci şi pentru bunul exemplu pe care l-ai dat emigranţilor.

— Sire, nu cer nimic! răspunsei într'un suflet.

Presimţeam ce avea să mi se întâmple şi eram îngrozit, până în adâncul sufletului.

— Bine, ştiu. Dar eu, vezi, eu am hotărît să-ţi acord o răsplata... Te vei căsători săptămâna viitoare cu una din doamnele de onoare ale împărătesei.

Asta fu o lovitură de măciucă.

— Dar, Sire, murmurai, e cu neputinţă...

— Şi de ce, mă rog?... Tânăra fată e dintr'o familie nobilă, e încântătoare... Dealtminteri, totul este regulat, căsătoria se va face de azi într'o săptămână.

— Cu neputinţă. Sire! repetai înebunit.

— Cu neputinţă, domnule, e un cuvânt pe care nu-1 tolerez niciodată.

— Sire. mi-am dat cuvântul, nu mi-1 iau înapoi.

— Adevărat?... Atunci, domnule, nu mai eşti în slujba mea.

Vai! Toate visurile mele de viitor, toate iluziile mele se năruiau!... Dar ce să fac ? Să cedez? Niciodată! Suferii mai mult în minuta aceasta decât în oricare altă împrejurare dureroasă din viaţa mea. Cu ochii în lacrimi, cu gâtlejul sugrumat de emoţie:

— Sire, murmurai, voi primi dacă, e nevoie muncile cele mai urîte, voi merge să cerşesc pe drumuri, dar nu mă voi căsători cu altă femeie, decât cu domnişoara de Choiseul.

Împărăteasa se ridicase... Se apropie de a doua fereastră, care era şi ea acoperită de perdelele care cădeau în cute drepte şi rotunde ca nişte tuburi de orgă.

— Domnule de Laval, zise ea, consimţi cel puţin s'o vezi pe aceea care o refuzi atât de dârz?...

În acelaş timp, ea dădu niţel deoparte perdeaua şi deosebi, în cadrul ferestei, o formă graţioasă şi un profil delicat.

— Vino, domnişoară, spuse blajin Josephine.

O fată tânără înainta.

—Eugenie! strigai eu.

Ea se aruncă în braţele mele. Îi sărutai pe rând buzele, părul, ochii splendizi... Uneori mă opream ca să

o contemplez. Da, era chiar ea, era frumuseţea ei gânditoare, farmecul ei grav... Înduioşat, turburat, nu ştiam ce să spun:

— E chiar adevărat că eşti aici?... Ah! cât te iubesc!...

Şi auzii ca prin vis pe Împărăteasă şoptind:

— Să-i lăsăm, Napoleon; mă întristez văzându-i atât de fericiţi... Îţi aminteşti casa noastră din strada Chantreine?

Eugenie şi eu ne căsătorirăm după opt zile. Astfel se împlini voinţa Împăratului. Nimic nu rezistă puterii lui.

Pentru a-şi asigura credinţa mea, pentru a-şi împodobi Curtea cu unul din cele mai frumoase nume ale vechei aristocraţii franceze, nu şovăise să cheme, din fundul unui sătuleţ englez pe domnişoara de Choiseul, şi să-i acorde postul atât de invidiat, de prima damă de onoare a împărătesei.

Am să vă spun poate într'o zi cum bravul locotenent Gerard s'a căsătorit cu verişoara mea Sibylle şi cum după o strălucită carieră a fost numit general de brigadă. Poate că am să vă spun şi în ce chip am reintrat în posesiunea domeniului meu Grosbois, dar pentru moment, am vorbit destul despre mine m'am întins şi aşa prea mult la vorbă, asupra aventurilor mele. Cât despre Împărat, ştiţi că a părăsit lagărul dela Boulogne, şi că, cu armata asta formidabilă, care socotea s'o arunce asupra Angliei, a învins Austria şi Prusia.

Dominând vălmăşagul bătăliilor, urmă să urce treptele gloriosului său destin, până în ziua tragică a căderii sale... până la Waterloo, până la Sfânta Elena!... Îl urmai şi în zilele lui bune şi în zilele lui de desnădejde... Satelit al astrului luminos, mă ridicai odată cu el.. Adesea, noaptea sunt urmărit de figura Stăpânului, figura aceasta enigmatică cu fruntea palidă, cu ochii scânteetori de trufie... Caut atunci să pătrund taina sufletului său... Îl întreb!...

Ce oare mai visase soldatul acesta fericit, acest parvenit al războiului? Până unde voia să se înalţe?... Cărui ameţitor vârtej de ambiţie jertfise acele milioane de oameni ce zac îngropaţi azi în nisipurile arzătoare ale Africei şi în stepele îngheţate ale Rusiei. S'au scris mii de cărţi despre el unele pentru ca să-l blameze, alţii pentru ca să-l laude. Eu am încercat numai să-l zugrăvesc aşa cum mi-a apărut, în apogeul puterii sale.

Ce-ar fi făcut dacă nu şi-ar fi frânt grumazul într'o cădere îngrozitoare?!!! Mister!... Fost-a înţelept?... Fost-a îndurător?... Fost-a drept?... Nu; dar a fost mare!...

Ce cumplită lecţie pentru omenire când te gândeşti că cel care a tras limitele Europei moderne şi care a frământat în mâini Franţa, ca pe un lut moale, care a răsturnat tronuri şi a făcut să tremure imperii, e silit la rându-i să sufere judecata popoarelor şi a secolelor!...

— Sfârşit —

8 LEI
AVENTURA
ROMANE DE ACTIUNE si PASIUNE
RECOMANDĂ:
CĂUTĂTORII DE COMORI
PE URMELE CIV.LIZAȚIEI INCAȘILOR
Roman de EL MACHO. —— La chioșcari și librari.
LA 15 AUGUST CEREȚI:
romanul de aventuri detective în lumea cow-boy-ilor din Westul sălbatec
SPÂNZURATUL dela RANCH-ul 27
de MAURICE de MOULINS
Un roman plin de neprevăzut și de sănătos umor american.

CEREȚI
la chioscari, librari și în gări

TRAZNET
ÎNTRE DOUĂ
INIMI

15
ROMAN
de
ELSA M. BUD

CELEBRUL
ROMAN CRIMINAL
de zguduitoare
conflicte sufletești

colecția
„Romanele Captivante"
15 LEi — La chioșcari și librari